

**ANKARA İLİ POLATLI İLÇESİ MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN
ÇALIŞMA KOŞULLARININ İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNÜNDEN
İNCELENMESİ**

TUĞBA KESKİN

EYLÜL 2020

**ANKARA İLİ POLATLI İLÇESİ MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN
ÇALIŞMA KOŞULLARININ İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNÜNDEN
İNCELENMESİ**

**ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

TUĞBA KESKİN

EYLÜL 2020

**ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, tez çalışmamda bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları bilimsel etik kuralları gözeterek ifade ettiğimi ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

İsim, Soy İsim: Tuğba Keskin

İmza:

Tarih: 05.11.2020

ÖZET

ANKARA İLİ POLATLI İLÇESİ MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN ÇALIŞMA KOŞULLARININ İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

KESKİN, Tuğba

Yüksek Lisans Tezi

Fen Bilimleri Enstitüsü İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Müfit Gülgeç

Eylül, 2020

Tarımda çalışan nüfusun çalışma ortamlarında karşı karşıya kaldıkları hastalıklar ve kazalar dünya genelinde önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Dünyadaki 1,2 milyon iş kazası sonucu gerçekleşen ölümlerin yaklaşık yarısının tarımda meydana geldiği tahmin edilmektedir. Çalışmamızda amaç; mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşullarını, barınma, eğitim, sağlık, demografik özellikleri hakkındaki bilgiler ışığında, iş kazalarını ve meslek hastalıklarını nicel ve nitel verilere ulaşarak bütünsel bir perspektifle açıklamaktır.

Araştırma alanımız Ankara-Polatlı ilçesinde 2019 Haziran-Temmuz aylarında Sarioba, Yeniköşeler ve Oğuzlar köylerinde 251 mevsimlik tarım işçisine ulaşarak 40 soru hazırlanarak; birinci bölümde sosyodemografik özelliklere yönelik sorular, ikinci bölümde ise çalışma koşullarına yönelik sorular sorulmuştur.

Anahtar sözcükler: Mevsimlik işçi, iş sağlığı ve güvenliği.

SUMMARY

ANALYSIS OF WORKING CONDITIONS IN TERMS OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY FOR SEASONAL AGRICULTURE WORKERS IN ANKARA-POLATLI

KESKİN, Tuğba

Master Thesis

Institute of Science, Department of Occupational Health and Safety

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Mufit Gulgeç

September, 2020

The diseases and accidents faced by the population working in agriculture in their working environments emerge as an important problem worldwide. It is estimated that about half of the deaths due to 1,2 million occupational accidents in the world occur in agriculture. Our research area, Ankara-Polatlı, reached 251 seasonal agricultural workers in the villages named Sarioba, Yeniköseler and Oğuzlar in June-July 2019, and 40 questions were prepared; In the first part, questions about sociodemographic characteristics were asked, and in the second part, questions about working conditions were asked.

Key words: Seasonal work, occupational health and safety.

TEŞEKKÜR

Tez alıőmamda danıőmanlıęımı yapan Hocam Prof. Dr. Mfit Glge'e canı gnlden, btn kalbimle teőekkr ediyorum. Bilgeliği ve insaniyetinden dolayı minnettirim.

Bununla birlikte dualarını benden esirgemeyen Canım Anneme, sevgi ve desteğiyle her daim kuőatan Ayten ablama, Mukaddes ablama ve Mehmet Ali eniőtme bütün kalbimle teşekkür ediyorum.

Yüksek Lisans çalışmamı **Abim Güner KESKİN**'e ithaf ederek,
Ona armağan ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iiiv
SUMMARY	v
TEŞEKKÜR	vi
TABLolar LİSTESİ	x
GRAFİKLER LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER DİZİSİ	xiv
KISALTMALAR	xv
FOTOĞRAFLAR	xvi
BÖLÜM 1	1
1.1 Giriş	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Evreni	3
1.4. Araştırmanın Yöntemi	3
1.5. Çalışmanın Önemi	4
BÖLÜM 2	7
2. MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ	7
2.1. Mevsimlik İş ve Mevsimlik Tarım İşçiliği	7
2.1.1. Mevsimlik İş	7
2.1.2. Mevsimlik Tarım İşçiliği	8
2.1.3. Tarım İşçilerinin Sınıflandırılması	9
2.1.3.1. İşçi	9
2.1.3.2. Tarım İşçisi	9
2.1.3.3. Kalıcı (Yerleşik) Tarım işçileri	10
2.1.3.4. Mevsimlik (Gezici) Tarım İşçiliği	10
2.1.3.5. Geçici (Gündelikçi) Tarım İşçiliği	11
2.1.4. Çalışma Biçimi	11
2.1.4.1. Aracılar	11
2.1.4.2. Çavuş	12
2.1.5. Tarım Aracısı Denetim Yönetmenliği	12
2.1.5.1. Aracıların Fayda ve Zararları	14
2.2. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştıkları Sorunlar	15
2.2.1. Yoksulluk ve İşsizlik	16
2.2.2. Ulaşım Sorunları	16
2.2.3. Barınma Sorunları	17
2.2.4. Sağlık Sorunları	18
2.2.5. Eğitim Sorunları	19
2.2.6. Sosyal Güvenlik Sorunu	20
2.2.7. Sosyal Dışlanma Sorunu	21
2.2.8. Çocuk İşçiliği Sorunu	22
2.2.9. Kadın İşçiliği Sorunu	23
BÖLÜM 3	25
3. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAVRAMI	25
3.1. İş Sağlığı ve Güvenliği Tanımı	25

3.1.1. İş Sağlığı	25
3.1.2. İş Güvenliği.....	25
3.1.3. İş Kazası.....	26
3.1.4. Meslek Hastalığı.....	28
3.1.4.1. İş Kazası ve Meslek Hastalığının Arasındaki Fark.....	28
3.1.5. Tarımda İş Kazası ve Meslek Hastalıklarına Neden Olan Faktörler	29
3.2. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu	30
3.2.1. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda Tarıma Yönelik Düzenlemeler	30
3.3. 4857 Sayılı İş Kanunu'nda Mevsimlik Tarım İşçileri.....	31
3.4. Mevsimlik Tarım İşçileri ile İlgili 2017/6 Sayılı Başbakanlık Genelgesi	34
3.5. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Mevsimlik Tarım İşçileri.....	37
BÖLÜM 4	39
4.1. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi	39
4.1.1. Araştırma Yapılan Bölgenin Genel Özellikleri.....	39
4.1.2. Sarioba Köyü.....	39
4.1.3. Yeniköseler Köyü	40
4.1.4. Oğuzlar Köyü.....	40
4.2. Bulgular	41
4.2.1. Metodoloji ve Ölçüm Yönetmi.....	41
4.2.2. Betimleyici İstatistikler	42
4.3. Çapraz Tablolar	83
4.3.1. Kazanın Türü İle Kazanın Yapıldığı Vakit Arasındaki İlişki.....	83
4.3.2. Kazanın Cinsiyet İle Arasındaki İlişki	86
4.3.3. Cinsiyet İle Meslek Hastalığı Arasındaki İlişki	88
4.3.4. Yaş İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki	90
4.3.5. Yaş İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki	92
4.3.6. Eğitim Seviyesi İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki	93
4.3.7. Eğitim Seviyesi İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki	95
4.4.8. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki	97
4.4.9. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki	99
SONUÇ	102
Sonuç ve Tartışma.....	102
KAYNAKÇA	1088
EK 1: FOTOĞRAFLAR.....	111
EK 2: ETİK KURUL İZİN FORMU.....	114
EK 3: ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ.....	118
EK 4: ANKET FORMU.....	119

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye İstatistik Kurumu'nun Hane Halkı İşgücü.....	15
Tablo 2. Ankara İli Polatlı ilçesinde Gezici Kadın Tarım işçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları.....	24
Tablo 3. Değişkenlere Ait Betimleyici Değerler.....	42
Tablo 4. Çalıştığı Köy.....	44
Tablo 5. Çalıştığı Köy / Geldiği Şehir.....	45
Tablo 6. Cinsiyet Dağılımı.....	47
Tablo 7. Yaş Dağılımı	48
Tablo 8. Okuma Yazma Bilme Durumu.....	50
Tablo 9. Eğitim Seviyesi.....	51
Tablo 10. Medeni Durumu.....	52
Tablo 11. Çocuk Sayısı.....	53
Tablo 12. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Geldikleri Şehirler.....	54
Tablo 13. Tüm Ailenizle Beraber Mi Geldiniz?.....	55
Tablo 14. Çocuklarınız Eğitim Alıyor Mu?.....	56
Tablo 15. Çocuklarınız Buraya Geldiklerinde Eğitime Devam Ediyor Mu?.....	57
Tablo 16. Çalışmaya Ne Zaman Geliyorsunuz?.....	58
Tablo 17. Ulaşımı Nasıl Sağlıyorsunuz?.....	59
Tablo 18. İşi Kendiniz mi Aracılar mı Sağlıyor?.....	60
Tablo 19. Yaptığınız İş Seçiyor Musunuz?.....	61
Tablo 20. Polatlı'ya Yerleştiniz mi Yoksa Tekrar Memleketinize Mi Dönüyorsunuz?.....	62
Tablo 21. Tarlada Mı Yatıp Kalkıyorsunuz?.....	63
Tablo 22. Ücreti Yevmiye Mi Götürü Olarak Mı Alıyorsunuz?.....	64
Tablo 23. 18 Yaş Altındaki Çocuklarınız Çalışıyor Mu?.....	65
Tablo 24. Çocukların Ücreti Nasıl Belirleniyor?.....	66
Tablo 25. Sadece Bu İşle Mi Geçiniyorsunuz?.....	66
Tablo 26. Sigortanız Var Mı?.....	67
Tablo 27. Kısm Çalışıyor Musunuz?.....	68
Tablo 28. Günde Kaç Saat Çalışıyorsunuz?.....	69
Tablo 29. Temiz Suyunuz Var Mı?.....	70
Tablo 30. Dinlenme Gününüz Var Mı?.....	71
Tablo 31. Günde Kaç Defa Mola Veriyorsunuz ve Ne Kadar Süre?.....	71
Tablo 32. İş Kazası Yaşadınız Mı?.....	72
Tablo 33. Hangi Tür İş Kazası Yaşadınız?.....	73
Tablo 34. Hangi Vakit İş Kazası Yaşadınız?.....	74
Tablo 35. İşe Başlamadan Önce Muayene Oldunuz Mu?.....	75

Tablo 36. İş Yaparken KKD Alıyor Musunuz?.....	76
Tablo 37. İşveren KKD Temin Ediyor mu Yoksa Siz Mi Temin Ediyorsunuz?.....	77
Tablo 38. Meslek Hastalığı Yaşadınız Mı?.....	78
Tablo 39. Tarlaya Ulaşımı Nasıl Yapıyorsunuz?.....	79
Tablo 40. Tarımda Yaptığınız İş Nedir?.....	79
Tablo 41. Geçirilen İş Kazası/İşle İlgili Hastalık Yaşayanların İzin Kullananları?80	
Tablo 42. Geçirilen İş Kazası/İşle İlgili Hastalık Sonrası Sağlık Kuruluşuna Başvuranlar	81
Tablo 43. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almak İster Misiniz?.....	82
Tablo 44. Hangi Tür İş Kazasını Hangi Vakit Geçirdiniz?.....	83
Tablo 45. Ki-Kare Testi.....	85
Tablo 46. Kazanın Cinsiyetle Meslek Hastalığı Arasındaki İlişki.....	86
Tablo 47. Ki-Kare Testi.....	87
Tablo 48. Cinsiyet İle Meslek Hastalığı Arasındaki İlişki.....	88
Tablo 49. Ki-Kare Testi.....	89
Tablo 50. Yaş İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki.....	90
Tablo 51. Ki-Kare Testi.....	91
Tablo 52. Yaş İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki?.....	92
Tablo 53. Ki-Kare Testi	93
Tablo 54. Eğitim Seviyesi İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki.....	94
Tablo 55. Ki-Kare.....	95
Tablo 56. Eğitim Seviyesi İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki.....	96
Tablo 57. Ki-Kare Testi	97
Tablo 58. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki.....	98
Tablo 59. Ki-Kare Testi.....	99
Tablo 60. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki.....	101
Tablo 61. Ki-Kare Testi	101

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Çalıştığı Köy.....	44
Grafik 2. Geldiği Memleketi İle Çalıştığı Köy Dağılımı.....	46
Grafik 3. Cinsiyet Dağılımı.....	47
Grafik 4. Yaş Dağılımı	48
Grafik 5. Okuma Yazma Bilme Durumu.....	50
Grafik 6. Eğitim Seviyesi.....	51
Grafik 7. Medeni Durumu.....	52
Grafik 8. Çocuk Sayısı.....	53
Grafik 9. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Geldikleri Şehirler.....	54
Grafik 10. Tüm Ailenizle Beraber Mi Geldiniz?.....	55
Grafik 11. Çocuklarınız Eğitim Alıyor Mu?.....	56
Grafik 12. Çocuklarınız Buraya Geldiklerinde Eğitime Devam Ediyor Mu?.....	57
Grafik 13. Çalışmaya Ne Zaman Geliyorsunuz?.....	58
Grafik 14. Ulaşımı Nasıl Sağlıyorsunuz?.....	59
Grafik 15. İş Kendiniz mi Aracılar mı Sağlıyor?.....	60
Grafik 16. Yaptığınız İş Seçiyor Musunuz?.....	61
Grafik 17. Polatlı'ya Yerleştiniz mi Yoksa Tekrar Memleketinize Mi Dönüyorsunuz?.....	62
Grafik 18. Tarlada Mı Yatıp Kalkıyorsunuz?.....	63
Grafik 19. Ücreti Yevmiye Mi Götürü Olarak Mı Alıyorsunuz?.....	64
Grafik 20. 18 Yaş Altındaki Çocuklarınız Çalışıyor Mu?.....	65
Grafik 21. Sadece Bu İşle Mi Geçiniyorsunuz?.....	66
Grafik 22. Sigortanız Var Mı?.....	67
Grafik 23. Kışın Çalışıyor Musunuz?.....	68
Grafik 24. Günde Kaç Saat Çalışıyorsunuz?.....	69
Grafik 25. Temiz Suyunuz Var Mı?.....	70
Grafik 26. İş Kazası Yaşadınız Mı?.....	72
Grafik 27. Hangi Tür İş Kazası Yaşadınız?.....	73
Grafik 28. Hangi Vakit İş Kazası Yaşadınız?.....	74
Grafik 29. İşe Başlamadan Önce Muayene Oldunuz Mu?.....	75
Grafik 30. İş Yaparken KKD Alıyor Musunuz?.....	76
Grafik 31. İşveren KKD Temin Ediyor mu Yoksa Siz Mi Temin Ediyorsunuz?.....	77
Grafik 32. Meslek Hastalığı Yaşama Durumu.....	78
Grafik 34. Geçirilen İş Kazası/İşle İlgili Hastalık Sonrası İzin Kullananlar	80
Grafik 35. Geçirilen İş Kazası/İşle İlgili Hastalık Sonrası Sağlık Kuruluşuna Başvuranlar	81

Grafik 36. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almak İster Misiniz?.....	82
Grafik 37. Hangi Tür İş Kazasını Hangi Vakit Geçirdiniz?.....	83
Grafik 38. Kazanın Cinsiyet İle Arasındaki İlişkisi.....	87
Grafik 39. Cinsiyetle Meslek Hastalığı Arasındaki İlişki.....	89
Grafik 40. Yaş İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki.....	91
Grafik 41. Yaş İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki.....	93
Grafik 42. Eğitim Seviyesi İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki.....	95
Grafik 43. Eğitim Seviyesi İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki.....	97
Grafik 44. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki.....	99
Grafik 45. Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki.....	101

ŞEKİLLER DİZİSİ

Şekil 1: İşçi-İşveren-Aracı Arasında Enformel İlişki Diyagramı

Şekil 2: Tarımda Kayıt Dışılık

Şekil 3: Kaza Piramidi

Şekil 4: 2010-2013 yılları arasında METİP

KISALTMALAR

ILO:	Uluslararası Çalışma Örgütü
ISG:	İş sağlığı ve Güvenliği
KKD:	Kişisel Koruyucu Donanımı
MTİ:	Mevsimlik Tarım İşçisi
SPSS:	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
WHO:	Dünya Sağlık Örgütü

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: 4-5 Yaşlarında Çocuk İşçi

Fotoğraf 2: Kadın İşçi

Fotoğraf 3: Yemek Pişirmesi

Fotoğraf 4: Yaşam Alanlarına İlişkin Görüntü

Fotoğraf 5: Sarıoba Köyü

Fotoğraf 6: Sarıoba Köyü Mutfak

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Tarım, insanların yaşamlarının sağlıklı ve kaliteli bir şekilde devamlılığını sağlamak için başta beslenme ihtiyacı olmak üzere birçok ihtiyacı karşılayan en önemli sektördür. Hızla artan nüfus ile gıda ve diğer tarımsal ürünlere olan talepte artış göstermektedir. Bu talebi karşılamaya çalışan en yüksek ikinci istihdam alanı olması sebebiyle büyük bir nüfus bu iş kolundadır. Tarım çalışanları birçok tehlike ile karşı karşıya kalmakta: tarım makinesi ile yaralanma, pestisit ve diğer kimyasallara maruz kalma, tarımsal kökenli trafik kazaları, böcek, akrep, yılan vb. sokmaları, kirli sular ile zehirlenme tarımsal işgücünü tehdit eden başlıca risk faktörleridir. (Yalçın, 2016).

Tehlikeli ve çok tehlikeli sektörlerden biri olarak görülen tarım sektörü, kaza ve ölüm oranlarının yüksek olması, tarım sektörünün iş sağlığı ve güvenliği açısından olması gereken yerde olmadığına açık örneklerdir. Tarım sektöründe her yıl yaşanan 335 bin iş kazasından dolayı 170.000 tarım işçisi hayatını kaybetmekte, önemli bir kısmı yaralanmakta ya da meslek hastalığına yakalanmaktadır. Kayıt dışılığın fazla olması sebebiyle gerçek bilgilere ulaşamamakta, net ve ayrıntılı veriler bulunmamaktadır. (Akpınar, 2016).

Tarım faaliyetlerinin çoğu fiziksel iş gücünü zorunlu kılarken, işgücünün karşılaştığı en büyük sorun *iş sağlığı ve güvenliği sorunudur*. Çünkü her bir faaliyet alanı farklı riskleri taşımakta ve farklı iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini gerektirmektedir. İş gücünün korunması amacıyla yapılan çalışmalara karşın, gelişmekte olan ülkeler de iş sağlığı ve güvenliği sorunu yeteri kadar gelişmemiş ve iş kazalarının, meslek hastalıklarının önüne geçilememiştir. Günümüzde çalışanları, işverenleri ve toplumu çok yönlü olarak ilgilendiren iş kazaları ve meslek hastalıklarının olduğu nokta, çok sayıda ölüm, yaralanma ve maddi hasar olarak ortaya çıkmaktadır. (Güğerçin, 2018).

Mevsimlik tarım işçileri ise kendisinin ya da başkasının tarım alanında tarımsal üretimin herhangi bir aşamasında çalışan, ücretli/yevmiyeli, sözleşmeyle ya da

sözleşme olmaksızın, o ülkenin vatandaşı ya da göçmen olup sürekli ya da gezici mevsimlik çalışan kişi olarak tanımlanmaktadır. Tarım sektörü makine gücünün yanı sıra insan gücü de gerektirmekte ve nitelik gerektirmeyen çapalama, ayıklama, hasat gibi işlemlerde *mevsimlik işçilere* ihtiyaç duyulmaktadır. Yeterli maddi imkânı olmayan mevsimlik tarım işçileri, ailelerinin geçimini sağlamak için iş bulabilecekleri yerlere göç etmekte; bu göçle birlikte yaşam alanları ve hayatları değişmekte, onları birçok sorunla baş başa bırakmaktadır. Mevsimlik tarım işçileri; ulaşım, barınma, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal çevre, kadın ve çocuk işçilik gibi birçok sorunsalın yanında, kayıt dışılığın fazla olması, sebebiyle iş sağlığı ve güvenliği sorunları da yaşamaktadır. Açık havada çalışma, bir kişinin birden fazla işi yapması, çalışma sürelerinin uzun olması ve işin mevsim koşullarına bağlı olması gibi sebepler iş kazalarını etkilemektedir. Bunun yanında barınma/yaşam alanlarının temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmaması, birçok sağlık sorununa sebep olmaktadır. (Fereli, 2016).

Kısaca ülkemizde 2,5-3 milyona yakın mevsimlik tarım işçisi bulunmaktadır. Kayıt dışılık, örgütsüzlük, işsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik gibi sebepler bu iş göçünü sürdürmekte; çalışma koşulları, yaşam kaliteleri, sosyal güvencesizlik, barınma, sağlık, eğitim, beslenme gibi sorunlar hala çözülemeden devam etmektedir. Mevsimlik tarım işçileri en çok trafik kazalarıyla gündeme gelmekte, bunun dışındaki iş kazalarının verileri çoğunlukla bulunmamaktadır. Bunun için gereken eğitim, tedbir, bilgilendirme gibi *proaktif* önlemler alınmalı, iş kazaları engellenmeli ve bu sorunlar çözülmelidir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Tarım sektöründe ciddi bir iş güvenliği sorunu bulunmakta, İSG çalışmaları (50+) işletmeleri kapsamakta, MTİ'leri 6331 ve 4857 sayılı kanunların dışında kalmaktadır. Bu sebeple mevsimlik tarım işçileriyle ilgili iş kazaları ve meslek hastalıkları bilinmemekte; bu dezavantajlı grupla ilgili yeterli çalışmalar bulunmamaktadır. Bu amaçla çalışmamızı tarımsal üretim içerisinde yoğun emek süreçlerine tabi olan *Mevsimlik Tarım İşçilerinin* çalışma koşullarını, sağlık, sosyal, barınma, eğitim, kadın, çocuk işçilik gibi konuların yanında demografik özellikleri ile bu resmi geniş

bir açıyla *iş sağlığı ve güvenliği* yönünden iş kazaları ve meslek hastalıklarını inceleyerek, literatüre katkı sağlamaktır.

Çalışmamızı bir tarım şehri olan Ankara-Polatlı ilçesi seçildi. Ankara'ya yılda 10 bin ile 12 bin arasında MTİ'si gelmekte, yaklaşık 4 bin ile 5 bin işçi Polatlı'ya gelmektedir. Buraya daha çok Güneydoğu ve Doğu bölgelerinden aileleriyle birlikte göç eden MTİ; köylerin dışında, yol kenarlarında sağlıksız ve güvensiz bir yaşam sürmekte, hayatlarını kolaylaştırabilecek imkânlara sahip değillerdir. Bu sebeple çalışmamızı ikinci ve üçüncü bölümde teorik bilgiler, dördüncü bölümde ise istatistik veriler tablo ve grafiklerle anlatılarak, sonuç bölümde nicel ve nitel verilerle değerlendirildi.

- İkinci bölümde mevsimlik iş ve mevsimlik tarım işçileri ve sorunları,
- Üçüncü bölümde ise iş sağlığı ve güvenliği kavramsal tanımları,
- Dördüncü bölümde ise araştırmanın bulguları ve sonuçları yer alacaktır.

1.2. Araştırmanın Evreni

Çalışmamızda bir tarım şehri olan Ankara-Polatlı'nın seçilmesinde, MTİ çapa ve hasat dönemlerinde yoğun olarak bu bölgeye göç etmesidir.

Ankara-Polatlı ilçesinde en fazla Sarioba, Yeniköseler ve Oğuzlar köylerinde mevsimlik tarım işçileri yoğun olarak kalmakta, bu sebeple çalışma bu üç köyle sınırlandırıldı. Sarioba köyünde: 48 kadın, 63 erkek; Yeniköseler köyünde: 33 kadın, 52 erkek; Oğuzlar köyünde: 29 kadın, 26 erkek toplamında 251 kişiden oluşmaktadır.

Bu çalışmada mevsimlik tarım işçiliği yapan ailelerin göç, barınma, sağlık, yasalar, kadın, çocuk işçiliği ve çalışma sürecinde karşılaştıkları sorunlar, sosyolojik bir perspektifle ele alınarak, iş kazaları ve meslek hastalıklarını, iş sağlığı ve güvenliği açısından değerlendirilmiştir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızda detaylı literatür taraması sonucunda, mevsimlik tarım, mevsimlik işçi, iş sağlığı ve güvenliği, göç, MTİ sorunları ile ilgili çeşitli bilgiler toplanarak, elde edilen ön analizlerden anket soruları hazırlanmıştır. Daha sonra gözlem ve

deneye dayalı model kullanılarak, nicel ve nitel yöntemlerle verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anket çalışması 40 sorudan hazırlanarak, MTİ bulunduğu çalışma sahasında yüz yüze yapılmıştır. 2019 Haziran-Temmuz aylarında anketi kabul edenlerle, işçiler rastlantısal olarak, 15 yaş alt yaş sınırı ve cinsiyet ayrımı gözetilmeden yapılmıştır.

Polatlı ilçesinin üç köyünde çalışmaya gelen mevsimlik tarım işçileri ile yüz yüze yapılan anketler; SPSS İstatistik Paket programa girilerek bu paket program yardımı ile betimleyici istatistikler tablolandırılmış ve istatistik analizler yapılmıştır. İstatistik analizlerde işçilerin demografik özellikleri ile iş kazası yapma durumu arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için nedensellik analizi yapılacaktır. Bunun için aynı bireye ait iki değişken arasında bir ilişki olup olmadığını belirleyen χ^2 analizi uygulanacaktır. Değişkenler arasında ilişki olup olmadığına dair hipotezler öne sürülerek: H_0 hipotezinin “kabul” veya “red” edilme olasılığı $\alpha=0.05$ sınır olarak alınacaktır. Hesaplama sonucu bulunan olasılık oranı bu $\alpha=0.05$ 'den küçük ise H_0 hipotezi red edilecek ve alternatif hipotez kabul edilecektir.

1.4. Çalışmanın Önemi

Bu çalışmada tarımsal alanda özellikle de mevsimlik tarım işçilerinin iş kazaları, bu kazaların türleri, yapılan işe bağlı mesleki hastalıkları ve hastalıkların türleri, kaza sonrası ve mesleki hastalık durumunda tutumları sorgulanmıştır. Buna ilave olarak bu kesimde çalışanların yaşam şartları, demografik özellikleri araştırılmıştır. Tez konusunu oluşturan bu dezavatajlı grup MTİ'leri ile ilgili çalışmalar, MTİ ile ilgili daha çok sosyolojik olarak ele alınmakta, iş sağlığı ve güvenliği yönünden yapılan çalışmalar son derece azdır.

Ülkemizde yeterli olmayan eğitim çalışmaları ve güvenlik önlemleri nedeniyle tarım çalışanları daha büyük risk altındadır. Avrupa Birliği adaylık sürecinde, iş güvenliği alanında oluşturulan yönetmeliklerin ülkemiz mevzuatı ile uyumlaştırılması yaklaşımları sonucunda bu yöndeki yasal düzenlemeler ve uygun mevzuatların çıkarılmasını sağlayacak altyapı çalışmaları hala devam etmektedir. Ancak bu yönetmeliklere bağlı olarak yapılan çalışmaların uygulamaya aktarılmasında özellikle tarım kesimimiz açısından ciddi sıkıntılar vardır. (Yurtlu).

Ülkemizde mevcut problemlerden en önemlisi kayıt dışılık sebebiyle istatistiksel veri yoksunluğuna bağlı olarak tarımda iş sağlığı ve güvenliği sorunu gözden kaçırılması ya da ertelenmesidir. Bu alandaki istatistikler, sadece kaza geçiren traktör sürücüleri veya tarım makinelerini kullanırken kaza geçirenler ve sağlık problemi yaşayan sigortalı tarım işçileridir. Mevsimlik tarım işçilerinin kayıt dışı olması, net bilgilere ulaşamamakta ve sosyal güvenceden yoksun olmaları, iş kazalarını ve meslek hastalıklarını öğrenmemizi kısıtlamaktadır. Ankara ili Polatlı ilçesi Sarıoba, Yeniköşeler, Oğuzlar köylerinde yoğun olarak mevsimlik işçi bulunmasından bu sahalarla araştırmamızı sınırlayarak, mevsimlik tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği açısından yeterli bir seviyeye gelememesinin nedenleri ortaya konularak, çalışma koşullarının iş sağlığı ve güvenliği alanında bulgularla destekleyerek açıklamak, literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Çalışmamıza kaynaklık eden çalışmalar:

Suna Ahioğlu (2008), *“Tarım Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi”* Türkiye’de tarım sektörünü incelenmiş ve tarım sektöründeki olası tehlikeler ergonomi, gürültü, havalandırma, kimyasallar, psikolojik stres ve deri yoluyla maruziyet olarak belirlenmiş ve bu tehlikelerden kimyasallar (pestisitler) bu çalışma kapsamında ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Tarım sektöründe yapılan araştırma sonucunda tarım sektöründe en çok kazanın traktör kullanımı yüzünden olduğu tespit edilmiş, bu tespit üzerine son olarak çalışma kapsamında tarım sektöründe çalışan 19 tarım işçisine traktör güvenliği ile ilgili bir kontrol listesi uygulanmıştır.

Celal Altın (2014), *“Mevsimlik Göç ve Yoksulluk: Ankara-Polatlı Mevsimlik Tarım İşçileri Örneği”* adlı çalışmada 310 mevsimlik tarım işçisi ile detaylı sorularla anket yapılmış, mevsimlik göç ve yoksulluk kavramları açıklanmış, mevsimlik tarım işçileri örnek verilerek ekonomik durumları, çalışma koşulları ve yaşam kalitesi sosyolojik olarak tasvir edilmiştir.

Gökçe Çakmak (2018), *“Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam ve Çalışma Koşullarının Sosyal Dışlanma Bağlamında Bir Araştırması: Çanakkale İli Örneği”* adlı çalışmada: mevsimlik tarım işçilerinin yaşamış oldukları pek çok sorunu: yaşam alanlarının sağlıksız oluşundan, eğitimlerine devam edememe, çocuk işçiliği, sosyal

güvenceden yoksun olma gibi sorunlar anlatılmıştır. Yaşanan bu sorunlar mevsimlik tarım işçilerinin sosyal dışlanmaya maruz kalmalarına da neden olmaktadır. Mevsimlik tarım işçileri Sosyal dışlanma çok katmanlı ve toplumun birbirine entegre oluşuna engel olan önemli bir sorunsaldır. Yapılan çalışma ile mevsimlik tarım işçilerinin yaşamış oldukları sorunlar, sosyal dışlanma çerçevesinde incelenmiştir.

Berna Yiğit (2018), “*Gezici Mevsimlik Tarım İşçileri İle Yerel Mevsimlik Tarım İşçilerinin Durumlarının Karşılaştırmalı Analizi: Isparta İli Örneği*” adlı çalışmada: 200 gezici mevsimlik tarım işçisi ve 200 yerel mevsimlik tarım işçisi mukayese edilerek tarım işçileri arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklara değinilmiştir. Çalışmada göçler, mevsimlik işçi ve türleri, sorunlar anlatılarak, iki grup karşılaştırılmıştır.

Nesrin Erbörü (2014), “*Ankara İli Polatlı İlçesi Sarıoba Köyündeki Mevsimlik Tarım İşçilerinde İş Kazası Sıklığı ve İlişkili Etmenler*” adlı çalışmada iş kazaları, iş kazaları sebepleri açıklanarak; Sarıoba köyündeki, 122 mevsimlik tarım işçisine demografik, sağlık, mevsimlik işçilik yapma nedenleri gibi sorulara cevaplar alınarak, iş kazası sebepleri açıklanmıştır.

BÖLÜM 2

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ

2.1. Mevsimlik İş ve Mevsimlik Tarım İşçiliği

1950'li yıllar Türkiye'de sanayinin hızla gelişmeye başladığı ve tarımda makineleşmenin ortaya çıktığı yıllardır. Kırsal kesimdeki hızlı nüfus artışıyla beraber tarım alanlarının yetersiz gelmesi, iş imkânlarının kısıtlı olması ve gelişen ulaşım ağının da kolaylaştırmasıyla insanlar aileleri ile birlikte sürekli ya da mevsimlik olarak göç etmeye başlamışlardır. Mevsimlik göç, kırsal kesimde yaşayan insanların büyük şehirlere, tarımın yoğun olarak yapıldığı ya da turizmin geliştiği yerlere bir süreliğine çalışmak üzere göç etmeleri ile gerçekleşmektedir.

Tarımda işçileşme, üretim için yeterli toprağı olmayan ya da toprağını kaybetmiş köylünün kırsal alandan, tarımsal sermayenin yoğunlaştığı yere doğru yaptığı mekânsal hareketle kendini göstermektedir. Feodal üretim ilişkilerinin çözülmesiyle yoksullaşan köylüler, mevsimsel göçlerle tarımsal emek piyasasında geçim yolları aramaktadırlar. Toprağı hiç olmamış ya da var olan toprağını kaybetmiş, kırsal kesimde yaşayan köylüler, sermayenin bulunduğu bölgelere giderek ücretli işçi haline gelmişlerdir. (Bulut, 2013).

2.1.1. Mevsimlik İş

Mevsimlik iş kavramı; sadece yılın belirli dönemlerinde çalışmaların sürdüğü veya tüm yıl çalışılmakla beraber iş yoğunluğunun yılın belirli dönemlerinde arttığı işlerdir. Yılın her döneminde aynı sayıda işçinin çalıştırılmadığı, bazı dönemlerde işçilerin yoğun olarak arttığı çalışmanın durduğu dönemlerde ise işçilerin iş sözleşmelerinin askıya alındığı işler şeklinde tanımlanabilir. Ayrıca yapılan başka bir tanımlamaya göre ise mevsimlik işler, toplumun satın alma alışkanları veya hava koşulları nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Belirtmek gerekir ki hava koşullarından yoğun olarak etkilenen işler turizm, tarım işleri veya tarım sanatları gibi açık havada yapılan ya da hava durumundan etkilenen işlerdir. Kısaca yılın belli dönemlerinde

tam randımanla çalışıp; ancak her zaman aynı sayıda işçi çalıştırmaya müsait olmayan işler mevsimlik işlerdir. (Çakmak, 2018).

Yargıtay ise çalışmanın sadece yılın belirli bir döneminde yoğunlaştığı işyerlerinde yapılan işleri mevsimlik iş olarak tanımlamakta ve söz konusu dönemlerin işin niteliğine göre uzun veya kısa olabileceğini belirtmektedir. Her zaman aynı miktarda işçi çalıştırmaya elverişli olmayan ve işyerinde yürütülen faaliyetin niteliğine göre işçilerin her yıl belirli sürelerde yoğun olarak çalıştıkları; fakat yılın diğer döneminde işçilerin iş sözleşmelerinin ertesi yılın faaliyet dönemi başına kadar ara vermeyi gerektiren işler mevsimlik iş olarak değerlendirilebilmektedir. (Bulut, Öz, 2013).

Mevsimlik iş yılın belli dönemlerinde yoğunluk kazanan, mevsimlere bağlı işlerdir. Tarımsal üretimin yoğunlaştığı bahar ve yaz dönemlerinde tarımda mevsimlik ve gündelikçi işçiler çalıştırılmaktadır.

2.1.2. Mevsimlik Tarım İşçiliği

Mevsimlik tarım işçiliği, kırsal alanda yaşayan nüfusun bazı tarımsal ürünlerde bakım ve hasat dönemlerinde işgücü talebinin artması sonucunda ortaya çıkan bu talebi karşılayacak işgücü arzı ile desteklenmesine neden olan bir insan hareketliliğidir. Ayrıca işçiler, yaşamlarını sürdürdükleri bölgelerin ekonomik koşullarının olumsuzlukları yanı sıra yoksulluğun etkisi ile daha fazla tarımsal işgücünün arttığı yörelere, esas yaşam alanlarına tekrar dönmek üzere, gelir elde etmek amacıyla gezici mevsimlik tarım işçisi olarak gitmek zorunda kalmaktadır. Türkiye’de mevsimlik gezici tarım işçiliğine daha önceki yıllarda sadece pamuk tarımında (yeterince makineleşme olmaması veya pamuk kalitesi için) ihtiyaç duyulmaktayken son yıllarda çoğunlukla ya geleneksel tarımsal ihracat ürünleri olan üzüm, kayısı, fındık, kiraz, incir gibi ürünlerin üretiminde ya da sanayinin hammaddesi olan pamuk gibi tarımsal ürünleri üreten tarımsal işletmelerin mevsimlik işgücü talebi artmasından dolayı bir zorunluluk halini almıştır. Bu tarımsal ürünlerin yanı sıra, şekerpancarı, soğan, havuç vb. ürünler içinde işgücü talebi söz konusudur. Son dönemde, tarım sektörüne büyük firmaların da bu ürünleri açık alanda ve örtü altında üretmesi ile birlikte tarım sektöründe işgücü talebi

artmıştır. Bu karşın tarımda çalışan işgücü giderek azalarak %21'e kadar gerilemiştir. (Karaman, 2020).

Tarım ürünlerinin özellikle bakım ve hasat dönemindeki farklılıklardan dolayı birçok işçi farklı bölgelerde çalışarak, mevsimlik işçi hareketliliğini arttırmaktadır. Yani mevsimlik tarım işçisi bir yıl içerisinde farklı bölgelerde işçilik yapabilmektedir. Mevsimlik gezici tarım işçiliği, ailelerde erkeklerin işsiz olması, ailelerin yoksul olması gibi sebeplerle başlamış; fakat tüm aile fertlerinin çalışarak (çocuklar dâhil) gelir elde etme isteği ile günümüzde de devam etmektedir. (Karaman, 2020).

Ayrıca mevsimlik tarım işçileri sadece topraksız köylülerden oluşmamakta, aynı zamanda az topraklı köylülerinin de ek gelir sağlamak amacıyla sürdürdükleri bir uğraştır. Türkiye geneline bakıldığında mevsimlik tarım işçileri, Çukurova'da, Ege, Marmara ve Karadeniz Bölgelerinde yoğun olarak çalışmaktadır. Toplam sayıları ülkemizde azımsanmayacak kadar çoğunlukta ve hasat döneminde sayıları da artmaktadır. (Bulut, 2013).

2.1.3. Tarım İşçilerinin Sınıflandırılması

2.1.3.1. İşçi

Başkasının yararına bedenini, kafa gücünü veya el becerisini kullanarak ücretle çalışan kimsedir. (TDK, 2020).

İşçi, 4857 Sayılı İş Kanunu (İK) 2. maddesinde, “bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişi” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, bir kimsenin işçi sayılabilmesi için iki unsurun birlikte var olmasını gerektirir. Bunlar, çalışan kişinin gerçek kişi olması ve işveren ile arasındaki ilişkinin bir iş sözleşmesine dayanmasına ilişkindir.

En genel anlamıyla işçi kavramı, bir ücret karşılığı olarak ve hizmet akdine dayanarak herhangi bir işte çalışan kişi şeklinde tanımlanabilir. (Çakmak, 2018).

2.1.3.2. Tarım İşçisi

Tarım-İş Yasa Tasarısı'na göre, “**sürekli, mevsimlik ve geçici**” tarım işlerinde ücret karşılığı bir hizmetle istihdam edilen kişiler” tarım işçisidir. (Bulut, 2013).

Tarım işçisi kavramı “sürekli, mevsimlik ve geçici tarım işlerinde ücret karşılığı bir hizmetle istihdam eden kişiler” şeklinde tanımlanabileceği gibi “herhangi bir tarım işinde ücret karşılığı çalışan ve geçimini bu yoldan sağlayan ayrıca çiftçilik yapmayan kimsedir” şeklinde de tanımlanabilmektedir. (Çakmak, 2018).

2.1.3.3. Kalıcı (Yerleşik) Tarım İşçileri

Kalıcı (yerleşik) tarım işçileri, çalıştıkları yörelerde ikamet eden ve iş bitiminde kendi evlerine geri dönen işçilerdir. Bu kapsamda çalışan tarım işçileri açısından geçici ikamet diye bir durum söz konusu değildir. Geçici olarak çalışan bu tarım işçileri buldukları yerlerde ya da yaşadıkları yerlere yakın başkalarının tarımsal arazilerinde saatlik, günlük ya da iş bitimine kadar çalışmakta ve işi bittiğinde kendi yaşam alanına geri dönmektedir. (Çakmak, 2018).

2.1.3.4. Mevsimlik (Gezici) Tarım İşçiliği

Tarımsal üretimin herhangi bir aşamasında, işin yapıldığı evrede faaliyette bulunmak için başka bir bölgeden iş yoğunluğunun arttığı bölgeye gelerek (göç ederek), ücret karşılığında sözleşmeyle veya sözleşme olmaksızın çalışan gerçek kişilere mevsimlik (gezici) tarım işçisi denir. Kısaca tarımsal işlerin yoğun olduğu ekim, dikim, çapalama, toplama gibi zamanlarda istihdam edilen gruptur. (Altın, 2014).

İşçilerin sürekli yaşadıkları yerleşim alanlarından çalışmak üzere emek yoğun tarımsal üretimin önemli düzeyde görüldüğü bölgelere gerçekleşen kısa süreli göçtür. Çalışmaya gidilen alanda belirli bir süre kalmayı (genellikle iş bitene kadar) beraberinde getirir. Kimi zaman göçe katılan işçi aileleri iklim ve zamana bağlı olarak iki ya da daha çok yerleşim yerine, farklı bitkisel üretim alanlarında çalışmak için gidebilirler. İşçilerin çalışacağı alan ve çalışma şartları tarım aracılığı ya da yerel adlarıyla elçi veya dayıbaşları tarafından belirlenir. Bu haliyle, tarım işçileri ağırlıklı olarak çalışacakları alan üzerinde söz sahibi değildirler.

Gezici (mevsimlik) tarım işçiliği, ülkenin dört bir yanına bütün aile üyeleriyle birlikte göç ederek, hasat mevsimlerinde bir yıl içerisinde birkaç yer gezerek geçimlerini sağlayacak parayı kazanma çabasıdır. Ailenin bütün üyeleriyle birlikte göçe katılma hali daha çok gezici mevsimlik tarım işçiliğinde görülür. Fındık toplamaktan pamuk işçiliğine, havuç, turp, patates ekiminden, söküme, pancar

çapalamaktan tütün ve meyve toplayıcılığına kadar herhangi bir iş ayrımı yapmaksızın şehir şehir dolaşmayı gerektiren bir iş koludur. Tarım işçiliği sonucunda ortaya çıkan göç kendi doğasında aşamalı bir seyir izlemekte ve dengesiz bir göç motifi doğurmaktadır. (Çakmak, 2018).

2.1.3.5. Geçici (Gündelikçi) Tarım İşçiliği

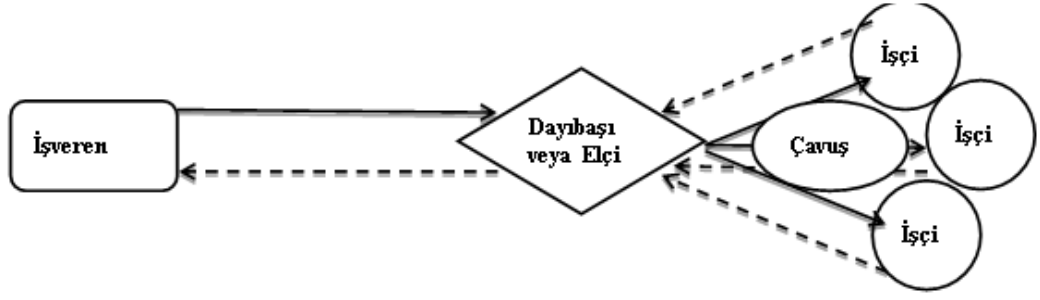
Daha çok günü birlik işçilerdir. İşçiler tarımsal üretimin yapıldığı alanda veya yakınında yaşamakta, işlerin yoğun olduğu sıralarda, özellikle orta büyüklükteki işletmelerce kiralanan ve günübürlüğüne çalışan işçilerdir. Bu işçiler aynı zamanda mahalli (yerel) işçiler olarak da bilinmektedir. Mahalli (yerel) işçiler, buldukları yerlerde ya da yakın çevrede baklagiller, sebze, meyve ve fındık hasat zamanlarında saat, günlük veya işin bitimine göre yevmiye karşılığında çalışan işçilerdir. (Altın, 2014).

2.1.4. Çalışma Biçimi

2.1.4.1. Aracılar

İş gücü arzı ile iş gücü talebinin dengelenmesi ve işçi-işveren arasındaki ilişkilerinin düzenlenmesi üçüncü aktör olarak aracıları ön plana çıkartmıştır. Aracılar; iş yoğunluğunun arttığı bölgeye işçi temini, yerleşimi, çalışma koşulları, ücret tayini, gibi çalışma ilişkileri ve biçimini düzenleyici etkiye sahip olan, küçük koloniler şeklinde örgütlenen kimselerdir. Genelde aile, sülale, aşiret şeklindedir. Yani devletin yapması gereken işi yapan, kontrol ve denetime tabi olmayan; işçi ile işveren arasındaki iş ilişkisini sağlayarak, piramidin en üstünde yer alan, bundan %10 komisyon kazanan kişilerdir. Bu kişiler yörede dayı başı veya elçi olarak adlandırılır.

“Aracılar çeşitli yollarla ucuz emeği sömürerek zenginleşen bir kesimdir”.

Şekil 1: İşçi-İşveren-Aracı Arasında Enformel İlişki Diyagramı (Altın, 2014: s.103)

Mevsimlik tarım işçiliği iş ilişkisi diyagramında görüldüğü üzere mevsimlik tarım işçiliği ilişkilerinde işverenden dayıbaşı ve işçiye doğru “emek talebi” ve işçiden dayıbaşı ve işverene doğru da ücret ve iş güvencesi talebi söz konusudur. Keza elçiler işçiye iş garantisi sağlarken, işvereninde iş başladığında işçi ihtiyacını karşılamaktadır. Böylece önemli bir köprü sağlayan elçi, aynı zamanda en kârlı çıkandır. Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği’ne göre işverenden komisyon alabilir; fakat işçilerden komisyon alması yasak olan aracılar, işçilerden komisyon almaya devam etmektedir.

2.1.4.2. Çavuş

Aracılar işverenle anlaştıklarında işçilerin başında duran, işleri kontrol eden, çalışanları gözetleyen ve kendisi de çalışarak, ek bir yevmiye alan kişidir. (Bulut, 2013).

İşveren → Aracılar → Çavuş → İşçi

Bu hiyerarşiden dolayı *İŞÇİ-İŞVEREN* arasındaki ilişki ve iletişim sınırlı kalarak bu iş ilişkisi bağımlı kuran araçlardır. Başka bir perspektiften bakıldığında aracılar işçileri iş mevsimi başında toplamakta, göç ve çalışma zarfında rota vererek, işin yoğun olduğu bölgeye getirmekte, onlara iş garantisi vererek onları kendisine bağımlı kılmaktadır.

2.1.5. Tarım Aracısı Denetim Yönetmeliği

27.05.2010 tarih ve 27593 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği” yayınlanmıştır. 14 Mart 2004 tarihli, Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracılığına İzin Verilmesi ve Aracıların Denetimi Hakkındaki Yönetmelik

kaldırılmıştır. Yönetmeliğin amacı, tarım aracılığı için izin verilmesi ve bunların çalışma ve denetimi ile tarım aracı, mevsimlik gezici tarım işçileri ile bunları çalıştıran tarım işverenleri arasındaki ilişkinin düzenlenmesi hakkında usul ve esasları belirlemektir.

- Tarımda iş ve işçi bulma aracılığı Türkiye İş Kurumu'na yapılır.
- Türkiye İş Kurumu'ndan izin alınmadan aracılık yapılamaz!

1. Aracıların işçilerden ücret almaları yasaktır! Hizmetlerinin karşılığını yalnız işverenlerden isteyeceklerini, kurumca onaylanmış bu sözleşmelerde gösterilen dışında harç, masraf ve ücret alamayacaklarını,
2. İşçilere işe başlamadan önce yapılacak iş, ücret ve diğer hususlar hakkında gerekli bilgileri vereceklerini,
3. İşçilerin, konaklama yeri ile işyeri arasında uygun araçlarla güvenilir bir şekilde ulaşımının sağlanması hususunda işverenle birlikte doğrudan kontrol ve gözetim yapacaklarını,
4. Ücretlerin kararlaştırılan ödeme biçimine göre (günlük, haftalık, aylık, parça başına, götürü, vs.) işverence her işçinin kendisine ödenmesini sağlayacaklarını,
5. İşçilerin günlük brüt kazançlarının 4857 sayılı İş Kanununun 39'uncu maddesinde belirtilen asgari ücretin altında olmayacağı gibi iş hayatını düzenleyen maddeler yer almaktadır. (www.resmigazete.gov.tr: 14.01.2020).

İş Kurumu tarafından bu yönetmenlik neredeyse hiç uygulanmamaktadır. Teorik olarak var olan bu yönetmelik, pratikte tam olarak işlevini yerine getirmemektedir.

Aracıların hemen hepsinde aracı belgesi bulunmazken, işçiler hakkındaki bilgilerin bildirimini İş Kur'a sağlanamadığı için kayıt dışılık sürmekte, sağlıklı bilgiler bulunmamaktadır.

Keza aracılar ücret, barınma, çalışma süreleri, işverenlerin haksız uygulamalarına izin vermemek gibi sorunları İş Kurumu'na bilgilendirmek, rapor hazırlamak zorundadır. Fakat aracı belgesi olmayan aracıların, aracı belgesi verilecekse dahi ilkokul şartının bile kaldırılması ve bununla birlikte İş Kur'un denetimi ve takibinin olmaması bu işi köleleştirmekte, en çok kadın ve çocuklar zarar görmektedir.

İŞ KUR aracıları düzenli bir şekilde denetlemeli, aracılık belgesi olmayan aracılara yönelik teftiş getirilmeli, mevsimlik işçiler kayıt altına alınmalıdır. Bu şekilde bu alanda yapılacak çalışmalarda daha sağlıklı istatistik verilere ulaşılmasını sağlayacaktır.

2.1.5.1. Aracıların Fayda ve Zararları

Aracıların işveren ve işçi arasında ilişkiyi düzenlemesi açısından önemi büyüktür. Bir aracı ile anlaşılan işveren, her şeyden önce mevsimi geldiğinde işçi sıkıntısı çekmeyeceğini bilir. Bununla birlikte çalışma koşulları ve ücret konusunda da aracı sayesinde yüzlerce işçi ile ayrı ayrı konuşup anlaşmak yerine, bunu aracı yolu ile halledebilmektedir.

İşçiler açısından bakıldığında ise, kış aylarında zor duruma düşen işçiye, aracı tarafından borç para verilerek, yaz aylarında çalışma taahhüdü alınır. Bununla birlikte işçi geldiği yörede işsiz kalmayacağını bilir; barınma, taşıma gibi işleri de aracılar yapar. Ayrıca hastalanan işçinin hastaneye götürülmesi, ailesi ile ilişkinin kurulması da yine aracılar tarafından yapılır. Aracının önemli olmasının diğer bir nedeni de okuma-yazması olmayan işçilerin, işveren ile arasındaki iletişimi sağlamasıdır. (Bulut, 2013).

“İşverene sağlayacakları tarım işçilerinden ücret almayacakları ancak, hizmetleri karşılığını yalnız işverenden isteyeceklerini” maddesi neredeyse bütün aracılar tarafından yerine getirilmemektedir. Ankara-Polatlı’da yapılan saha çalışmasında hem aracılarla hem de işçilerle yapılan görüşmelerde aracılarının işçilerden % 10 komisyon aldıkları görülmüştür.

Türkiye İş Kurumu’nun bu konuda rolü önemlidir ve revize edilmelidir. Aracılara verilen aracı belgesinde yer alan; toplanan işçileri içeren bilgilerin bildirim, tarım işçilerine önceden yapılacak işler ve ücret konusunda bilgiler vermek, tarım işçilerinin güvenilir araçlarla ulaşımını sağlamak, işçilerin ücretlerinin zamanında ödenmesinin sağlanması, işçilere barınma, yeme ve yatma konusunda sağlıklı koşulların oluşturulmasını sağlamak aracılarının görevidir. Fakat aracılarının denetimlerinin hemen hemen hiç yapılmadığı, diğer taraftan enformel olarak çalışan

tarım araçlarının denetimi ise hiç yapılmamaktadır. Bu da işçilerin sömürsünü artırmaktadır. (Bulut, 2013).

2.2. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştıkları Sorunlar

Mevsimlik tarım işçileri, işgücü hesaplamaları dışında kalmaları nedeniyle işgücü istatistiklerinde yer almamakta, dolayısıyla kayıt dışı ekonomi içinde bulunmaktadır.

2019 Tarım dışı sektörlerde toplam kayıt dışı istihdam oranı: % 22,4'tür.	Tarım sektöründe ise kayıt dışı istihdam oranı: % 82,8'dir.
Kayıt dışı istihdam oranı erkeklerde % 73,2'dir. TÜİK, 2017.	Kayıt dışı istihdam oranı kadınlarda ise % 94,1'dir. TÜİK, 2017. (Yiğit, 2018).

Şekil 2: Tarımda Kayıt Dışılık

Tablo 1. Türkiye İstatistik Kurumu'nun Hane Halkı İşgücü İstatistiği

Yıllar	Tarım	Tarım Dışı	Sanayi	Hizmet	İnşaat	Genel
2003	91,15	31,55	36,43	29	-	51,75
2004	89,9	33,83	37,28	31,96	-	50,14
2005	88,22	34,32	38,11	32,27	-	48,17
2006	87,77	34,06	38,12	31,88	-	46,97
2007	88,14	32,34	35,51	30,63	-	45,44
2008	87,84	29,76	31,61	28,77	-	43,5
2009	85,84	30,08	33,43	28,4	-	43,84
2010	85,47	29,06	32,68	27,11	-	43,25
2011	83,85	27,76	31,5	25,71	-	42,05
2012	83,61	24,51	27,89	22,73	-	39,02
2013	83,28	22,4	25,23	20,9	-	36,75
2014	82,27	22,32	20,26	21,09	36,61	34,97
2015	81,16	21,23	19,13	20,05	35,58	33,57
2016	82,09	21,72	20,2	20,35	35,76	33,49
2017	83,33	22,1	20,03	20,95	35,8	33,97
2018	82,73	22,28	20,29	21,46	34,39	33,42
2019	86,62	22,96	20,03	22,55	37,74	34,52

(www.sgk.gov.tr: 15.06.2020)

Tabloda 1.'de görüldüğü gibi kayıt dışılık mevsimlik tarım işçilerinin en büyük sorunlarından biri, bu kanunlardan ve sosyal güvenceden mahrum olmaları anlamına gelmektedir

2.2.1. Yoksulluk ve İşsizlik

Yoksulluk; insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumudur. Yoksulluğu iki türlü tanımı vardır: bunlardan birincisi dar anlamda yoksulluk, ikincisi ise geniş anlamda yoksulluktur. Dar anlamda yoksulluk; açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk ise; gıda, giyim ve barınma gibi ihtiyaçlarını karşılamaya yettiği halde, toplumun genel düzeyinin altında kalmasını ifade etmektedir. Mevsimlik tarım işçileri geniş anlamda yoksullukta değerlendirilebilir.

“Etnik, ırk ve sınıf yapısına göre ayrılmış yerleşim biçimi dolayısıyla ortaya çıkan eğitim eşitsizlikleri yüzünden bu alt sınıf ekonomik yeniden yapılanmanın gerektirdiği nitelikli eğitim ve bilgiye sahip olamamaktadırlar. Bu yüzden yoksulların çocukları eğitimdeki ayrımcılık ve nitelik düşüklüğü nedeniyle bundan sonraki yaşamlarını da yoksulluk döngüsü içinde geçirmek zorunda kalacaklardır. Kişinin sosyal ve ekonomik haklarını kabul eden “sosyal refah devleti”, tüm vatandaşlarının ortak bir yaşam standartının aşağısına düşmeden yaşayabilmeleri için gereken çalışmalar yapmalıdır”. (Altın, 2014, s.32).

Mevsimlik tarım işçileri “işsiz” statüsünde oldukları, sadece iş bulduklarında çalışan bu kesim belirli aylarda yoğun olarak çalışmak zorunda, geri kalan dönemde ise işsiz olarak hayatını sürdürmektedir. Başka işlerde çalışma imkânı bulamayan ve kendini geliştiremeyen, zanaat edinemeyen, eğitimsiz, vasıfsız olan bu insanlar çoğunlukla mevsimlik işlerde yoğunlaşmaktadır.

2.2.2. Ulaşım Sorunları

MTİ kendi memleketlerinden çalışma yerlerine yaptıkları göç sırasında kullandıkları araçlarla hem ailelerini hem akrabalarını taşımakta, bu yüzden kalabalık bir şekilde araba, minibüs dolmuş veya otobüsle çoluk-çocuk demeden göç etmektedirler.

MTİ’ni en fazla gündeme getiren trafik kazaları, hala en büyük problemi oluşturmaktadır. Geçmişte kamyonlarla, hatta römorklarla taşınan bu insanlar; devletin sıkı kontrolleri sayesinde bu araçlarla uzun yolculuk yapma fırsatı verilmemektedir. Fakat yine de kazalar devam etmektedir. Dolmuşa oturma yerinden daha fazla kişi alınmakta, bu uzun yolculuklar sıkışık, konforsuz bir şekilde ergonomik olmayan koşullarda sürmektedir; bu da kazalara sebebiyet vermektedir.

Bu taşınma sırasında bütün aile hep beraber göç ettiği için hasta, yaşlı, çocuk da göçe katılmakta, bir de bunun yanında; ev ihtiyaçları için kap kacak, yatak yorgan ve erzaklarını da yanına alan MTİ'leri için yolculuk eziyet haline dönüşmektedir.

Bunun yanında işçiler günlük iş hayatlarında, yaşam alanlarından çalışma alanlarına gidip gelirken de aynı sorunları yaşamaktadır. Araştırma sahasında işçiler çalışma yerlerine sabah aydınlanmadan 30-60 dakika arasında yol gittiklerini, sıkışık dolmuşlarla taşındıklarını ifade etmişlerdir.

2.2.3. Barınma Sorunları

2017/6 sayılı genelgede: 'Valiliklerce, mevsimlik tarım işçilerinin yoğun olarak çalıştığı yerlerde; eğitim ve sosyal faaliyetleri ile işçilerin temel ihtiyaçlarını giderebilecekleri ortak kullanım alanları, prefabrike, betonarme ya da çelik iskeletli, yeterli büyüklükte bir bina ile elektrik, su ve kanalizasyon alt, üst yapısı bulunan geçici yerleşim alanları oluşturulması sağlanacaktır' ifadesi yer almaktadır. Fakat Polatlı civarında Sarıoba köyü hariç hiçbir yerde çelik iskeletli prefabrike evler olmadığı gibi, alt yapı bile bulunmamakla birlikte; bu insanlar önemli bir iş ihtiyacını karşılarken sağlıklarının hiçe sayılması düşündürücüdür. (www.ka.org.tr: 06.04.20).

MTİ'leri için hazine arazileri iş yoğunluğuna göre belirlenmeli ve her yıl değişmemeli (sabit tutulmalı), hazine arazilerine yüksek beton bir zemin taban olsa bile üzerine çadırlar kurulur; böylece yağmurdan ve çamurdan korunurlar. İşçiler en çok yılan, akrep, böcek sokmasından şikâyetçiler çok basit olan bu çözüm yolu onları rahatlatılabilir.

Mevsimlik tarım işçileri çalıştıkları yörelerde geçici işçiler olmaları nedeniyle genel olarak barınma sorunlarını kendileri çözmektedir. MTİ'leri için barınma çok önemli bir sorundur: İşin gereği olarak günün büyük bir kısmını dışarıda tarlalarda geçiren tarım işçileri, sağlıklı bir şekilde dinlenebilecekleri ve uyuyabilecekleri yani insani ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri mekânlara ihtiyaç duymaktadırlar. Alt yapının olmaması, çeşitli hastalılara sebepken; toprağın üzerine direkt çadırların kurulması ise onları birçok tehlikeyle karşı karşıya (yağmur ve rüzgâr gibi) getirmektedir.

MTİ'leri geçimlerini sağlamak için gittikleri yerlerde sağlıklı ve temiz barınma imkânı bulamamakta: Hazine arazilerinde ya da köyün yakınına kurulan çadırların, altyapı, kanalizasyon, çeşme, elektrik, mutfak, banyo, tuvalet, içme suyu, ısıtıcı gibi ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar.

MTİ'leri METİP projesiyle çelik konstrüksiyonla yapılmış çadırlar 20-25 m² alanıyla daha düzgün daha sağlam olmakta, her aile yaklaşık 10 kişi beraber kalmaktadır. Fakat kendi yaptıkları genelde mavi renkte olan çadırlar derme çatma şeklinde toprağın üzerine yerleştirilmekte; yağmur, rüzgâr, selden çok fazla etkilenmektedir. Çadır alanlarında yeterli altyapı olmaması nedeniyle işçiler sağlık sorunları yaşamakta ve çeşitli böcek zehirlenmelerine maruz kalmaktadır. Yemeklerini dışarıda çeşitli bakterilerin yemeklere karışmasıyla çeşitli hastalıklar da kaçınılmaz olmaktadır.

2.2.4. Sağlık Sorunları

Mevsimlik tarım işçilerinin barınma ve çalışma koşullarında hijyenden bahsetmek imkânsızdır. Genellikle alt yapısı bulunmayan ve toprak zemin üzerine kurulu çadırlarda yaşayan işçiler çöp ve kirli sular nedeniyle rahatsızlanmaktadır. Korunmasız çadırlarda yaşayan işçiler yılan, akrep, böcek sokmaları gibi zehirlenmeler de yaşamaktadır. Özellikle su kaynakları ve anayol kenarlarına kurulan yerleşim yerlerinde; trafik kazaları, çocukların su kanallarına düşmesi ve boğulması da diğer tehlikelerden sayılabilir. Bununla birlikte ergonomik olmayan çalışma şekli ve süreleri, on - on iki saati bulmakta; eğilip - bükülerek çalışmaları kast iskelet sistemi rahatsızlıklarına sebep olmaktadır.

Ayrıca mevsimlik tarım işçileri tarımsal kimyasallar (pestisitler, herbisitler vb.) hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları ve KKD kullanmamaları; zehirlenmelere ve meslek hastalıklarına sebep olmaktadır. Bu grup içerisinde en sık rastlanan sağlık sorunları; halsizlik, yorgunluk, bel ağrısı, güneş çarpması, kast iskelet sistemi rahatsızlıkları, ishal, solunun yolu enfeksiyonları, egzama, baş ağrısı, anksiyete, depresyon ve intihar eğilimi olarak bahsedilebilir. (Yiğit, 2017).

MTİ en önemli sorunlarından biri de yeterli ve dengeli beslenememeleridir. Gelir seviyesinin düşüklüğü ve para biriktirme kaygısı onların tam ve sağlıklı

beslenmelerini engellemektedirler. Bunun yanında tarlada uzun, sıcak çalışma saatleri, onların bedensel olarak çok yormakta, gerekli olan protein ve enerjiyi besin ihtiyaçlarından sağlayamamaktadırlar. Diğer önemli sorunlardan biri hastane, sağlık ocağı gibi kurumlardan ücretsiz hizmet alamamaları ve dışlanmalarıdır. Yeşil kartı olanlar gidebilmekte, olmayanlar ise hastalansa dahi gidememektedir. Devlet periyodik muayenelerin hiçbirini yapmamakta, gerekli kontrol ve takip yapılmadığı için meslek hastalıkları da bilinmemektedir.

Mevsimlik işçilerde yaşanan sağlık sorunlarından biri de düşük, üreme ve anne çocuk sağlığıdır. Hamilelik ve bebeğin sağlık durumunun kontrolü, aşıların düzenli yapılması gibi sağlık hizmetlerinden de yeterince faydalanmamaktadırlar.

2.2.5. Eğitim Sorunları

Mevsimlik tarım işçilerinin sosyo-ekonomik sorunları arasında ana sorun olan bir domino taşı gibi birbirini art arda iten etkenin başı “eğitimidir.” Bireylerin eğitim seviyeleri ve kalitesi onların zihinlerinin bir izdüşümüdür. Mevsimlik işçilerin ebeveyn olanların eğitim seviyeleri ilkokul - ortaokul arasında kalmakta, bununla birlikte eğitimci ve yeterli imkâna sahip olmamaları onları çağın gerisinde bırakmaktadır. Mevsimlik tarım işlerinde çalışan çok genç bir nüfus var; fakat onların devamlı göç etmeleri, ikamet ettikleri yerde aldıkları eğitimi yarıda bırakmakta, geldikleri yörede ise okula devam edememektedir. Bu şekilde eğitim sekteye uğrarken, asırlarca süren ve sürecek olan cahilliğin devam etmesine sebep olmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlığı altında yer alan 42. maddesinde “Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.” şeklindedir. Fakat Anayasa ile güvence altına alınan eğitim hakkının mevsimlik işçilerde göz ardı edilmiş, devlet yatılı okul ya da çadır okul sağlayarak bu çocukların toplumun gerisinde kalmalarını engellemelidir. Bu sorun sadece onların değil, toplum için de önemli bir sorundur.

MTİ'nin çocuklarıyla göçe katılmaları ve çok küçük yaşlarda tarlarda çalışmaları onları hem fiziksel hem de zihinsel ve ruhsal gelişimini engellemektedir. Eğitimi yarıda kalan ve iyi bir eğitim alamayan çocuklar; bilgi, beceri ve kabiliyetten yoksun kaldıkları için vasıfsız işçi olarak görülmekte bu da iş imkânlarını kısıtlamaktadır. Bu sebeple meslek edindirme kurslarına yönlendirilmeli, zanaat edindirilerek farklı iş kollarında gelişmeleri sağlanmalıdır.

Eğitim bu kast sitemini değiştirecek olan yegâne ışıkken, devletin ve ailenin bunu ertelemesi daha büyük sorunların doğmasına sebep olmaktadır. Ataerkil aile biçimi genç nüfusun düşünce, fikir zincirine itaat etmelerine ve onların seçim yapmalarını engelleyebilmektedir. Doğu ve Güneydoğu'da hala feodalitenin olmasındaki en büyük etkenin de sebebi eğitimsizliktir, bu onların gelişmelerini, değişmelerini ve evirilmelerini engellemektedir.

2.2.6. Sosyal Güvenlik Sorunu

Tarım, tehlikeli / çok tehlike sektörlerden birisi olmasına rağmen çalışanların sosyal güvenceden yoksun olmaları, onları tehlike ve risklerle baş başa bırakmaktadır. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu: “Tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işlerde çalışacaklar, yapacakları işe uygun olduklarını belirten sağlık raporu olmadan işe başlatılamaz.” Bu şekilde çalışanın o iş için uygun olup olmadığına bakılır. Fakat MTİ'lerinin sigortalarının ve işe başlarken sağlık muayenesi isteyecek bir denetim mekanizmasının olmaması onların *bir iş kazası, meslek hastalığı ya da ölüm halinde herhangi bir destek* almasını engellemektedir. Bu dezavantajlı grubu savunmasız, korumasız bırakmaktadır.

Çalışma sahasına ulaşımda, iş faaliyetinde bulunurken, kaza geçirdiklerinde ya da yaralandıklarında herhangi bir haklarının olmaması onların sağlık hizmeti almalarını engellemektedir. Sigortaları olursa kayıt dışılık kalkacak, iş kazası ve meslek hastalıkları hakkında verilere ulaşılacaktır.

Mevsimlik tarım işçileri bir iş sözleşmesine bağlı olarak çalışmadıklarından, primlerinin bir işveren tarafından ya da devlet tarafından ödenmesi gerekirken; devlet ek bir bütçe ayırmamakta bu dezavantajlı grup ertelenerek, sosyal güvenceden

mahrum kalarak, hem sağlık hizmetinden hem de emeklilik haklarından mahrum kalmaktadır.

Sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanmasıyla değişen sosyal güvenlik sisteminde tarım işçilerinin durumlarında önemli bir değişme olmamış yılda ortalama mevsimsel çalışan bir işçinin yıllık kazancının 44 günlüğünü prim olarak yatırması gerektiği göz önüne alındığında, aldıkları ücretlerin düşüklüğü nedeniyle zorunlu ihtiyaçlarını bile karşılamayan bu grubun prime bütçe ayıramayacağı apaçıktır. (Yiğit, 2017).

Kısacası bu sorunlar silsilesinde MTİ'leri kayıt altına alınmalı, primler işveren-devlet tarafından ortak ödenerek, bu insanların hayatlarını daha rahat idame edebilecekleri imkânlar verilmelidir.

2.2.7. Sosyal Dışlanma Sorunu

En genel tanımıyla sosyal dışlanma; ayrımcılık ve yoksulluğun etkisi ile bireylerin temel becerilerini kullanma ve yaşam boyu öğrenme fırsatlarından mahrum olma durumudur.

Toplum çok katmanlı, dinamik bir süreçtir. Sosyal dışlanmanın varlığı durumunda bireyler bu çok katmanlı ve dinamik sürecin yani toplumun dışına itilmektedirler. Bireyler; gelir durumları, işleri, eğitim seviyeleri, yaşam koşulları gibi göstergeler neticesinde sosyal ve toplumsal yapının dışında kalmakta ve toplum tarafından dışlanmaları sebebi ile de toplumsal ve sosyal aktivitelere ulaşmakta sorunlar yaşamaktadırlar. Bir başka ifade ile sosyal dışlanma, sosyal entegrasyon, kültürel çevre ve vatandaşlık gibi toplumda kabul gören bir takım paradigmalara dayanır. Söz konusu toplumsal yapı, bireylerde gelişen topluma ait olma ve üyelik duygularını belirler. Bireylerin toplumdan dışlanma konusundaki düşünceleri, toplumdan dışlanma konusundaki algıları ile yakından ilişkilidir. (Çakmak, 2018).

Diğer taraftan sosyal dışlanma ülkeden ülkeye farklılık göstermekte ve ülkelerin kendilerine özgü koşulları ve gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösterebilmektedir. Sosyal dışlanma toplumsal, ekonomik ve siyasal alandan dışlanma şekillerinde ortaya çıkabilmekte ve mevsimlik tarım işçileri açısından

değerlendirildiğinde bu üç faktör açısından da dışlanmanın boyutları önem arz etmektedir.

Yapılan çalışmalar göstermiştir ki, mevsimlik tarım işçileri çalışmak için gittikleri yörelerde öteki olarak algılanmakta ve sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Özellikle eğitim seviyeleri, etnik kimlik farklılıkları, kültürel seviye ve dil gibi unsurlar öteki algısını beslemekte ve mevsimlik tarım işçileri ile yöre halkı arasında uyumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Kısaca bir yandan temel eğitim imkânlarından yeteri kadar yararlanamayan, diğer taraftan gelir yetersizlikleri ile zorlu bir hayat mücadelesi veren mevsimlik tarım işçileri ve aileleri sosyal dışlanmaya maruz kalmakta ve bu durum yaşam koşullarının daha da zorlaşmasına sebep olmaktadır. (Çakmak, 2018).

2.2.8. Çocuk İşçiliği Sorunu

Çocuk işçiliği dünyanın her yerinde var olan 5, 6 ve 7 gibi çok küçük yaşlarda çalışmaya başlayan; dünyanın tüm bölgelerinde, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde görülen çok önemli bir sorundur. ILO'nun Uluslararası Çocuk İşçiliğin Ortadan Kaldırılması Programı (IPEC), BM Milenyum Kalkınma Hedefleri (MDGs), Fakirliğin Azaltılması ve Herkes İçin Eğitim gibi kurum ve kuruluşlar destek vermektedir.

ILO'nun verilerine göre dünyada 5-14 yaş grubunda 250 milyon çalışan çocuk işçi; 12-17 yaş grubu arasında 283 milyon çocuğun çalıştığı için okula gidemediği tahmin edilmektedir. Bu durum için Türkiye'de ise 6-14 yaş grubunda ekonomik işlerde çalışan 1 milyon 8 bin çocuğun sektörlere göre dağılımı şöyledir: Çalışan çocukların % 77'si tarım, % 11'i sanayi, % 7'si hizmetler ve % 5'i ticaret sektöründe çalışmaktadır. Çocuk istihdamının kentsel ve kırsal alanlara göre farklılık göstermektedir. Kentsel alanlarda istihdam edilen çocukların dağılımı: % 40'ının sanayi, % 26'sının hizmetler, % 22'sinin ticaret ve % 12'sinin tarım sektöründe çalıştıkları görülmektedir. Kırsal alanlarda istihdam edilen çocukların % 92'sinin tarım, % 4'ünün sanayi, % 3'ünün hizmetler ve % 1'inin ticaret sektöründe çalıştıkları dikkati çekmektedir. Ülkemizde % 79'u ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Burada çocukların sadece "yardım etmek" şeklinde görüldüğü için

resmi istatistiklere yansımamakta ve bu nedenle sorunun gerçek boyutları bilinmemektedir. (Ahioğlu, 2008).

ILO'ya göre 18 yaşına kadar her birey ocuk olarak kabul edilmektedir. ILO, ocuk işgücünü 138 sayılı sözleşmede çocuklar için asgari yaş sınırının 15 olduğu belirtilmiş; ancak bazı istisnai durumlarda bu asgari yaş sınırının 13'e kadar inebileceği ifade edilmiştir.

Çok kuk yaşlarda tehlikeli ortamlarda biyolojik, fiziksel, kimyasal, ergonomik, hijyenik ve psikolojik tehlikeler gibi çok çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerini, sosyal, ruhsal, bedensel gelişimini aksatmaktadır. Bununla birlikte zor ve uzun çalışma saatleri eğitim hayatından uzaklaştırmakta; öğrenme problemleri eğitimin reddedilmesine, eğitim seviyesi düşük kalmasına sebep olmaktadır. Bu da topluma ve ülkeye büyük bir külfetle dönecektir.

Ge katılan ve çok kuk yaşlarda çalışma hayata başlayan bu çocuklara, fırsat eşitliği verilerek tarlalardan alınmalı; duygusal ve psikolojik gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlamalıdır. Çocukların aileleri eğitime devam etmelerini çok istediklerini; fakat geldikleri zaman okul olmadığı için çocukları kendileriyle götürdüklerini ifade etmişlerdir.

2.2.9. Kadın İşçiliği Sorunu

Mevsimlik kadın tarım işçileri, iş için g etmekte, gittikleri yerlerdeki iş yükünün büyük kısmını üstlenerek; tarım işçiliğinin yanında; ev temizliği, yemek yapmak, yolluk hazırlama, ocuk, hasta bakımı gibi işleri de yapmaktadır. Bir yandan ailenin günlük işlerini yerine getirmeye çalışan kadınlar bir yandan da aile ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Asgari sosyo-ekonomik düzey, okuma-yazma bilmeme (kadınlarda erkeklere göre daha fazladır), genç yaşta evlilik-gebelik, tarım alanlarında sağlık hizmetlerine erişememe anne-bebek sağlığını etkilemektedir. Araştırmalar mevsimlik kadın işçilerin 15-20 yaş arasında evliliklerin daha fazla olduğunu ve bu yaş gurubunda doğum oranı daha yüksektir.

Altınpıçak T., Gülbuçuk B., 37 mevsimlik tarım işçisiyle görüşülmüş ve anket yapılmıştır. Bu çalışmada:

Tablo 2. Ankara İli Polatlı ilçesinde Gezici Kadın Tarım işçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları

En Önemli Sorun Alanları	Sayı	%
Tarım işçiliğinin zor ve gelirin düşük olması	17	45,9
Geçim sıkıntısı	7	18,9
Eğitim düzeyinin düşüklüğü	5	13,5
İşsizlik	4	10,8
Banyo, tuvalet, su vb ihtiyaçlarının karşılanmaması	3	8,1
Sosyal güvenlik	1	2,7
Toplam	37	100,0

Tarım işçiliğinin zor ve gelirin düşük olması, seçeneği en çok verilen cevaptır. Ele alınan kadınların: % 91,9'u ise memnun olmadıklarını, % 8,1'i yaşamlarından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmada mevsimlik kadın tarım işçilerinin % 91,9'u mecburiyetten bu işi yaptıklarını ve sevmediklerini, % 5,4'ü ise zor koşullarda çalıştıkları için sevmediklerini belirtmiştir.

Bu araştırma ve çalışma sahasında gördüklerimiz eşleşmektedir. Mevsimlik kadın tarım işçilerinin tamamına yakınının bu mesleği sevmemelerinin nedenleri ise şu şekilde sıralanabilir: tarım işçiliğinin ilkel çadır koşullarda yapılması, gelirin düşük olması ve ücretlerinin zamanında alınmaması, elektrik ve su ihtiyaçlarının karşılanmaması, sosyal güvenliklerinin olmamasıdır. Kadın mevsimlik işçiler çocuklarını okula gönderememekten büyük üzüntü duyduklarını belirterek onların yaşamlarının değişmesi istemektedir. Kadın tarım işçileri başka iş bulmaları durumunda bu işi yapmayacaklarını belirtmişlerdir.

BÖLÜM 3

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAVRAMI

3.1. İş Sağlığı ve Güvenliği Tanımı

WHO ve ILO, “İşçi Sağlığı” kavramını, çalışan tüm insanların fiziksel, ruhsal, moral ve sosyal yönden tam iyilik halinin sağlanmasını ve en yüksek düzeyde sürdürülmesini, iş koşullarında çalışanların sağlığına gelebilecek zararların önlenmesini, işçinin fizyolojik ve psikolojik özelliklerine uygun yerlere yerleştirilmesini, işin insana ve insanın işe uymasını esas amaç olarak ele alan tıp bilimi olarak tanımlamaktadır. (Aktuna, 2017).

3.1.1. İş Sağlığı

Sağlık “Bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet.” olarak tanımlamaktadır. (www.sozluk.gov.tr, 01.05.2020). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise sağlığı, yalnızca hasta veya sakat olmamak değil; bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak tanımlamaktadır.

İş sağlığı da yapılan iş gereği ortaya çıkabilecek sağlık problemleri ve meslek hastalıklarına karşı koruma önlemleridir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), iş sağlığını, “sadece işle ilgili hastalığın ve zafiyet yokluğu değil, aynı zamanda işte hijyen ve güvenlikle doğrudan ilgili sağlığı etkileyen zihinsel unsurlardır” şeklinde 155 sayılı İş Çevresinde İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesinde tanımlamıştır. (Aktuna, 2017).

3.1.2. İş Güvenliği

İş kazalarını ve bunların neden oldukları kayıpları en aza indirmek amacıyla, bilimsel araştırmalara dayalı güvenlik önlemlerinin belirlenmesi ve uygulanması doğrultusundaki çalışmalar ise kısaca “İş Güvenliği” terimi içinde toplanmaktadır.

Dünyada ve ülkemizde sanayileşme ve teknolojik gelişmelere birlikte işyerlerinde çalışanların sağlığı ve güvenliği ile ilgili iş kazaları başta olmak üzere birtakım sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar ve araştırmalar sonucunda “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği” kavramı ortaya çıkmış, konuyu bilimsel bir açıyla yaklaşılmaya başlanmıştır. Bu iki kavram işin yürütülmesi esnasında meydana gelen tehlikelerden, sağlığa zarar verebilecek risklerden korunmak ve daha iyi bir iş ortamı oluşturmak için yapılan sistemli ve bilimsel çalışmalardır. İşyerlerinde çalışanların sağlıklı ve güvenli çalışmalarını sağlamak üzere alınması gereken tedbirler dizisidir. İş güvenliği teknik bir uygulama alanı olup; amacı insanı korumaktır.

İş Güvenliğinin Amacı;

- Çalışanları, tehlike ve sağlığa zarar verecek olan risklerden korumak,
- Çalışma ortam ve koşullarının düzeltilmesi,
- Tehlikelerin sağlığa zarar verebilecek nedenleri ortadan kaldırmak,
- İşyerinde çalışanların daha rahat ve güvenli çalışabileceği sağlıklı bir çalışma ortamı oluşturmak,
- Bu çalışmaların tümünün sistemli ve yöntemli bir biçimde yürütülmesini sağlamaktır. (Aktuna, 2017).

3.1.3. İş Kazası

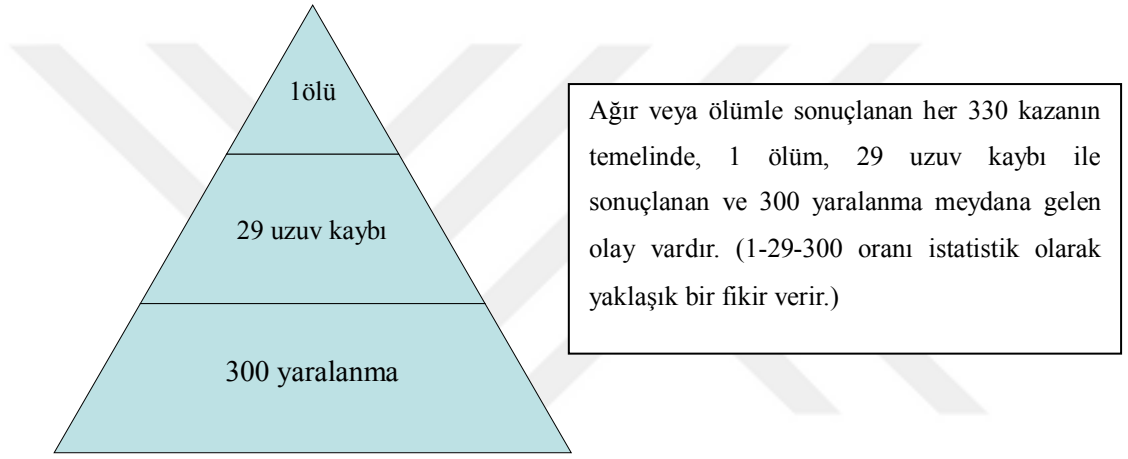
ILO iş kazasını: “Belirli bir zarar veya yaralanmaya yol açan, önceden planlanmamış beklenmedik bir olay” şeklinde tanımlamıştır. WHO ise iş kazasını: “Önceden planlanmamış, çoğu kez kişisel yaralanmalara, üretimin bir süre durmasına yol açan bir olaydır.” şeklinde tanımlamıştır.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nda iş kazası kavramının tanımı: “İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen özre uğratan olay” şeklinde tanımlanmıştır. (Karaca, 2013).

5510 sayılı SSGK’nun 13. maddesinde belirli haller sayılarak iş kazası kavramının tanımının şu şekilde ifade edilmiştir:

a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,

- b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
- c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi sebebiyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- d) Emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayırdığı zamanlarda,
- e) Sigortalının, işverence sağlanan bir araçla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen özre uğratan olaydır. (Karaca, 2013).

Şekil 3: Kaza Piramidi

Her 3 dakika da bir iş kazası olmakta, 4 saatte 1 çalışan hayatını kaybetmektedir.

İş kazaları ve sonuçları göstermiştir ki hiçbir kaza tesadüfi meydana gelmez. İş kazaları çalışma ortamı koşullarından, yönetim hatalarından, zamanında ve yeterli bakım yapılmamasından, insan faktörlerinin göz ardı edilmesinden, yeterli ve uygun eğitim verilmemesinden, denetim eksikliğinden veya bu etkenlerin birkaçı ya da tamamının birbiri ile etkileşmemesi sonucu ortaya çıkar. Ancak, iş kazalarının oluşmasına neden olan iki etken vardır. Bunlar işyerlerindeki güvensiz durumlar ve güvensiz davranışlardır. Bu sebeple, bütün kazaları incelemek, nedenlerini araştırmak ve değerlendirmek, tedbirleri almak, kaza tekrarlarını önlemek, iş kazalarını engelleyecektir. (www.armadaosgb.com: 17.02.2020).

3.1.4. Meslek Hastalığı

Meslek hastalığı, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda: "Meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özürhülük halleridir."

Meslek hastalığı, işçinin işverenin emir ve talimatı altında çalışırken tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm koşulları sebebiyle maruz kaldığı bedeni veya ruhi arızadır. Meslek hastalığı, kural olarak mesleki işin sonucu uzun bir zaman içinde sağlığın bozulmasını anlatır. Örneğin bir cam fabrikası işçisinin fabrikadaki mesleki faaliyeti yüzünden gözüne perde inmesinde durum budur. (Karaca, 2013).

Buna göre meslek hastalığını tanımlamak için çalışan her şeyden önce sigortalı olması gerekir. Sigortalı değilse, meslek hastalığı olsa dahi meslek hastalığı olarak görülmeyecektir. İkincisi ise hastalığın, meslek hastalığı olarak nitelendirilebilmesi için, bu hastalık (sakatlık veya ölüm) ile *sigortalının yaptığı iş arasında uygun illiyet bağının bulunması gereklidir*. Üçüncü olarak, meslek hastalığı, sigortalıda bedeni veya ruhi bir hastalığa ya da sakatlığa yol açmalıdır. Meslek hastalığı sonucu ölüm gerçekleşmişse de bu da meslek hastalığı olarak kabul edilir. (Karaca, 2013)

3.1.4.1. İş Kazası ve Meslek Hastalığının Arasındaki Fark

İş kazası ve meslek hastalığı arasındaki en önemli fark, *iş kazasının ani nitelikte olması; meslek hastalığının bir süre tekrarlanan sebeple uzun bir sürede oluşmasıdır*. İş kazası, dıştan gelen bir sebeple zarara yol açan tek bir eylem sonucunda gerçekleşirken, meslek hastalığı ise uzun bir zaman zarfından yavaş yavaş meydana gelir. Örneğin, bir işyerinde çalışan işçinin kulağına bir cismin çarpmasıyla sağır olması bir iş kazasıdır; fakat gürültülü bir işyerinde uzun zaman çalışan işçinin sağır olması bir meslek hastalığıdır.

Meslek hastalığı çalışan ile mesleği arasında ilişki olmasına rağmen, iş kazası çalışanın mesleği dışında da olabilir. Meslek hastalığının oluşmasında, sigortalının çalıştığı iş özellikleri çalışanın meslek hastalığını belirleyecektir. Kömür madenlerinde çalışan sigortalılardan prömokonyaz ve antrekozis, kot kumlama

işyerlerinde veya mermer ocaklarında çalışanların tutulduğu silikoz, tütün işyerlerinde çalışan sigortalılarda görülen tabakoz gibi hastalıklar işin sonucunda beklenen meslek hastalıklarıdır. İş kazalarında ise sigortalının mesleki özelliklerine bakılmaz, çalışan işverenin emir ve talimatları altında işyeri veya işyeri dışında da meydana gelen olaylar iş kazası olarak kabul edilir. Örneğin, sigortalının işyerindeyken vurulması, sigortalının mesleği arasında herhangi bir ilişki olmamasına rağmen, bu bir iş kazasıdır. İş kazası ani gerçekleşirken, meslek hastalıklarının işten çıktıktan bir süre sonra da ortaya çıkabilir. (Karaca, 2013)

3.1.5. Tarımda İş Kazası ve Meslek Hastalıklarına Neden Olan Faktörler

Tarım işleri mevsimsel olması ve ürün yetişmesi için bir zaman kısıtlılığı olması: her an değişen hava ve arazi koşulları, aşırı güç sarfı gerektiren işler oluşu, fazla çalışma gerekliliği, işçilerin arazide dağınık halde çalışmalarını gibi sebeplerden dolayı tarım işleri her an tehlikelere maruz kalabilecek riskleri doğasında bulundurmaktadır. (Akpınar, Özyıldırım, 2016).

Genel olarak bakıldığında tarımda yaşanan kazaları gruplandırmak gerekirse; traktör ve araçları kullanımında, hayvancılık alanındaki kazalar, *tarımda elle kullanılan basit aletler sonucunda meydana gelen kazalar* ve tarım makinelerinin tamirinde kullanılan makine tezgâhlarında meydana gelen iş kazaları, tarımda meydana gelen iş kazalarının ana kaynaklarıdır.

Tarım çalışanları, kimyasal kullanımı ve uzun süre güneşe maruz kalma ile ilişkili ölümcül ve ölümcül olmayan yaralanmalar, işle ilgili akciğer hastalıkları, gürültüye bağlı işitme kaybı, cilt hastalıkları ve bazı kanserler için yüksek risk altındadır. Tarım işlerinin büyük bölümü fiziksel olarak zorlayıcı ve yorucudur. Bunlar genellikle uzun süreler boyunca ayakta durmayı, eğilmeyi, çömelmeyi, tekrarlayıcı ve kuvvet uygulamayı gerektiren hareketleri içeren ve ayrıca uzak mesafeler boyunca sepet, ürün demeti, su kapları gibi ağır ya da biçimsiz yükleri taşımayı gerektiren işlerdir. (Akpınar, Özyıldırım, 2016, s.1243).

3.2. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 20.06.2012 tarihinde kabul edilmiş ve 01.01.2013 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Kanun'un amacı: İşyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması, işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenleyerek; çalışma hayatında oluşabilecek tehlikelere karşı çalışan, işverenler ve işletmeleri risk ölçüsüne göre korunması amaçlanmaktadır. (Parça, 2018).

6331 sayılı Kanun'la iş yerlerindeki üç tehlike sınıfına ayrılmaktadır. İş yerleri çok tehlikeli, tehlikeli ve az tehlikeli olmak üzere sınıflandırılarak; asıl işe göre belirlenir. *Tarım sektörü incelediğinde genel olarak tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer aldığı görülür.* Tarımla ilgili işler genel olarak tehlikeli, kimyasal temaslı işler çok tehlikeli, mekanizasyon az olduğu işler az tehlikeli kabul edilmiştir. (Parça, 2018).

3.2.1. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda Tarıma Yönelik Düzenlemeler

6331 sayılı Kanun kabul edilene dek işletmelerde 4857 İş Kanunu'nun 50 üzeri işçinin bulunduğu tarım ve orman işlerinin yapıldığı işletmelerde İSG hükümleri geçerli olmuştur. Ülkemizde ise daha çok "çalışan istihdam etmeksizin kendi nam ve hesabına mal ve hizmet üretimi yapanlar" olmasına rağmen yine kanun dışına bırakılarak İSG hükümleri uygulanmayarak; çok tehlikeli olan bu sektör de iş kazaları ve meslek hastalıkları bilinmemektedir. (Parça, 2018).

"Mevsimlik tarım işçilerinin kendileri açısından, çalışma koşulları, dinlenme hakları, ücret, çalışma süresi ile iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemler bağlamında uygulanabilecek sınırlı da olsa hükümler bulunmaktadır. Ancak, işveren konumundaki toprak sahipleri, yasaların kendilerine yüklediği sorumlulukları hayata geçirmedeğinden, tarımda iş denetim düzeni kurulmadığından, bazı sorumluluklar idari düzenlemelerle merkezi ve yerel yönetimlere verilebilmektedir. Dolayısıyla yaygın ve etkin bir hizmetin doğması güçleşmektedir. Bu nedenle temel sorun, konuya uygun ve uygulanabilir özel düzenlemeler kadar, toprak sahiplerinin de bir işveren olarak yasal yükümlülüklerinin farkına varmalarının sağlanabilmesine odaklanmaktadır." (Bulut, 2013, 28-29).

Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvenliğiyle ilgili yasal düzenleme 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na 2011 yılında eklenen bir madde ile gerçekleştirilmiştir. Bu madde ile tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanların sigortalı (iş kazası ve meslek hastalığı sigortası, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası, genel sağlık sigortası) olabilmeleri sağlanmıştır. (RG, 2011). Bu yasal düzenleme mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyal hakları bakımından olumlu bir gelişmedir. Ancak, yeni düzenlemenin olumsuz tarafı mevsimlik gezici tarım işçilerinin prim ödemelerinin kendileri tarafından yapılmasıdır. Birçok mevsimlik gezici tarım işçisi, yoksulluk ve açlık sınırının altında yaşadığından sosyal güvenlik primini ödemek için para ayıramayacağı ve sigortasız kalmaya devam edeceği aşikârdır. Bu nedenle, “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” başta olmak üzere ilgili yasal düzenlemelerin, mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyal hakları için çalıştıkları süre için sigorta primlerinin *işveren konumundaki çiftçi/çiftçiler tarafından ödenmesi veya devletin sigorta primine %50 oranında katkı yapmasını sağlayacak şekilde değiştirilmesi gerekir*. Diğer yandan, mevsimlik gezici tarım işçileri için günübirlik sosyal güvenlik sigortası yaptırılmasına yönelik yeniden yasal düzenleme de yapılabilir. (Karaman, Taşçıoğu, 2020, 231).

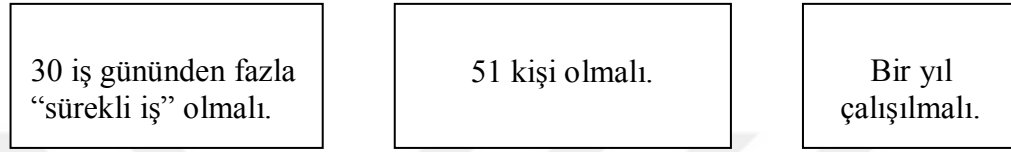
Tüm bu açılardan bakıldığında mevsimlik tarım işlerinde söz konusu yasal düzenlemeyle sağlık ve güvenlik önlemlerinin almasını, uzun bir zaman sağlamayacağı apaçıktır.

3.3. 4857 Sayılı İş Kanunu'nda Mevsimlik Tarım İşçileri

İş Kanunu'na göre en fazla otuz iş günü süren işlere “süreksiz iş”, otuz iş gününden fazla süren işlere “sürekli iş” denir. (md. 10). Tarımsal faaliyetler hava koşullarına ve iklime bağlı olması bir süre belirlese de sürekli işlerdendir. Mevsimlik işçiler 6-9 ay arasında sürekli çalışmakta; fakat aynı işverene çalışmadıkları ve devamlı hareket halinde başka alanlarda çalışmaları sebebiyle “süreksiz iş” kategorisinde görülmektedir. Turizm de mevsimlik işlerdendir. Yazın çalışan sayısı artar, çalışanlar sigortalı işe başlar; sağlık, emeklilik ve hafta tatili haklarından faydalanırlar. Mevsimlik tarım işçileri ise kayıt tutulmaması ve sigortalı çalışmamaları onları İş Kanunu dışında bıraktığı gibi: sözleşme yapma, ücret, sözleşme feshi, haftalık ve

yıllık izin, hastalık izni, iş sağlığı ve güvenliği yaptırımları vb. gibi haklardan da mahrum bırakmaktadır.

İş Kanunu MTİ'ni kapsam dışında bıraktığı başka bir maddesi ise: 50'den az işçi çalıştırılan (50 dâhil) tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde veya işletmelerinde İş Kanunu'nun uygulanmayacağını belirtmektedir. Bu da MTİ'lerinin hiçbir zaman bir çatı altında, tarla ve bahçede 51 kişi olmayacağı apaçıktır. (Bulut, 2013). İş Kanunundan yararlanabilmesi için;

İş Kanunu'nda "İşyerinde işe başladığı günden itibaren, deneme süresi de dâhil, en az bir yıl çalışmış olan işçilere yıllık ücretli izin verilir." Buna göre çalışma şekillerinden dolayı bir yıldan daha az süren mevsimlik işlerde, çalışanlara bu kanunun" yıllık ücretli izinlere" ilişkin hükümleri uygulanamayacaktır.

Yine hafta tatili hakkında ise: "açık havada ve senenin bir kısmında yürütülen veya faaliyeti mevsime tabi tutulan işlerden" söz edilerek, bunlara "yapıcılık, tuğlacılık gibi işlerle tütün, incir, üzüm, meyan kökü, zeytin, ağaç palamutu, susam, fındık, pancar gibi, zirai ve sınai mahsulatın işlenmesi ve maniplasyonu gibi" işler örnek verilmek suretiyle, bu tür işlerin ve bu tür işlerin yapıldığı işyerlerinin hafta tatilinden istisna edildikleri hükme bağlanmıştır. Çünkü ürünlerin toplanması, depolanması, bozulması gibi sebeplerden dolayı bu işler bekletilemez; hemen yapılması gerekir; fakat işçilere vardiya imkânı verilerek dinlenmeleri sağlanabilir.

İş Kanunu'nda çalışma süreleri haftada en fazla 45 saat ve günlük 7,5 saatken MTİ'leri normal *çalışma sürelerinin çok üzerinde çocuk ve genç işçi çalışmaktadır.* Kanunu'nda: "15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, 14 yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar; bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler."

2004 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılan “Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” çocuk ve genç işlerin çalışmasına ilişkin usul ve esasları belirler. Bu yönetmelikle çocuk ve genç işçi tanımı yapılarak, çocuk ve genç işçilerin çalışabilecekleri alanlar özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre:

- Genç İşçi: 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişiyi,
- Çocuk İşçi: 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimi tamamlamış kişiyi ifade eder.

Hafif iş: Yapısı ve niteliği itibarıyla ve yerine getirilmesi sırasındaki özel koşullara göre;

- a) Çocukların gelişmelerine veya sağlık ve güvenliklerine zararlı etki ihtimali olmayan,
- b) Okula devamını, mesleki eğitimini veya yetkili merciler tarafından onaylanmış eğitim programına katılımını ve bu tür faaliyetlerden yararlanmasını engellemeyen işleri, ifade eder.

Bu yönetmelikte hafif işler çocuk işçi, genç işçi, 16 yaşını doldurmuş 18 yaşını bitirmemiş genç işçilere göre eklerde detaylı bir şekilde belirtilmiş, çalışma süreleri, tatil günleri, yıllık izinleri hakkında bilgiler verilmiştir. (www.muhasabetr.com: 10.10.2020). Fakat MTİ'lerinin çocukları tarlalarda 14 yaşından çok daha küçük yaşlarda tarlalarda çalışmakta “düşme ve yaralanma tehlikesi olabilecek şekilde çalışmayı gerektirecek olanlar hariç” denilerek meyve, sebze işlerinde ve diğer işlerde en fazla 10 kg ağırlık taşıyabileceğine izin verilmiştir. Fakat tarım faaliyetleri fiziksel olarak çok zorlayıcı; eğilip bükülerek yapılan bir iş olması, açık alanlarda güneşin yakıcı kavuruculuğu altında çalışmak; böcek, akrep-yılan tehlikesi ve yük taşımak, çocuklara göre uygun işler değildir.

19. yüzyıl başlarında Adana'yı yöneten Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa tarafından tarım işçilerine 5,5 gün çalışma için 7 günlük ücret uygulaması, günümüzde uygulanabilmelidir. MTİ'leri için haftada bir buçuk gün dinlenme ve 7 gün yevmiye alarak, zor çalışma şartlarında hiç olmazsa insana yakışır bir şekilde iş yükü hafifleyecektir. (Yıldırım, 2014).

Mevsimlik tarım işçilerini sebeplere bağlayarak kanun dışında görmek ve sorunlarına çözüm üretmemek sorunlar silsilesine devam etmesine ve 3-3,5 milyon insan için hiçbir şeyi değiştirmemek hem onlar için hem ülkemiz için çok büyük bir sorundur. Bununla birlikte çocuk ve genç nüfusun en yoğun olduğu sektör tarım sektörüyken bu çocuklar birçok haktan mahrum kaldıkları gibi eğitim alamamaları onları geride bırakmaktadır. Çocuklar sağlıklı ve güvenli bir ortamda bulunmadıkları, tehlike ve risklerle çalışmaya devam etmekte yasalar bu sorunu ertelemekte, görmezden gelmektedir.

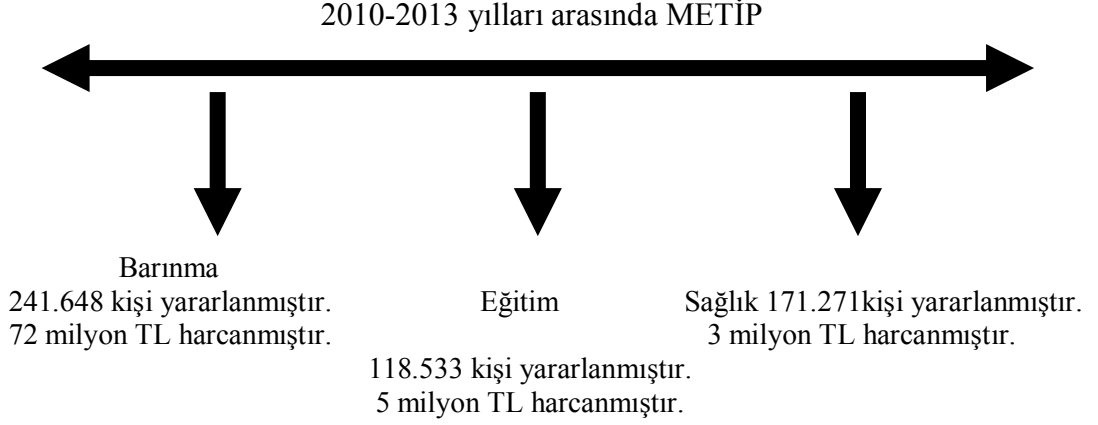
-6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda Mevsimlik Tarım İşçileri

Tarım işçilerinin örgütlenmesine baktığımızda; (ister kamuda, ister özel sektörde, ister yerleşik işletme işçisi, isterse mevsimlik, gezici işçi olsun) sendikalaşmaları konusunda herhangi bir yasak bulunmamaktadır.

3.4. Mevsimlik Tarım İşçileri ile İlgili 2017/6 Sayılı Başbakanlık Genelgesi

24 Mart 2010 tarihinde Başbakanlık tarafından çıkarılan 6 sayılı, “Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Hakkında Genelge” mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının tespiti ve çözümü amacıyla yayımlanmış ilk genelge olması açısından çok önemli bir belgedir. Mevsimlik Tarım İşçileri ile İlgili 2017/6 Sayılı Başbakanlık Genelgesi'nin yayımlanmasıyla, 2010'daki genelge yürürlükten kaldırılmıştır. (Akalm, 2018).

2010/6 sayılı başbakanlık genelgesi ile METİP başlatılmıştır. METİP, Aile-Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından mevsimlik gezici tarım işçilerinin en yoğun bulunduğu illerde valilikler aracılığıyla uygulamaya konulan bir projedir. Proje ile mevsimlik gezici tarım işçileri için çeşitli eğitim, sağlık, ulaşım, barınma, altyapı ve sosyal çevre ile ilişkiler kapsamında il genelinde yapılacak faaliyetlerin finansmanı sağlanmaktadır. Bu projeye METİP'in uygulanmaya başladığı 2010 yılından itibaren 38 il valiliği tarafından teklif edilen 65 adet proje desteklenmiştir.

Şekil 4: 2010-2013 yılları arasında METİP

96.242.021,00 TL'nin %75'i barınma, alt yapı ve kolaylık tesisi, % 5'i eğitim, %3'ü sağlık, %17'si diğer harcamalardan oluşmaktadır. (www.csgb.gov.tr: 25.07.20)

Bu projeye Çanakkale, Isparta, Nevşehir, Adana, Balıkesir, Ankara Şereflikoçhisar, Amasya, Ordu Uzunisa, Kahramanmaraş, Karaman, Kilis ve Yozgat'tır.

Bu genelgedeki belirtilen tedbirlerin uygulanması ve takibi için merkez boyutunda "Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Kurulu", yerel boyutta ise "İl/İlçe Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Kurulu" oluşturulması kararlaştırılmıştır. METİP için 2014 yılında bütçe ayrılmamıştır. Ancak önceki yıllardaki projeler tamamlanmıştır. Altyapısı METİP kapsamında oluşturulan hizmetler 2014 yılından itibaren Valilikler, Kaymakamlıklar, Belediye Başkanlıkları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gibi idari kurumlar tarafından yürütülmektedir. (Karaman, Taşcıoğlu, 2020).

19 Nisan 2017/6 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan "Mevsimlik Tarım İşçileri ile ilgili 2017/6 Sayılı Genelgesi" yayınlanmıştır. Bu genelgeye göre valilikler, gönderilen bütçenin kullanımı ile ilgili mevsimlik gezici tarım işçileri eylem planı hazırlamaktadır. Bu planın hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi ile görevli, sekretaryasını Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerince yapılmaktadır. Ayrıca, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri ve İl Emniyet Müdürlükleri, İl Jandarma Komutanlığı, Tarım ve Orman İl Müdürlükleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl

Müdürlükleri, SGK İl Müdürlükleri, Büyükşehir Belediyesi olmayan yerlerde ise mülki idare amirinin uygun gördüğü belediye temsilcilerinden oluşan mevsimlik tarım işçileri bürosu kurulmaktadır. (Karaman, Taşçıoğlu, 2020).

Bu genelge ile valiliklere mevsimlik tarım işçilerinin yoğun olarak çalıştığı yerlerde; eğitim ve sosyal faaliyetleri ile işçilerin temel ihtiyaçlarını giderebilecekleri ortak kullanım alanları olan, prefabrike, betonarme ya da çelik iskeletli, yeterli büyüklükte bir bina ile elektrik, su ve kanalizasyon alt ve üst yapısı bulunan geçici yerleşim alanları oluşturulmasını sağlama görevi verilmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin bölgede barındıkları süre boyunca konforlarını sağlayabilecek tüm önlemlerin valilikler, il özel idareleri ve belediyeler tarafından alınacağı talimatlandırılmıştır. Mevsimlik tarım işçilerinin yerleştikleri bölgelerde eğitim, sağlık, spor alanları gibi “sosyal donatı” alanlarının oluşturulması işçilerin konforu için yapılacak eylemlerin başında sayılmıştır. Diğer taraftan işçilerin bölge halkı tarafından dışlanma riskine karşı gereken güvenlik önlemlerinin alınacağı, ulaşımlarının denetim altına alınarak kaza ve ölüm riskinin azaltılacağı genelgede belirtilen diğer unsurlar olmuştur.

Genelgede Ana Başlıklar

- Hazine Taşımazları & Su ve Elektrik Hizmeti
- İçme, Kullanma Suyu ve Çevre Sağlığı Sağlık Hizmetleri
- Sosyal Hizmetler & Eğitim Hizmetleri
- Din Hizmetleri & Ulaşım Hizmetleri
- E-Metip Güvenlik Hizmetleri
- Yetişkin Eğitimi & Tarım Aracılığı
- Sosyal Güvenlik ve Çocuk İşçiliğiyle Mücadele
- Valilik Denetimi & Bilgilendirme ve Biçimlendirme
- Mali Kaynak Yatırım ve Koordinasyon
- Eylem Planı gibi hizmetlerden oluşarak 36 maddeden oluşmaktadır. (www.resmigazete.gov.tr: 21.06.2020).

Genelgede mevsimlik tarım işçilerinin sorunları geniş bir perspektifle bakılarak; çalışmak için gittikleri bölgelerde yaşamsal sorunlarını kamu, kurum ve kuruluşlarının işbirliği içinde çözmeleri için yürütülmesi gereken çalışmalar ortaya

konularak, çözüm sunulmuştur. Kalabilecekleri prefabrik evler, sosyal mekânlar, alt yapı, eğitim gibi sorunlar çözüle sağlıklı koşullar altında kalabileceklerdir. İşçilerin ulaşımlarının denetim altına alınarak kaza ve ölüm riskinin karşı korunacağı da genelgede vurgulanan sorunlardan biri olmuştur. Fakat genelgenin teorik olarak var olduğu, çalışma sahasına gittiğimizde elektik-suyun dahi olmadığı, genelgenin pratikte pek bir uygulamanın olmadığını söylenebilir.

3.5. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Mevsimlik Tarım İşçileri

Türk Sosyal Güvenlik Sistemi Bakımından, tarım sektöründe çalışanlar;

- Tarımda kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlar,
- Tarımda hizmet akdiyle çalışanlar,
- Tarımda hizmet akdiyle süreksiz çalışanlar olarak ayrılmaktadır.

6111 sayılı torba kanunla tarımda hizmet akdi ile süreksiz çalışanlar yani mevsimlik tarım işçileri 01.03.2011 tarihinden itibaren sosyal güvenlik kapsamına alınmışlardır.

Mevsimlik tarım işçilerinin yani tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz çalışanların sigortalı (SSK'lı) olabilmeleri için;

- 5510 sayılı kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamında çalışmaması, yani hizmet akdi ile kendi nam ve hesabına (tarım dâhil) ve kamu görevlisi olarak çalışmaması,
- İsteğe bağlı sigortalı veya isteğe bağlı iştirakçi olmaması,
- Banka sandıklarına tabi çalışmaması,
- Kendi sigortalılıklarından dolayı gelir veya aylık almaması,
- 2925 sayılı Kanuna göre sigortalı sayılmaması,
- 18 yaşını doldurmuş olması, şartlarını taşımaları gerekmektedir.

Tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz çalışanlar mevsimlik tarım işçileri 01.07.2011 tarihinden itibaren asgari ücretin 18 günlük tutarı prim ödeyerek 30 günlük sağlık ve emeklilik hizmeti olarak değerlendirilecektir. Bu da şunu göstermektedir: 18 günlük prim 30 güne doldurulacaktır; fakat prim miktarı her yıl birer günlük tutarda arttırılacaktır. Bu şekilde sigortalı olan mevsimlik tarım işçileri

iş kazası meslek hastalığı, genel sağlık sigortası ve emeklilik haklarından yararlanacaktır. Sigortalının bakmakla yükümlü olduğu eş, çocuk, anne ve babası da kurumun sağladığı sağlık imkânlarında faydalanabileceklerdir. Çalışmadıkları sürelerin genel sağlık sigortası primlerini isteğe bağlı sigortalılık çerçevesinde kendileri ödeyeceklerdir. Yoksulluğu kabul edilenlerin ise genel sağlık sigortası primleri devlet tarafından ödenecektir.

2011 yılında aylık 18 gün üzerinden alınan sigorta primleri 30 gün üzerinden hizmet olarak değerlendirilmiş, tarımda hizmet akdiyle süresiz olarak çalışan işçiler için bir bakıma avantaj sağlamıştır. Ancak bu avantaj her yıl arttırılan gün sayısı ile ortadan kalkmaktadır. 2017 yılında ise tarımda hizmet akdiyle süresiz olarak çalışan işçilerden 24 gün üzerinden prim alınarak; 2023 yılında ise 30 gün üzerinden prim alınmaya başlanacak, tarım işçileri açısından sağlanan avantaj tamamen ortadan kaldırılacaktır. (Akalm, 2018).

Bu şekilde MTİ'lerine sağlanan imkânlar bir yandan verilirken bir yandan alınarak kısır döngüye dönmektedir. İşçi sağlığı kapsamında zorunlu olan işe başlama ve sonrasındaki periyodik olarak yapılması gereken muayenelerden, düzenli ve ücretsiz sağlık taramaları yapılamayan tarım işçileri, iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası hakkında ve koruyucu sağlık hizmetlerinden mahrum kalmaktadır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

4.1. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

4.1.1. Araştırma Yapılan Bölgenin Genel Özellikleri

Polatlı, Ankara ilinin batı kesiminde, Eskişehir-Ankara devlet yolu üzerinde kurulmuş olup Ankara'ya en yakın ilçedir (76 km). 1 Ağustos 1926 tarihinde 877 sayılı kanunla ilçe yapılmıştır. 95 köy ve mahalleden oluşmaktadır. Polatlı ilçesinin ekonomisi tarih boyunca tarım ağırlıklı olmuştur, ilçenin 383.675 dekar sulu, 1.789.500 dekar susuz ve toplamda 2.173.175 dekar tarım alanı bulunmaktadır. İlçede en fazla üretilen ürünler buğday, arpa, şekerpancarı, kavun ve soğandır. İlçe Tarım Müdürlüğü, Ziraat Odası, Tarım Kredi Kooperatifi Şubesi, Trakya Birlik Kooperatifi Şubesi, Pancar Bölge Şefliği, Yukarı Sakarya Sulama Birliği gibi önemli tarımsal kuruluşlar ilçede faaliyet göstermektedir. İlçede hayvancılık; büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvancılığına dayalıdır. Sanayisi de oldukça gelişmiştir.

Araştırma için Polatlı'nın seçilmesinde:

- Her yıl yaklaşık olarak 10 bin işçinin gelmesi,
- Mevsimlik tarım işçilerinin yoğun olarak göç ettiği bir ilçe olması,
- Sulu topraklarının fazla olması sebebiyle, tarımsal faaliyetin yılın tamamını kapsayacak şekilde bu ilçede gerçekleştiriliyor olmasıdır.

4.1.2. Sarıoba Köyü

Ankara İlinin Polatlı İlçesine bağlı bir köydür. Ayaş-Polatlı kara yolu üzerinde, ilçenin kuzeybatısında, Ankara Çayı yakınında olan köy, Ankara İline 113 km, ilçe merkezine 39 km uzaklıktadır. Köyün adının nereden geldiği ile ilgili bir bilgi yoktur. Sarıoba Köyü Antik dönemlere ait kral yolu üzerinde ve olduğundan antik yerleşimler de vardır.

Yerleşimi toplu köy şeklindedir. Son sayımlara göre toplam 651 kişi; 308'i kadın, 343'ü erkektir. Köyün yaz-kış nüfusu değişmektedir: bunun sebebi yaz aylarında,

mevsimlik tarım işçiliği yapmak üzere, Doğu ve Güneydoğu illerinden çok sayıda mevsimlik tarım işçisinin gelmesidir. Ankara çayı araziye yaklaşık 27 km sulayarak topraklarının verimli olmasını ve ürün çeşitliliğini artırmaktadır. Türkiye’de Ankara kuru soğan üretiminde birinci sırada, yaş soğan üretiminde ise ikinci sırada yer alır. (www.polatli.gov.tr: 04.05.2020).

4.1.3. Yeniköseler Köyü

Eski adı “Köseler” olan Yeniköseler köyü, Polatlı ilçesinin kuzeybatısındadır. Sakarya Nehri’nin batı kıyısında, Ankara iline 102 km uzaklıkta, Eskişehir-Polatlı karayoluna 20 km, ilçe merkezine ise 34 km uzaklıktadır. Ankara Yörüklerine bağlı konar-göçer bir hayat süren “Köseler” cemaati, Osmanlı döneminde Ankara Sancağı “Yörükân” kazasına bağlıdır. Yörükân kazasının kaldırılmasından sonra Köseler Köyü, Sivrihisar kazasına bağlanır, 1947 yılında da Polatlı ilçesine bağlanır. Yerleşim şekli toplu köydür. 2016 yılında yapılan sayımda 458 kişiden oluşmaktadır. Kışın nüfus Polatlıya gitmekte, yazın ise Polatlıdakilerin dönmesiyle nüfus artmaktadır. (www.polatli.gov.tr: 04.05.2020).

Yörede buğday, arpa, pancar, soğan, haşhaş, mısır, yonca, kavun karpuz ve bahçelerde ihtiyaca göre sebze yetiştirilmektedir. Büyük ve küçükbaş hayvan yetiştirilir. Çok uzun zamandan beri köye mevsimlik tarım işçileri çalışmak için köyün etrafında koloniler kurarak işgücüne olan ihtiyacı karşılamaktadır. Köye MTİ’si olarak çalışanların önemli bir bölümü Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde gelen işçilerden oluşmaktadır.

4.1.4. Oğuzlar Köyü

Eski adı “Yağır” olan mahalle, ilçenin kuzey batısında, Çile Dağı’nın kuzeybatı yamaç eteklerinde, Ayaş-Polatlı karayoluna 4 km, ilçe merkezine ise 28 km uzaklıktadır. Karaahmet, Avşar, Sarıoba ve Müslim mahalleleri ile komşudur. Örentepe mevkiinde Roma dönemine ait antik “Yağır Kalesi” vardır.

1530 yılında Bacı kazasına bağlı “Ulu Yağır” (Büyük Yağır) ve “Kiçi Yağır” (Küçük Yağır) köyleri bulunmaktadır. Ayrıca 1530 yılında Büyük ve Küçük Yağır köylerinde bulunan imamların maaşları için kurulmuş iki ayrı vakıf kaydı da vardır.

Ayrıca “Alçık Dede” ziyaretgâhı, kare planlı, ahşap tavanlı camii ve 1871 yılında yaptırılan bir çeşme bulunmaktadır.

1926 yılında Zir nahiyesine bağlı mahalle Polatlı ilçesine bağlanır. 2016 yılında ise 99 nüfusludur. Günümüzde köyde Hacimusalar, Paşalar ve Kasabalılar sülalelerine mensup aileler yaşamaktadır. Kuru ve sulu tarım yapılan yörede buğday, arpa, nohut, kimyon, pancar, ay çiçeği ve soğan yetiştirilir. (www.polatli.gov.tr: 04.05.2020).

4.2. Bulgular

4.2.1. Metodoloji ve Ölçüm Yöntemi

Bu tezde çalışma metodolojisine temel teşkil edecek kırsal alan olarak Ankara ilinin Polatlı ilçesi seçilmiştir. Ankara'nın en çok mevsimlik tarım işçisi göçü alan ilçe olma özelliği nedeniyle Polatlı ilçesi araştırma için tercih edilmiştir. Çalışmada örneklem kullanılmamış olup, en yoğun mevsimlik işçi çalıştıran Sarıoba, Yeni Köşeler ve Oğuzlar köylerinde çalışan mevsimlik işçilere anketi kabul edenlerle, anket uygulanmıştır.

Bu çalışmada, kırsal kesimde çalışan mevsimlik tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği konusunda tutum ve davranışlarını araştırmak için demografik ve iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili toplam 40 soruluk bir anket formu hazırlanmıştır. Araştırmaya temel olan deneklerle daha önceden hazırlanan anket formları yüz yüze sorularak doldurulmuştur.

Polatlı ilçesinin üç köyünde çalışmaya gelen mevsimlik tarım işçileri ile yüz yüze yapılan anketler; SPSS İstatistik Paket programa girilerek bu paket program yardımı ile betimleyici istatistikler tablolaştırılmış ve istatistik analizler yapılmıştır. İstatistik analizlerde işçilerin demografik özellikleri ile iş kazası yapma durumu arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için nedensellik analizi yapılacaktır. Bunun için aynı bireye ait iki değişken arasında bir ilişki olup olmadığını belirleyen χ^2 analizi uygulanacaktır.

4.2.2. Betimleyici İstatistikler

Mevsimlik göçmen tarım işçilerinin demografik özellikleri ve iş sağlığı ve güvenliğine ait sorulara alınan cevaplar betimleyici istatistikler olarak aşağıda tablolar ve grafiklerle verilecek ve yorumları yapılacaktır.

Tablo 3. Değişkenlere Ait Betimleyici Değerler

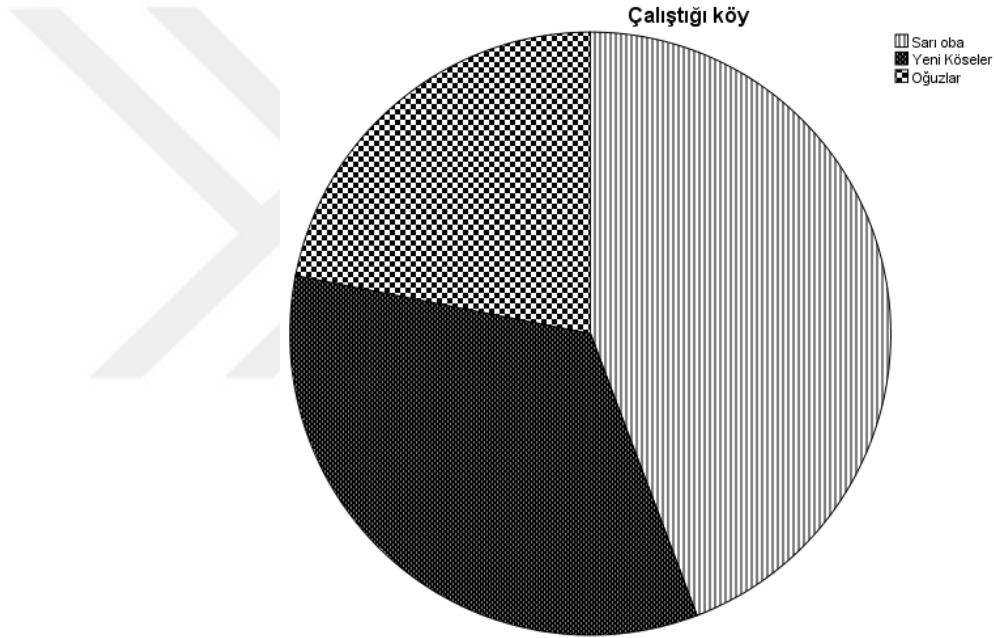
Değişken Adı	Gözlem Sayısı	Ortalama	Ortanca Değer (Medyan)	Standart Sapma
Çalıştığı köy	251	1,78	2	0,784
Cinsiyet	251	1,56	2	0,497
Yaş	251	2,35	2	1,236
Okuma yazma biliyor mu?	251	1,36	1	0,481
Eğitim durum	251	1,1	1	0,987
Medeni durum	251	1,35	1	0,478
Çocuk sayısı	251	1,62	2	1,49
Geldiğiniz şehir	251	1,1	1	0,45
Tüm aileniz de mi geldi? (Beraber mi çalışıyorsunuz?)	251	1,02	1	0,153
Çocuklarınız eğitim alıyor mu?	251	0,77	1	0,699
Buraya geldiklerinde eğitime devam ediyorlar mı?	251	1,33	2	0,996
Çalışmaya ne zaman geliyorsunuz?	251	2,68	3	0,690
Ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?	251	1,60	1	0,845
İşi kendiniz mi araçlar mı sağlıyor?	251	2	2	0,063
Yaptığınız işi seçiyor musunuz?	251	1,96	2	0,205
Polatlıya yerleştiniz mi yoksa tekrar memleketinize mi dönüyorsunuz?	251	1,94	2	0,245
Tarlada mı yatıp kalkıyorsunuz?	251	1,99	2	0,089
Ücreti yevmiye mi götürü olarak mı alıyorsunuz?	251	1,21	1	0,409
18 yaşın altındaki çocuklarınız da çalışıyor mu?	251	0,78	1	0,711
Çocukların ücreti nasıl belirleniyor?	251	0	0	0,00

Sadece bu işle mi geçiniyorsunuz?	251	1,03	1	0,165
Sigortanız var mı?	251	1,98	2	0,125
Kışın ne iş yapıyorsunuz?	251	1,98	2	0,404
Günde kaç saat çalışıyorsunuz?	251	1,17	1	0,486
Temiz suyunuz var mı?	251	1,43	1	0,497
İş kazası yaşadınız mı?	251	1,85	2	0,365
Hangi tür iş kazası yaşadınız?	37	0,45	0	1,298
Hangi vakit iş kazası geçirdiniz?	37	0,28	0	0,709
İşe başlamadan önce muayene oldunuz mu?	251	2	2	0,063
İş yaparken KKD alıyor musunuz?	251	1,01	1	0,109
İşveren KKD temin ediyor mu yoksa siz mi alıyorsunuz?	251	1,15	1	0,369
Meslek hastalığı yaşadınız mı?	251	1,60	2	0,491
Tarlaya ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?	251	1,94	2	0,269
Tarımda yaptığınız iş nedir?	251	3	3	0,00
Geçirilen iş kazası / İşle ilgili hastalık sonrası izin kullandınız	109	0,84	0	0,972
Geçirilen iş kazası / İşle ilgili hastalık sonrası sağlık kuruluşuna başvurduunuz mu?	114	1,65	2	0,479
İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almak ister misiniz?	251	1,38	1	0,611

Tablo 3.'de: Ankete katılan deneklerin sayılarını ve verilen cevapların ortalamalarını, ortanca (medyan) değerlerini ve standart sapmalarını içermektedir. Burada ortalama yerine ortanca değer dikkate alınacaktır. Çünkü ölçüm veya tartım sonucu elde edilmeyen kesikli değişkenlerde ortalamanın kullanılması izah edici olmamaktadır. Bu sebeple değişkenlerin dağılımı incelenirken ortanca değer daha isabetli olacaktır. Ortalamanın bu tabloda verilme sebebi yüzeysel bir bakış açısı olması ve ortalama ile ortanca değer birbirine yakınlığı veya uzaklaşmasını görmek içindir. Eğer ortalama ile ortanca değer bir birine yakınsa cevaplar arasındaki yakınlık da o kadar yakındır. Aradaki fark arttıkça cevaplar arasındaki uzaklık da artar. Standart sapma küçüldükçe değişkenler kendi içerisinde ortanca değer etrafında toplanma eğilimi göstermektedir. Bu durumda denekler homojen bir dağılım gösterir.

Tablo 4. Çalıştığı Köy

Çalışılan Köy Adı	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Sarıoba	111	44,2
Yeni Köşeler	85	33,9
Oğuzlar	55	21,9
Toplam	251	100,0

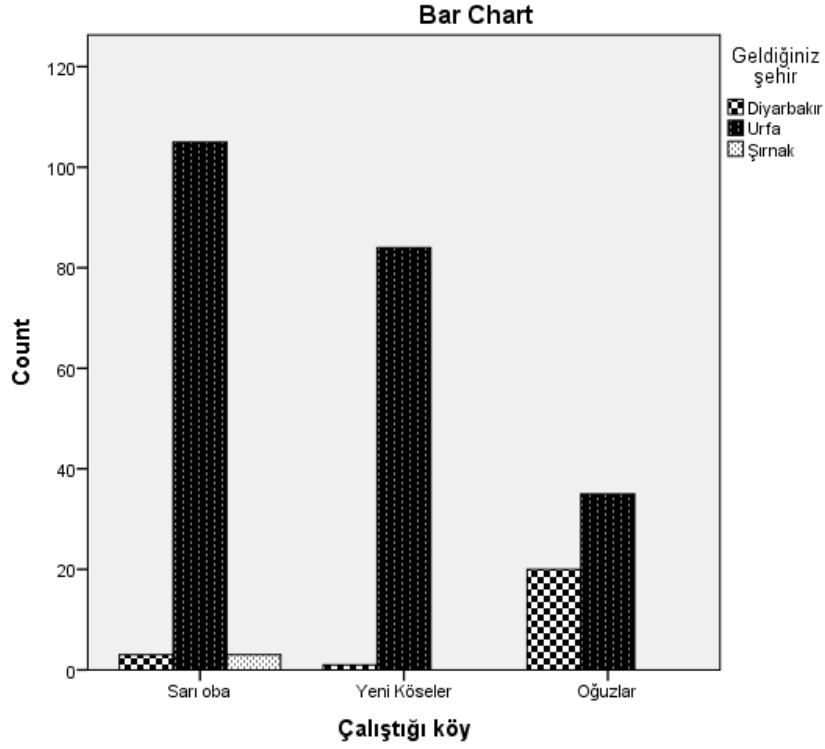

Grafik 1. Çalıştığı Köy

Türkiye'de 2010 yılında ilk olarak METIP Sarıoba köyünde uygulanarak bir çadır kent kurulmuştur. Bu sebeple mevsimlik işçiler yoğun olarak burayı tercih etmektedir. Keza Ankara Çayı'nın suladığı verimli ve düz arazilere sahip olan köyde, ürün yelpazesinin çok çeşitli olması: Ayçiçeği, karpuz, kavun, şeker pancarı, mısır, soğan, domates yetiştirilmesinden dolayı, ürünlerin ekilmesi, çapalanması, ottan temizlenmesi ve ürünün toplanması gibi sebepler devamlı mevsimlik işçiye ihtiyaç duyulmasına olanak vermektedir.

Tablo 5. Çalıştığı Köy * Geldiğiniz Şehir

			Geldiğiniz Şehir			Toplam
			Diyarbakır	Urfa	Şırnak	
Çalıştığı Köy	Sarıoba	Denek sayısı	3	105	3	111
		Çalıştığı köy içinde %	2,7	94,6	2,7	100,0
		Geldiğiniz şehir içinde%	12,5	46,9	100,0	44,2
		Toplam içinde %	1,2	41,8	1,2	44,2
	Yeni Köeseler	Denek sayısı	1	84	0	85
		Çalıştığı köy içinde %	1,2	98,8	0,0	100,0
		Geldiğiniz şehir içinde%	4,2	37,5	0,0	33,9
		Toplam içinde %	0,4	33,5	0,0	33,9
	Oğuzlar	Denek sayısı	20	35	0	55
		Çalıştığı köy içinde%	36,4	63,6	0,0	100,0
		Geldiğiniz şehir içinde%	83,3	15,6	0,0	21,9
		Toplam içinde %	8,0	13,9	0,0	21,9
Toplam	Denek sayısı	24	224	3	251	
	Çalıştığı köy içinde %	9,6	89,2	1,2	100,0	
	Geldiğiniz şehir içinde %	100,0	100,0	100,0	100,0	
	Toplam içinde %	9,6	89,2	1,2	100,0	

Grafik 2. Geldiği Memleketi İle Çalıştığı Köy Dağılımı

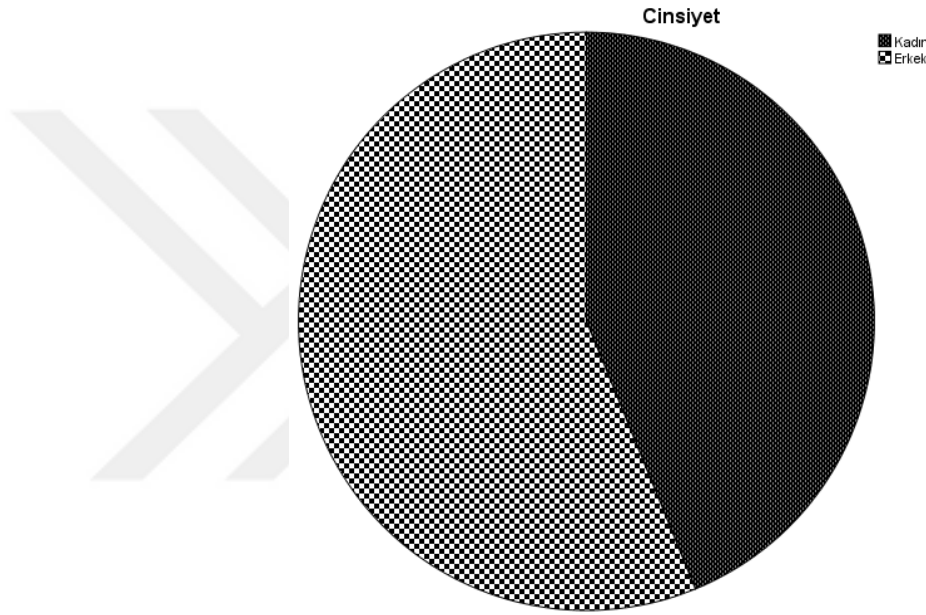
Mevsimlik tarım işçilerinin en fazla % 44,2 ile Sarıoba köyünde olduğu, bu köyü Yeniköşeler % 33,9 ve Oğuzlar köyü ise % 21,9 ile takip etmektedir. Sarıoba köyüne gelen illere bakıldığında: % 46,9 ile Urfa'dan, % 12,5 ile Diyarbakır ve % 100 ile Şırnak'tan geldikleri görülür.

Yeniköşeler köyüne geldikleri illere göre bakıldığında % 37,5 ile Urfa'dan, % 4,2 Diyarbakır'dan geldikleri görülür; Şırnak'tan ise % 0'dır. Mevsimlik işçilerin yoğun geldiği ikinci köydür. Çok kalabalık olan işçiler iki yakaya bölünerek köyün sağ ve soluna yerleşmişlerdir.

Oğuzlar köyünde ise geldikleri illere göre bakıldığında: %83,3 Diyarbakır'dan, %15,6 ile Urfa'dan geldikleri görülür, Şırnak'tan ise % 0'dır.

Tablo 6. Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Kadın	110	43,8
Erkek	141	56,2
Toplam	251	100,0

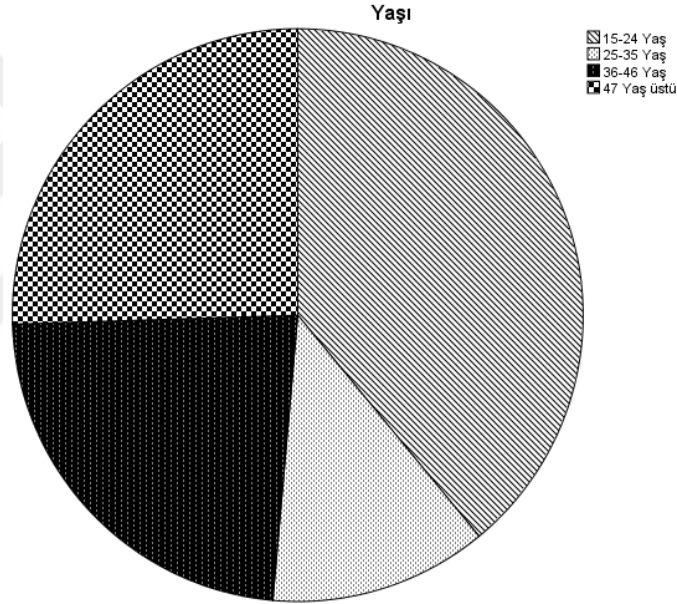
Grafik 3. Cinsiyet Dağılımı

Araştırmada cinsiyet dağılımına bakıldığında Tablo 6. ve Grafik 3. incelendiğinde en fazla çalışanlar % 56,2 ile erkeklerin, kadınların ise % 43,8 olduğu görülmektedir. Mevsimlik tarım işçileri aileleri ile beraber göç ettiklerinden dolayı kadın erkek oranı birbirine yakın çıkmaktadır.

“Tarımsal üretimdeki işçilik ücretlerinde kadın ve erkek arasında bir fark olmamakla beraber ücretler açısından kadınların herhangi bir söz hakkı olmadığını ve ücretlerin hanenin reisi olan baba ya da eşe ödendiğini belirtmek gerekir. ... ve ücretler de tarım aracısı tarafından işçi yerine hane reisine ödenir. Hane içinde çoğunlukla kadınların ve çocukların çalışıyor olduğu durumlarda bile ücret ödemesi hanenin erkek reisine yapılmaktadır.” (Kalkınma Atölyesi, 2020, 16)

Tablo 7. Yaş Dağılımı

Yaş	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
15-24 Yaş	98	39,0
25-35 Yaş	31	12,4
36-46 Yaş	58	23,1
47 Yaş üstü	64	25,5
Toplam	251	100,0

Grafik 4. Yaş Dağılımı

Tablo 7.'deki ankete katılan deneklerin yaş dağılımlarında çalışanların en yoğun olarak % 39,0 ile 15-24 yaş arasında genç nüfusun; ikinci sırada ise % 25,5 ile 47 yaş üstü grup; en az bulunan yaş aralığı ise % 12,4 ile 25-35 yaş grubu olduğu görülmektedir.

Ülkemizde tarım sektörü çocuk işçiliğinin en yoğun ve sayısal olarak en yüksek olduğu sektörlerin başında gelmektedir. Türkiye'de çocuk işçiliğine dair en güncel resmi veri olan TÜİK tarafından yayımlanan 2012 Çocuk İşgücü Anketine göre

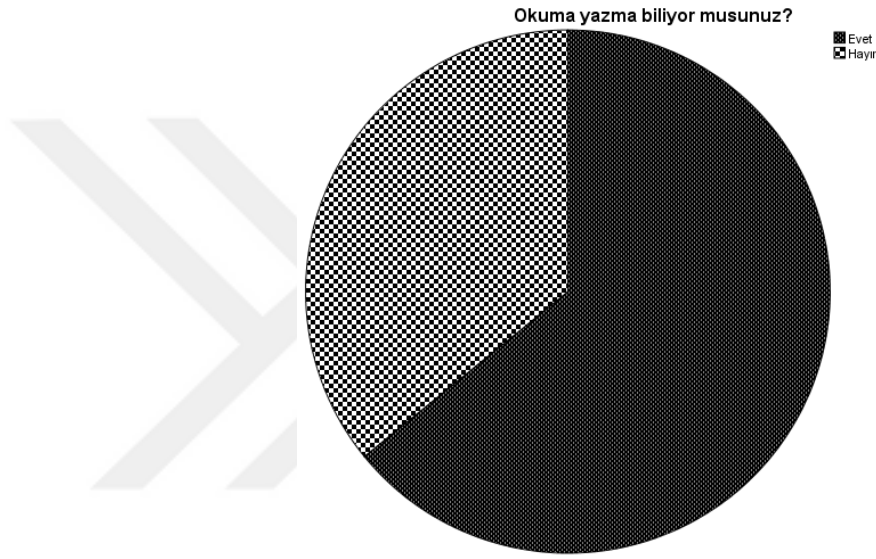
Türkiye’de 6-17 yaş arasındaki 893 bin çocuk çalışmakta ve bu çalışan çocukların yüzde 44,7’si (399 bin) tarım sektöründedir. (Kalkınma Atölyesi, 2020,10).

Çalışmamızda deneklerin 25-35 yaş aralığının en az ulaştığımız yaş aralığı olduğu ifade edilmişti. Kalkınma Atölyesinin yaptığı çalışma da verilerimizi desteklemektedir.

“Kadınların ücretli istihdama katılmalarının önündeki en büyük engel ise hane içinde gerçekleştirmek zorunda oldukları faaliyetlerdir. Diğer nedenler ise hamile, hasta ve yaşlı olmaktır. Örneğin, çalışmayan 22-29 yaş grubu kadınların yüzde 70’i çalışmama nedeni olarak çocuk bakımına işaret etmektedir. Bu neden, 30-39 ve 40-49 yaş arasındaki kadınlar için de ön plandadır. Kadınlar 50-59 yaşına ulaştıklarında çalışmamanın asıl nedeni olarak sağlık sorunları ön plana çıkmaktadır.”
(Kalkınma Atölyesi, 2020,16).

Tablo 8. Okuma Yazma Bilme Durumu

Okuma-Yazma Bilme Durumu	Denek sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	161	64,1
Hayır	90	35,9
Toplam	251	100,0

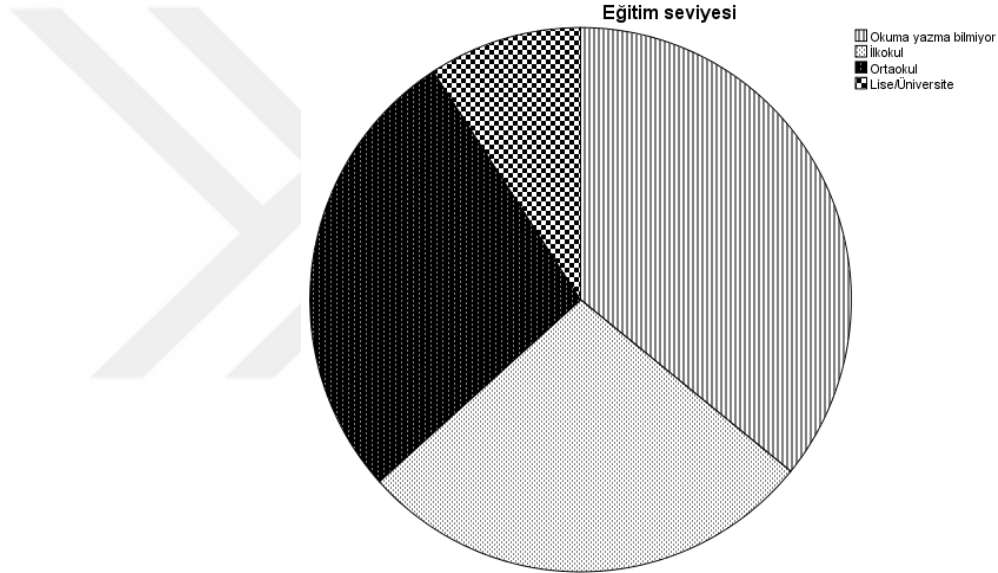
Grafik 5. Okuma Yazma Bilme Durumu

Tablo 8. ve Grafik 5. incelendiğinde okuma yazma bilmeyenlerin oranının hiç de azımsanmayacak seviyede olduğu görülmektedir. Okuma yazma bilenler % 64,1; bilmeyenler ise % 35,9'dur.

Nesrin Erbörü'nün "Ankara İli Polatlı İlçesi Sarıoba Köyündeki Mevsimlik Tarım İşçilerinde İş Kazası Sıklığı ve İlişkili Etmenler" adlı çalışmasında ulaştığı 122 kişide 47 kişinin okuma yazması yok %38,5; 19 kişi ilkokul %15,5; 8 kişi ortaokul %6,6; 2 kişi lise %1,6 mezunudur. Üniversite 0'dır. Bu veriler çalışmamızı destekleyerek çalışan en fazla nüfusun 15-24, (%39,0) yaş aralığı düşünüldüğünde, eğitim seviyeleri en fazla ilkokul ve ortaokul seviyelerinde kaldığı görülmektedir.

Tablo 9. Eğitim Seviyesi

Eğitim	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Okuma-yazma bilmiyor	90	35,9
İlkokul	69	27,5
Ortaokul	69	27,5
Lise/Üniversite	23	9,2
Toplam	251	100,0

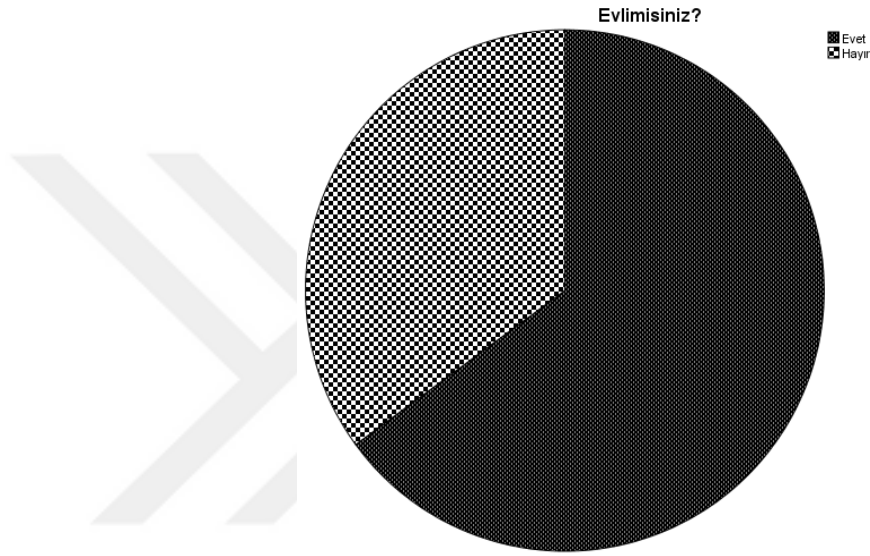

Grafik 6. Eğitim Seviyesi

Tablo 9. ve Grafik 6. incelendiğinde mevsimlik tarım işçilerinin eğitim seviyelerinin çok düşük olduğu apaçık ortadadır. % 35,9'u okuma yazma bilmiyor, % 27,5 ilkokul ve ortaokul mezunu, lise % 9,2'dir. (Bu veride okuma yazma biliyor, ama okula gitmemiş 19 kişi bulunmaktadır, bunlar ilkokula eklendi). Bu yüzdeliğin içinde sadece üniversite okuyanlar 2-3 kişiydi. 15-24 yaş arası genç nüfusun ebeveynlerin eğitim seviyelerinin düşük olması, çocuklarının da okullaşma oranını olumsuz yönde etkilemektedir. Yoksullukla birlikte çocuk işçiliği de var olmaya devam edecek bu çocukların *da aynı kaderi yaşamaları kaçınılmaz olacaktır.*

Tablo 10. Medeni Durum

Medeni Durum	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evli	163	64,9
Bekâr	88	35,1
Toplam	251	100,0

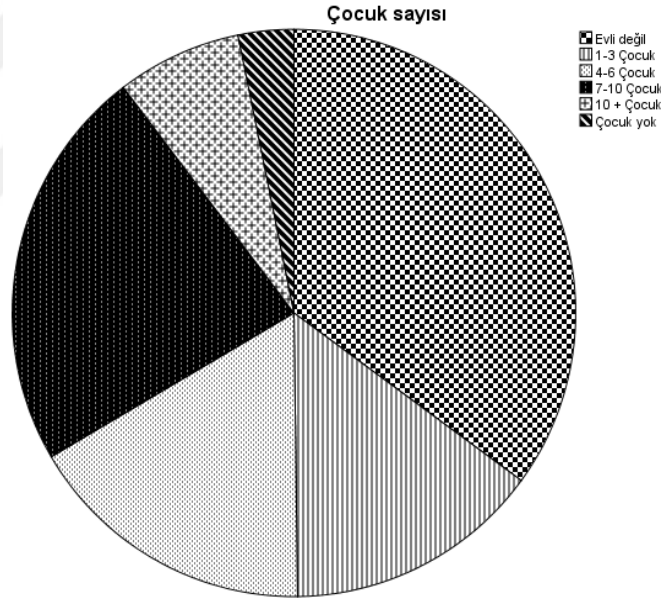

Grafik 7. Medeni Durum

Tablo 10. ve Grafik 7.'ye bakıldığında evli olanların oranının % 64,9 ve bekâr olanların oranının % 35,1 olduğu görülmektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin aileleriyle göç etmeleri ve çalışma hayatlarının zor koşullarda olması, eğitim alamamaları gibi sebepler onların geleneksel aile yapılarını sürdürmelerine sebep olmaktadır.

Tablo 11. Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evli değil	88	35,1
1-3 Çocuk	37	14,7
4-6 Çocuk	42	16,7
7-10 Çocuk	58	23,1
10 + Çocuk	18	7,2
Çocuk yok	8	3,2
Toplam	251	100,0

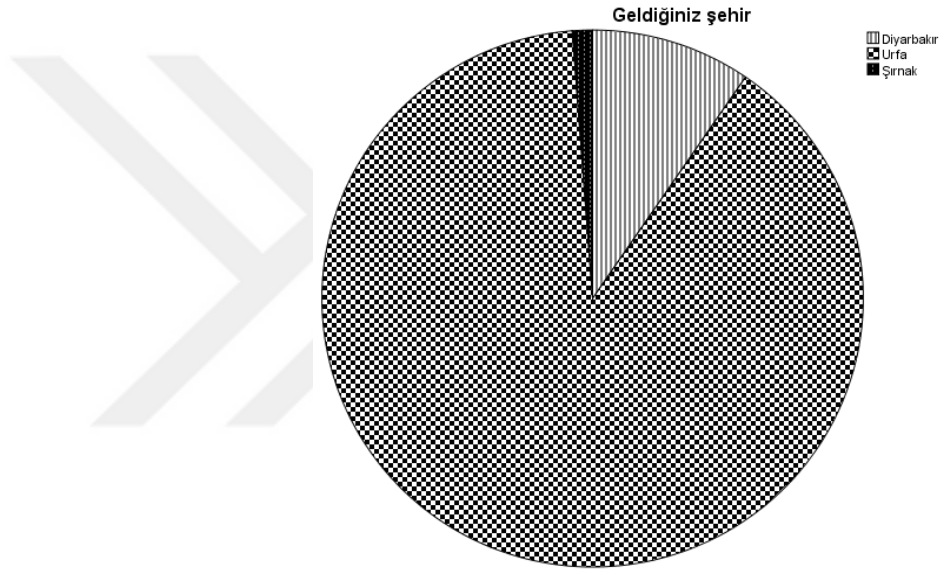

Grafik 8. Çocuk Sayısı

Tablo 11. ve Grafik 8. incelendiğinde 7-10 çocuğu olanların oranının % 23,1 ile en yüksek olduğu görülmektedir. 4-6 arası çocuğu olanlar % 16,7 ikinci sırada; 1-3 arası çocuğu olanlar ise % 14,7 ile üçüncü sıradadır. Burada tahminen 1-3 çocuğu olanlar yeni evli olanlardır. Çünkü Güneydoğu'da kırsallık, eğitimsizlik, çok çocuklu aile yapısı desteklemektedir; diğer bölgelerde şehirleşme, eğitim ve daha iyi imkânlar sağlama arzusu en fazla 2-3 çocuk sahibi olmalarını öngörmektedir.

Tablo 12. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Geldikleri Şehirler

Geldiği Şehir	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Urfa	224	89,2
Diyarbakır	24	9,6
Şırnak	3	1,2
Toplam	251	100,0

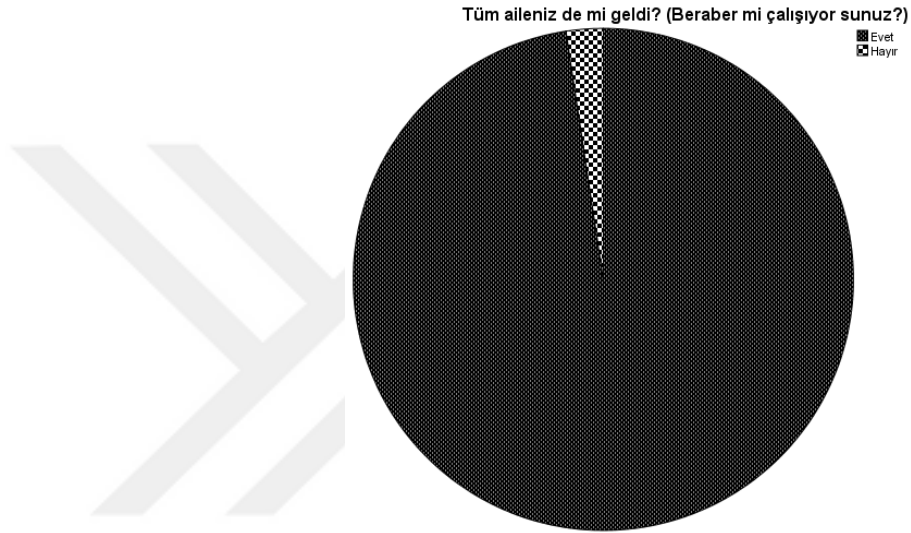
Grafik 9. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Geldikleri Şehirler

Tablo 12. ve Grafik 9.'ya bakıldığında mevsimlik tarım işçilerinin en fazla % 89,2 ile Urfa'dan , % 9,6 ile Diyarbakır ve % 1,2 Şırnak'tan geldiği görülmektedir.

“Mevsimlik işçilerin demografik profilinde açıkça görüldüğü üzere en alt sosyo-ekonomik grupları tarafından yapılan bir iştir. Tarım işçiliği alternatif gelir kaynaklarına ulaşamayan, kalabalık hane yapısı, düşük eğitim seviyesi ve kırsal sosyoekonomik geçmiş gibi özelliklere sahip hanelerin temel uğraşdır. Hane olarak yapılan bir çalışma şeklini gerektiren tarım işçiliği hane halkı içinde çalışabilecek durumda olan (yani çoğunlukla sağlık açısından hastalık, engellilik, yaşlılık gibi durumu olmayan) her bireyin bu gelir getirici faaliyete katılımını sağlar. Tarım işçiliği, yaşadıkları kısır döngüyü kıramayan hanelerin yapmak zorunda kaldıkları ve hanelerin yoksulluğu bir kuşaktan diğerine geçirmelerinin de yolunu açan bir ekonomik faaliyettir. Tarımda ücretli çalışmanın kendisi yoksulluk üreten bir mekanizma iken, hanelerin alternatif gelir kaynaklarına erişiminin düşük olması yoksulluk döngüsünü daha da pekiştirmektedir.” (Kalkınma Atölyesi, 2020,62).

Tablo 13. Tüm Ailenizle Beraber Mi Geldiniz?

Geldiği Şehir	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	245	97,6
Hayır	6	2,4
Total	251	100,0

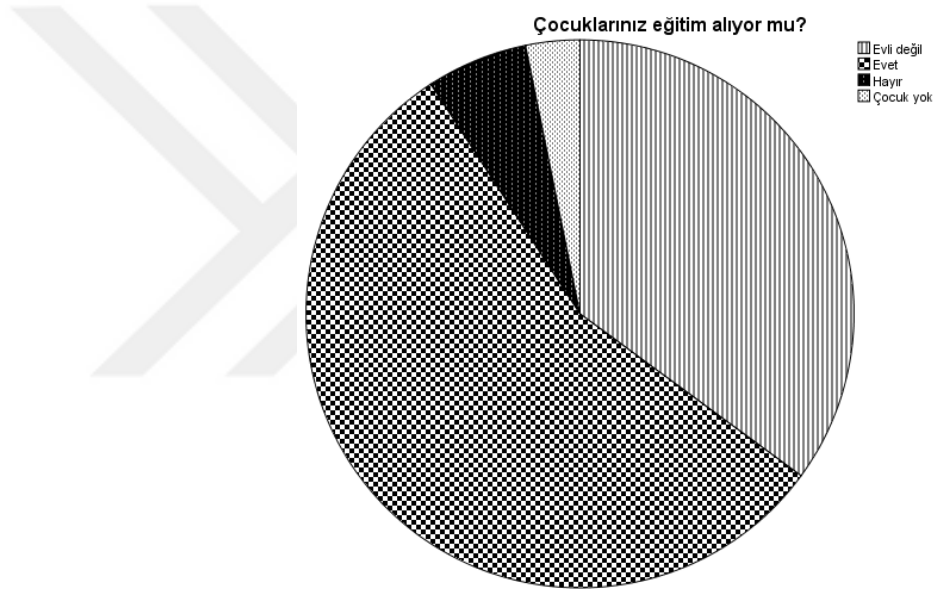

Grafik 10. Tüm Ailenizle Beraber Mi Geldiniz?

Tablo 13. ve Grafik 10.'da görüldüğü üzere mevsimlik tarım işçilerinin % 97,6'la tüm aile beraber göç ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu da çalışma hayatına bütün ailenin kadın-çocuk demeden herkesin katılması anlamına gelmektedir. Hayır diyen % 2,6'sı ise akrabalarına katılarak göç edenlerdir.

Tablo 14. Çocuklarınız Eğitim Alıyor Mu?

Eğitim Alıp Almama	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evli değil	88	35,1
Evet	140	55,8
Hayır	15	6,0
Çocuk yok	8	3,2
Toplam	251	100

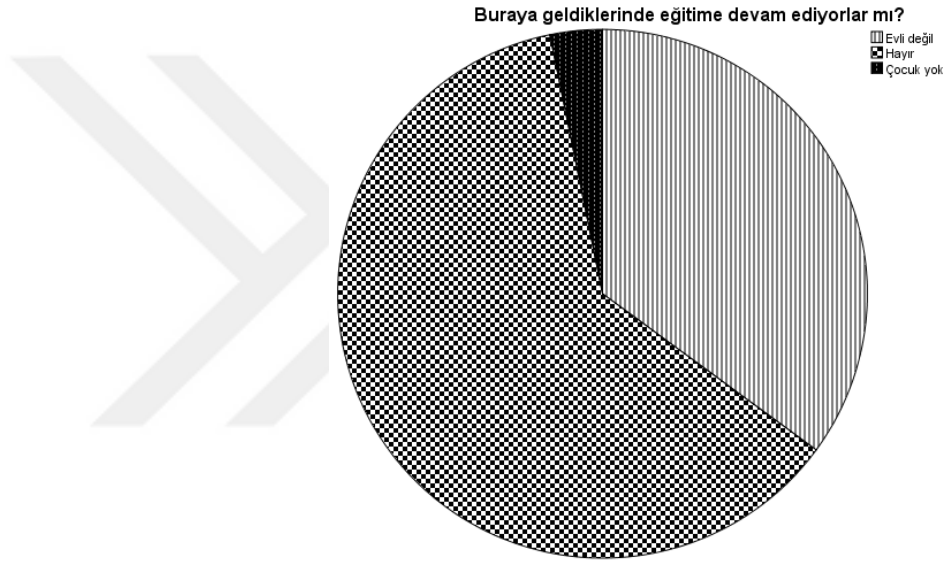

Grafik 11. Çocuklarınız Eğitim Alıyor Mu?

Çocuklarınız eğitim alıyor mu sorusuna, % 55,8 evet cevabını vermiştir. Toplamında % 38,3 bekâr olanlara, evli olup çocuğu olmayanlara bu soru sorulmamıştır. % 6,0 olan ise çocukları küçük olup, eğitime başlamayanlardır. Mevsimlik tarım işçilerinin eğitim yaşına gelen çocukların % 55,8'i hemen hepsinin çocuklarının eğitim aldıkları ifade etmişlerdir; fakat kız çocuklarına aynı ehemmiyeti göstermedikleri ortadadır. BENEK S., ÖKTEN Ş., yaptığı çalışmada: Katılımcıların erkek çocukların okutulması gerektiği düşüncesi 523 kişinin 391 kişisi mutlaka okutulmalıdır; fakat aynı soru kız çocukların okutulması gerektiği düşüncesi ise 523 kişide 288 kişi evet, 110 kişi ilkokuldan sonra okutulmamalıdır, cevabını vermiştir.

Tablo 15. Çocuklarınız Buraya Geldiklerinde Eğitime Devam Ediyor Mu?

Eğitime Devam Etme	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evli değil	88	35,1
Hayır	155	61,8
Çocuk yok	8	3,2
Toplam	251	100

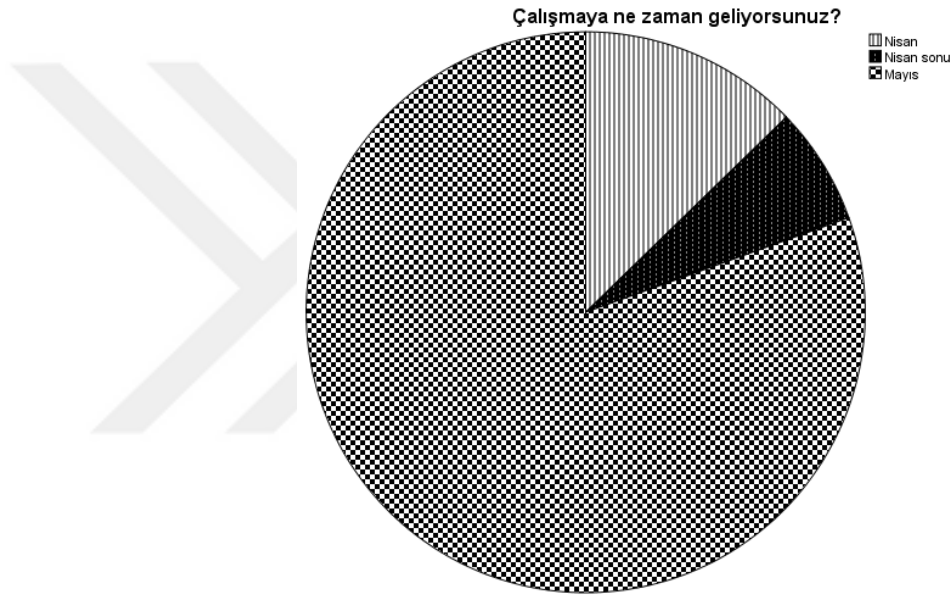
Grafik 12. Çocuklarınız Buraya Geldiklerinde Eğitime Devam Ediyor Mu?

Ankette tarım işçilerinin çocuklarının çalışmaya geldiklerinde eğitimlerine devam edip etmedikleri sorgulanmıştır. Tablo 14. çocuk sahibi (evli olmayan ve çocuk sahibi olmayanlar çıkarıldıktan sonra) olan toplam 155 aile içerisinde eğitim alan çocuk sayısı 140 ve oranı ise % 90,3'tür. Eğitim almayanların sayısı 15 olup oranı ise % 9,7'ye tekabül etmektedir.

Tablo 15.'de ise eğitim alan çocukların aileleri çalışmaya geldiğinde eğitime devam edemediği görülmektedir. METİP ile çadır okul kurulmuş; fakat eğitim vermediği ifade edilmiştir. Bu sebeple çocuklar eğitim hayatları aksamakta çok küçük yaşlarda çocuk işçiliğine başlamaktadır.

Tablo 16. Çalışmaya Ne Zaman Geliyorsunuz?

Çalışmaya Geline Zaman	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Nisan	32	12,7
Nisan sonu	17	6,8
Mayıs	202	80,5
Toplam	251	100

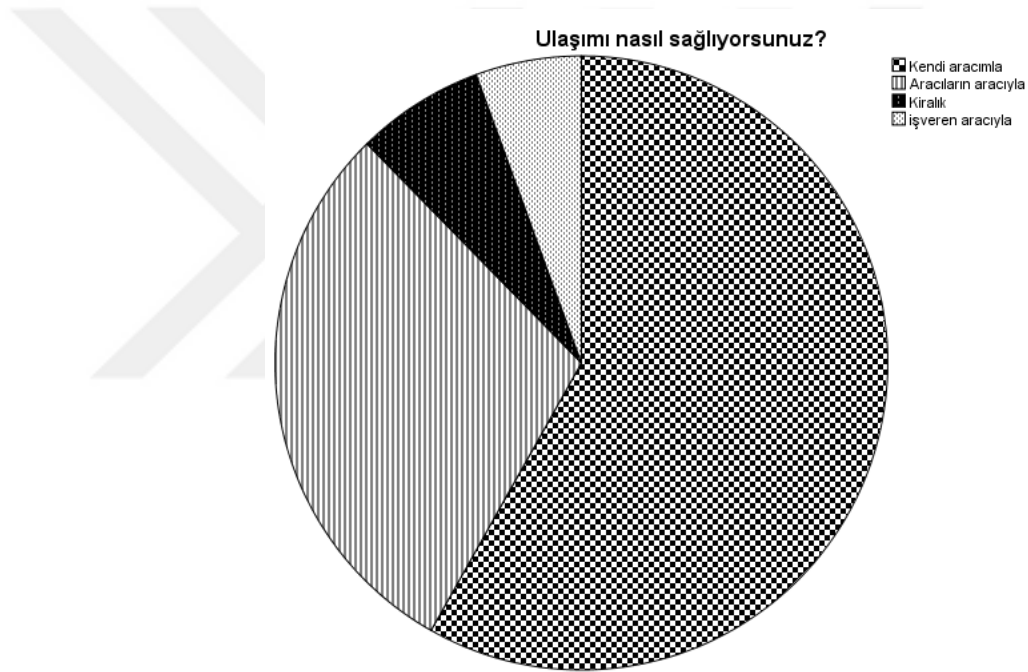

Grafik 13. Çalışmaya Ne Zaman Geliyorsunuz?

Tablo 16. ve Grafik 13.'de mevsimlik tarım işçilerinin % 80,5'inin Mayıs ayında çalışmaya başladığını, % 12,7'nin Nisan ve % 6,8'inin ise Nisan sonu geldiği anlaşılmaktadır. Geliş zamanları toprağa bitkinin ekim-dikimi, çapa, tarlada ot temizliği gibi sebeplerle ilgilidir.

Tablo 17. Ulaşımı Nasıl Sağlıyorsunuz?

Ulaşımı Sağlama Şekli	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Kendi aracımle	146	58,2
Aracıların aracı ile	74	29,5
Kiralık	17	6,7
İşveren aracıyla	14	5,6
Toplam	251	100

Grafik 14. Ulaşımı Nasıl Sağlıyorsunuz?

Tablo 17. ve Grafik 14. incelendiğinde mevsimlik tarım işçilerinin ulaşımının %58,2'nin kendisi, %29,5'inin araçların aracı ile % 6,8'inin kiralık araç ile ve %5,6'sının ise işveren aracı ile sağladığı görülmektedir. Mevsimlik tarım işçileri göç ederken kendi araçlarıyla geldiklerini ve masraflarını kendi karşıladıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 18. İŖi Kendiniz Mi Aracılar Mı Sağlıyor?

İŖi Sağlama Ŗekli	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Kendi sağlıyorum	1	0,4
Aracılar sağlıyor	250	99,6
Toplam	251	100

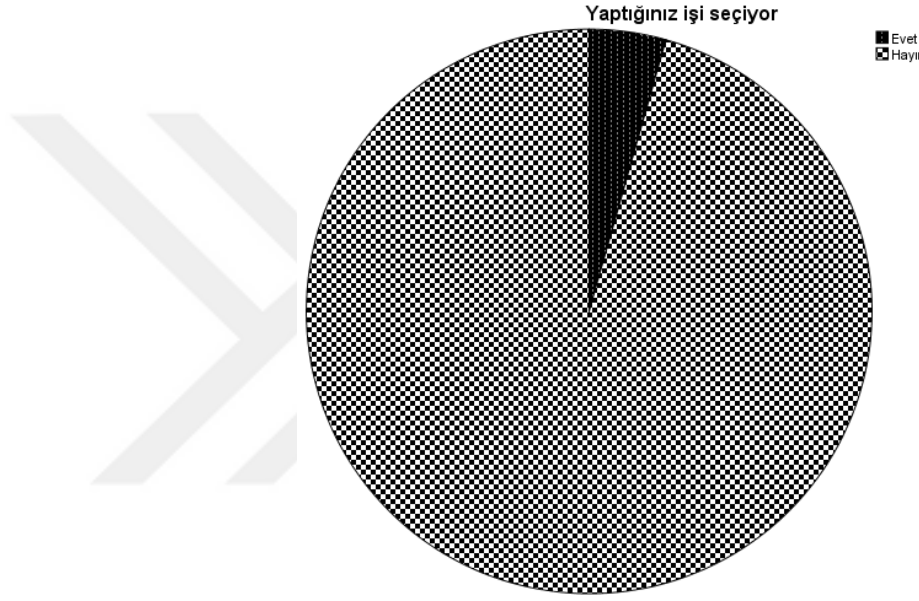
Grafik 15. İŖi Kendiniz Mi Aracılar Mı Sağlıyor?

Bu soruya verilen cevap % 99,6 aracılar cevabını vererek mevsimlik tarım iŖçileri iŖi bulmada “aracıların” etkin rolünü göstermektedir. Mevsimlik tarım iŖçileri kendi başlarına çalıştıklarında işverenden çoğu zaman ücretlerini alamadıklarını; ancak aracılar olduğunda işveren ücreti ödemediği takdirde aracılar ödemeyi yapmaktadır. Mevsimlik iŖçiler kendilerini işveren karşısında güçlü göremediklerini bu gücü aracıyla buldukları görülmektedir. Çünkü göç etmeye başlarken tanımadıkları bir bölgeye gelmekte ve aracıya bağlı yaşamaktadır.

Aracılar işe başlama zamanı, çalışma süresi, ücret, işin titizliği gibi konularda işverene karşı sorumludur. İŖi bulma, ücreti temin etmek, barınma yeri ve tarlaya ulaşımı sağlamak, elektrik ve su gibi temel ihtiyaçları sağlamak aracılarının işçiye karşı sorumluluğudur.

Tablo 19. Yaptığınız İşi Seçiyor Musunuz?

Yaptığınız İşi Seçiyor	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	11	4,4
Hayır	20	95,6
Toplam	251	100

Grafik 16. Yaptığınız İşi Seçiyor Musunuz?

Mevsimlik tarım işçilerinin % 95,6'sı yaptığı işi seçemiyor (alternatif yok), % 4,4'ü yaptığı işi seçiyor, bunlar elçinin yakınlarıdır. Buradan görüldüğü üzere, tarım sektöründe kalifiye işçilik ve uzmanlık gerektirmediği gibi sadece bedensel iş gücü gerektirdiği için iş seçme gibi bir tercih olmamaktadır.

Mevsimlik tarım işçiliği yapma nedenlerinin kısıtlı ekonomik kaynakları ve tarım işçiliği dışında kayıtlı ve güvenceli işlere sınırlı erişimlerinin olmasıdır. İşgücü piyasasında yüksek gelir getiren işlere erişim için gereken niteliğe (bilgi, deneyim, vasıf gibi) sahip olmayan bireylerin olduğu bu hanelerin tek ekonomik kaynağı tarım işçiliğidir. Öte yandan tarım işçiliği hanelerin bu döngüyü kırıp daha nitelikli işlere erişimini engellerken *aynı zamanda çocuklarının işçileşmesini de beslemektedir.* (Kalkınma Atölyesi, 2020).

Tablo 20. Polatlı'ya Yerleştiniz Mi Yoksa Tekrar Memleketinize Mi Dönüyorsunuz?

Yerleşiklik Durumu	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Yerleşti	16	6,4
Yerleşmedi	235	93,6
Toplam	251	100

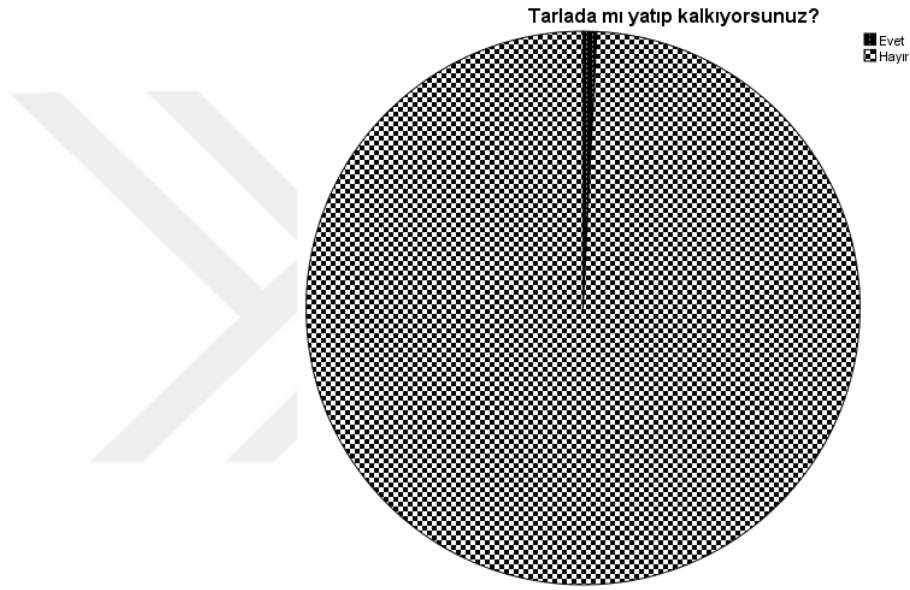

Grafik 17. Polatlı'ya Yerleştiniz Mi Yoksa Tekrar Memleketinize Mi Dönüyorsunuz?

Bu soruyu sorulmasındaki amaç Polatlı'ya mevsimlik işçilerin çok fazla bir şekilde yerleşmesidir. Cevap veren deneklerin % 93,6'sı yerleşmedikleri; % 6,4'ü ise Polatlıya yerleştiğini belirtmiştir. Yoğun bir şekilde doğulu mevsimlik işçilerin gelmesiyle Polatlı'nın silueti değişmiştir. Mevsimlik işçilerin kültürlerine yönelik tütün dükkânları caddelerde yer aldığı ve puşinin her yerde asıldığı görülmekte; bir kültür erozyonu yaşanmaktadır.

Tablo 21. Tarlada Mı Yatıp Kalkıyorsunuz?

Yerleşiklik Durumu	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	2	0,8
Hayır	249	99,2
Toplam	251	100

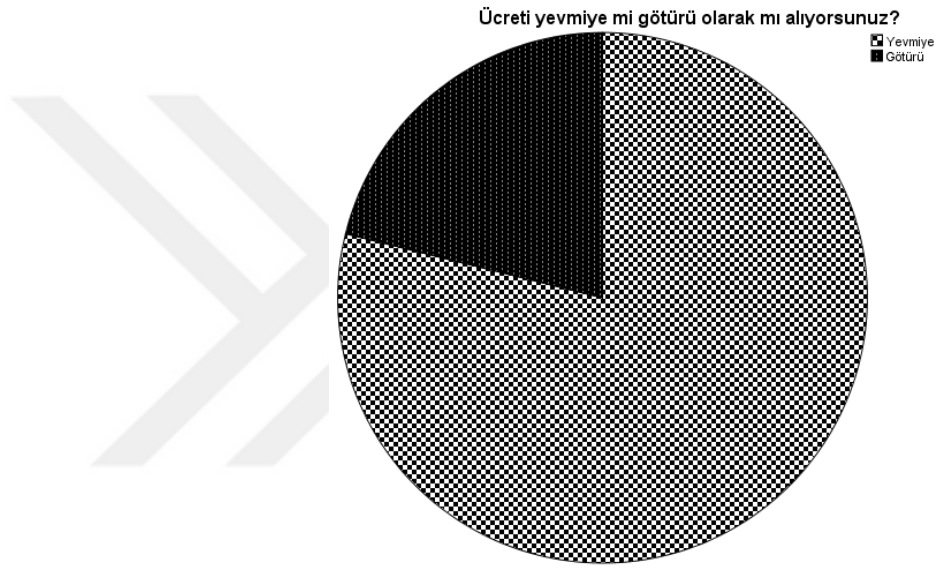
Grafik 18. Tarlada Mı Yatıp Kalkıyorsunuz?

Tablo 21. ve Grafik 18. incelendiğinde mevsimlik tarım işçilerinin % 99,2'si tarlada değil; hazine arazilerinde, köyün dışında ya da yol kenarlarındaki çadırlarda kalmaktadır.

Hangi İş Yapıyorsunuz Sorusu, Mevsimlik işçiler standart cevap verdikleri için tablo ve grafiği verilmemiştir. Ekilen ürünlerin çapası, ot temizliği ve toplanmasıdır.

Tablo 22. Ücreti Yevmiye Mi Götürü Olarak Mı Alıyorsunuz?

Ücret	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Yevmiye	198	78,9
Götürü	53	21,1
Toplam	251	100

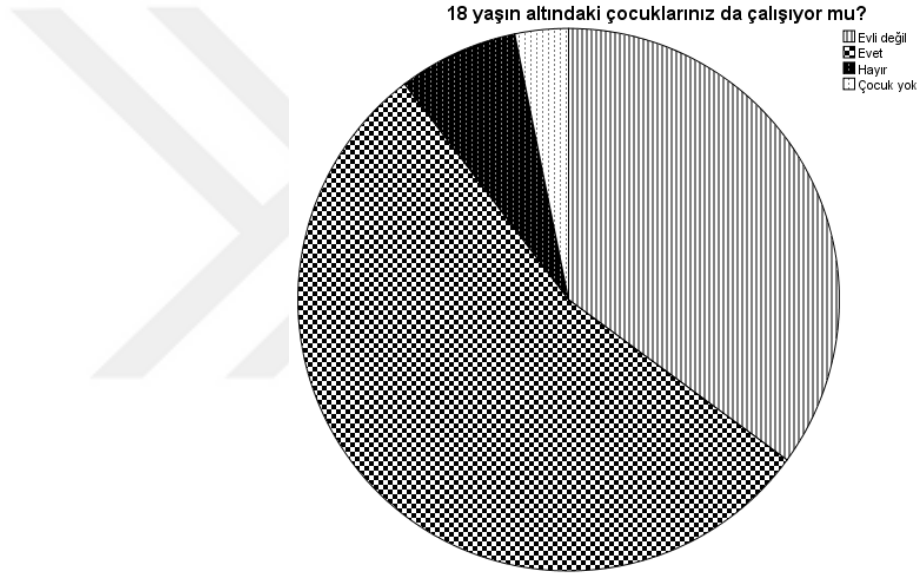

Grafik 19. Ücreti Yevmiye Mi Götürü Olarak Mı Alıyorsunuz?

Mevsimlik tarım işçilerinin % 78,9'u yevmiye usulü çalıştığını, % 21,1'i ise götürü usulü çalıştığını belirtmiştir. Mevsimlik tarım işçileri çalışma ve ücret konusu şu şekilde olmaktadır: pancar kesene ve ot temizleme de dönüm başı ücret, götürü usulüne göre hesaplanıyor; soğan da doldurduğu çuval kadar ücret, çapada ise ödeme şekli yevmiyedir.

Tablo 23. 18 Yaş Altındaki Çocuklarımız Çalışıyor Mu?

18 Yaş Altındaki Çocuğun Çalışma Durum	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evli değil	88	35,1
Evet	137	54,6
Hayır	18	7,2
Çocuk yok	8	3,2
Toplam	251	100

Grafik 20. 18 Yaş Altındaki Çocuklarımız Çalışıyor Mu?

Çocuk sahibi olan toplam 155 aile içerisindeki ailelerden 137 aile ve % 88,4 oranında 18 yaşın altındaki çocuklarını çalıştırdıklarını, 18 aile ve % 11,6'sı çocuklarını çalıştırmadıklarını belirtmiştir. Tarım sektöründe bedensel yeterliliği olan her bir aile bireyi çalıştırılmakta olduğu bilinen bir gerçektir.

“Çocuk işçiler, uzun çalışma saatleri ve kötü yaşam koşullarının yanında kullandıkları makineler, toz, biyolojik, fiziksel, kimyasal, ergonomik, hijyenik ve psikolojik tehlikeler gibi çok çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadır.” (Ahioglu, 2008, s.45)

Tablo 24. Çocukların Ücreti Nasıl Belirleniyor?

18 Yaş Altındaki Çocuğun Ücret	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Standart	251	100

Çocukların ücretleri yetişkinlerin ücretleri ile aynıdır.

Tablo 25. Sadece Bu İşle Mi Geçiniyorsunuz?

Geçinme Durumu	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	244	97,2
Hayır	7	2,8
Toplam	251	100

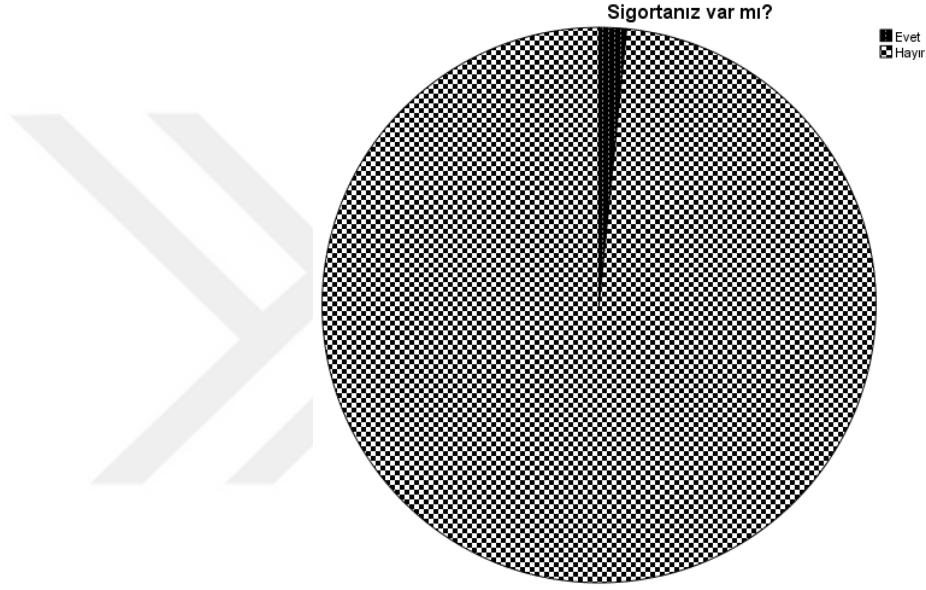

Grafik 21. Sadece Bu İşle Mi Geçiniyorsunuz?

Mevsimlik göçmen tarım işçilerinin % 97,2'si sadece bu işle geçindiğini, % 2,8'i sadece bu işle geçinmediğini belirtmiştir. Bu da mevsimlik işçilerin başka bir iş alternatifinin olmadığını göstermektedir.

Tablo 26. Sigortanız Var Mı?

Sigorta Durumu	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	4	1,6
Hayır	247	98,4
Toplam	251	100

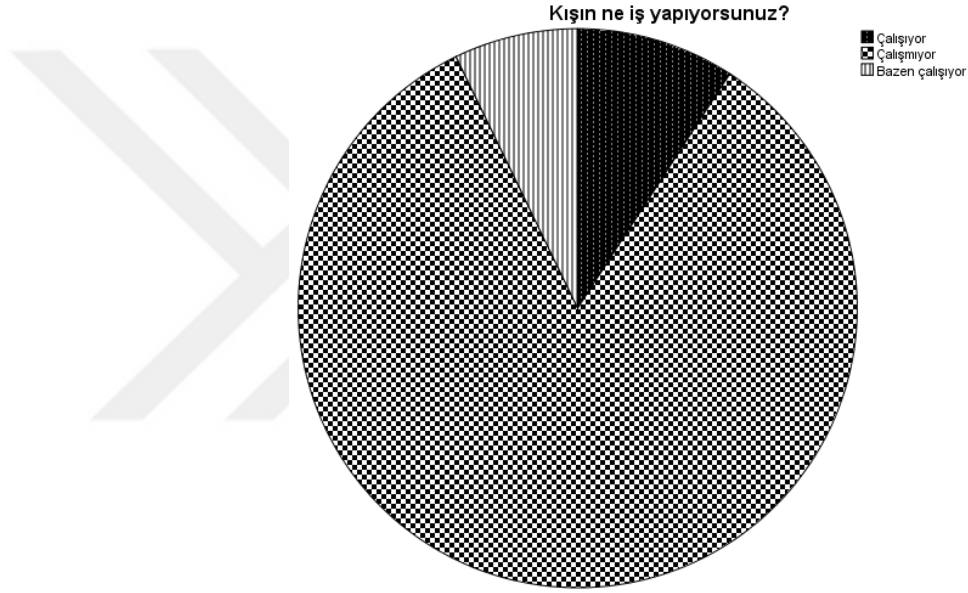

Grafik 22. Sigortanız Var Mı?

Tablo 26. ve Grafik 22. incelendiğinde mevsimlik göçmen tarım işçilerinin % 1,6'nın sigortasının olduğu, % 98,4'nün sigortasının olmadığı görülmektedir. Bunun sebebi tarım sektöründe kayıt sisteminin olmaması, kontrol ve denetimin yapılmamasıdır. Aksi takdirde sigortasız işçi çalıştırmak suçtur. Binaen sosyal güvenceden yoksun çalışmaları yeterli sağlık hizmeti almalarını ve emeklilik haklarından mahrum bırakmakta, aynı kısır döngü dönmektedir.

Tablo 27. Kışın Çalışıyor Musunuz?

Kışın Çalışma Durumu	Denek sayısı (N)	Yüzde (%)
Çalışıyor	23	9,2
Çalışmıyor	210	83,7
Bazen çalışıyor	18	7,2
Toplam	251	100

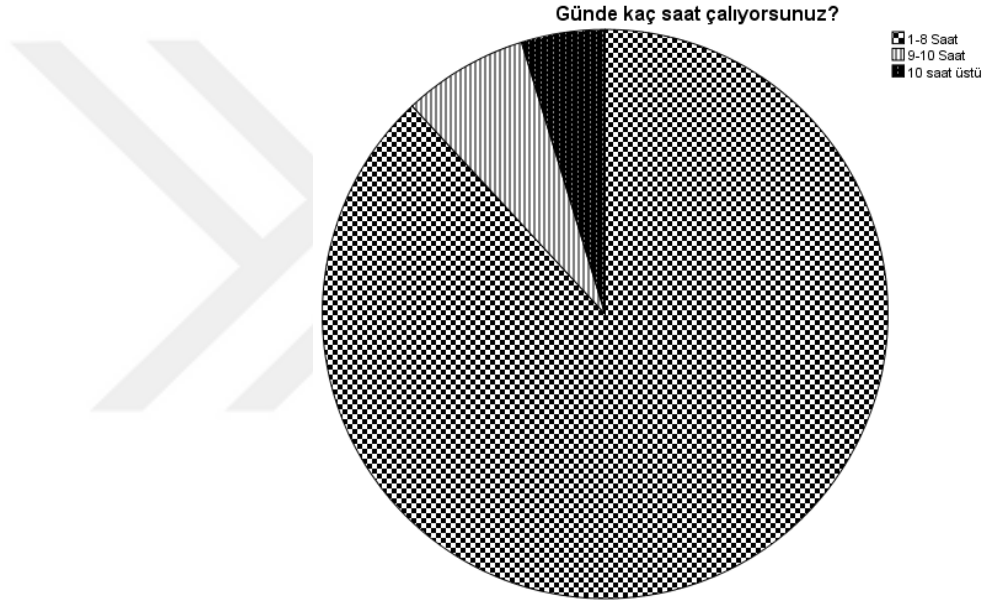

Grafik 23. Kışın Çalışıyor Musunuz?

Mevsimlik tarım işçilerinin %83,7'si kışın çalışmadığını, %9,2'si kışın çalıştığını, %7,2'si bazen çalıştığını belirtmiştir. İşin yoğun olduğu mevsimde aralıksız çalışan bu insanlar; kışın iş bulamamakta yazın kazandıkları paralarla geçimlerini sağlamaktadır.

Tablo 28. Günde Kaç Saat Çalışıyorsunuz?

Çalışma Saati	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
1-8 Saat	221	88,0
9-10 Saat	18	7,2
10 Saat üzeri	12	4,8
Toplam	251	100

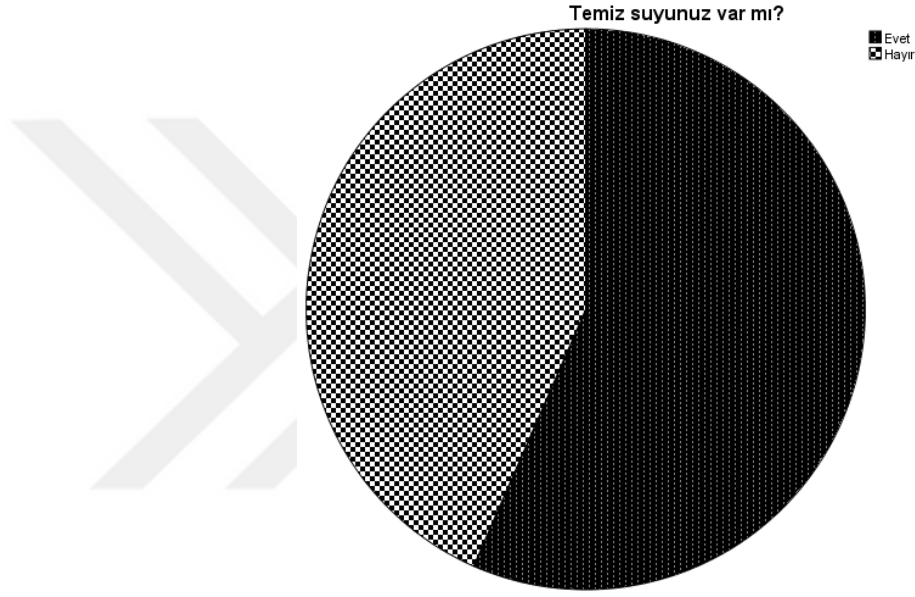
Grafik 24. Günde Kaç Saat Çalışıyorsunuz?

Mevsimlik tarım işçilerinin % 88,0'ı günde 1-8 saat çalıştığını, %7,2'i 9-10 arası çalıştığını, yüzde 4,8'i ise 10 saatten fazla çalıştığını beyan etmiştir. Genel yoğunluk işçilerin 1-8 saat arasında çalıştığı görülmektedir. Ekstrem durumlarda ürünün yetişmesi ve hava şartlarına bağlı olarak 8 saatten daha fazla ücret karşılığında çalışabilmektedir.

Çalışma süreleri işin şekline göre belirlenmektedir. Çapa yapılıyorsa, ücret şekli yevmiye, 8 saattir (standart). Soğan toplanıyor ise ücret götürü usulüdür, süre sınırı yok, istediği kadar çalışabilir; çuval başına ücret ödenmektedir. Şeker pancarında dönüm başına ücret ödendiği için istediği kadar çalışabilir.

Tablo 29. Temiz Suyunuz Var Mı?

Temiz Su Var Mı?	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	142	58,6
Hayır	109	43,4
Toplam	251	100

Grafik 25. Temiz Suyunuz Var Mı?

Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı alanlarda % 56,6'da temiz su bulunmakta, %43,4'ü temiz su bulunmamaktadır. (Kırsal kesimde temiz su olanaklarının olmaması ankete de yansımıştır.)

Sarioaba köyündeki yerleşkede su (çeşme) bulunmakta idi; fakat Yeniköseler köyünde çeşme yoktu, tankerlerle su sağlanmaktaydı ve Oğuzlar köyünde ise bir hortumla 100-150 kişi ihtiyacını karşılamaktaydı.

Tablo 30. Dinlenme Gününüz Var Mı?

Dinlenme Gününüz Var Mı?	Denek sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	0	0
Hayır	251	100
Toplam	251	100

MTİ'lerinin tamamı bu soruya hayır demiştir. Bu da çalışanların her gün yaklaşık 6-9 ay arasında iş bulduklarında aralıksız çalıştıklarını gösterir. (Çalışanlar sadece yağmur yağdığı zaman dinlenebildiklerini ifade etmişlerdir.)

19. yüzyıl başlarında Adana'yı yöneten Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa tarafından tarım işçilerine 5,5 gün çalışma için 7 günlük ücret uygulaması şu anda da uygulanabilmelidir. Hiç olmazsa haftada bir gün dinlenme günü ve ücret kesintisi olmamalıdır. (Yıldırım, 2014).

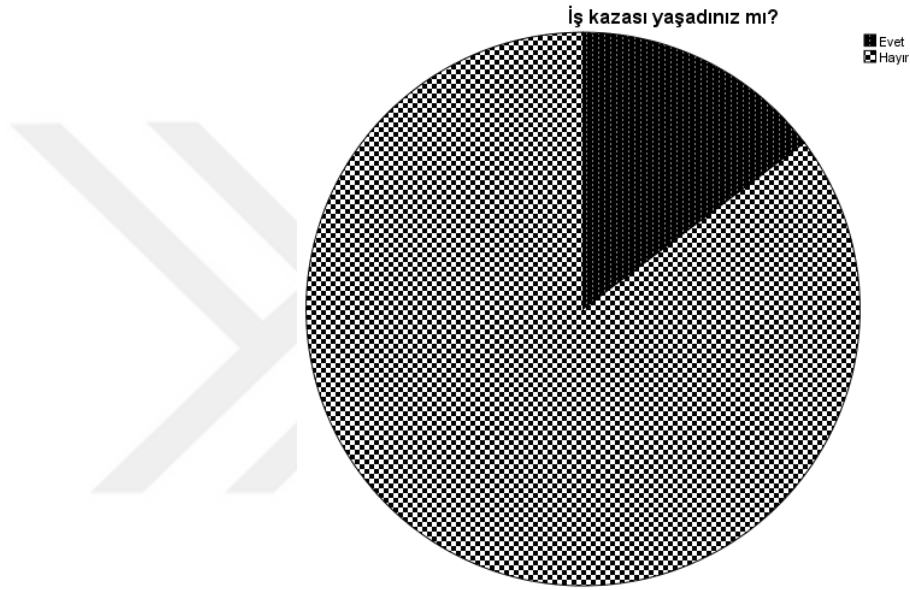
Tablo 31. Günde Kaç Defa Mola Veriyorsunuz ve Ne Kadar Süre?

Günde Kaç Defa Mola Veriyorsunuz ve Ne Kadar Süre	Denek sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	251	100

Erkenden (gün ağarmaya başladığında) çalışma alanlarına ulaştıklarında ilk önce sabah kahvaltısı yaptıklarını, bunun için ayrılan zaman yarım saattir. Öğlen yemeğini ise saat 13.00'te yediklerini ve 1 saat mola, ikindide ise 15 dakika mola kullanarak yaklaşık 2 saat mola verdiklerini ifade etmişlerdir. Eğer götürü olarak çalışıyorlarsa istedikleri gibi mola kullanmaktadırlar, çünkü işin bitiminden sorumludurlar.

Tablo 32. İş Kazası Yaşadınız Mı?

İş Kazası Yaşadınız Mı?	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	37	14,7
Hayır	214	85,3
Toplam	251	100

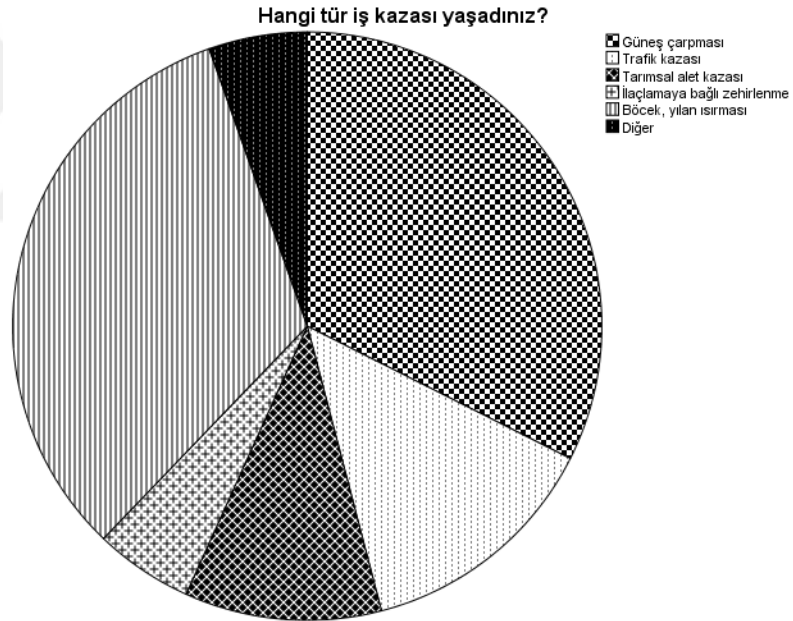
Grafik 26. İş Kazası Yaşadınız Mı?

Mevsimlik tarım işçilerinin % 14,7'i iş kazası yaşamış, % 85,3'ü iş kazası yaşamamıştır. Bu iş kazaları: İş nedeniyle açık alanda ve iklimsel olması sebebiyle güneş çarpması, ekim-dikim ve toplama bağlı olarak el aletlerine bağlı kazalar, ulaşım ve göç sırasında yaşanan trafik kazaları yoğunluktadır.

Ülkemizde en yoğun görülen tarımda iş kazası traktör ve traktör araçlarına bağlı kazalar, ilaçlama (pestisit, herbisit) sırasında zehirlenmeler, elektrik kaynaklı kazalardır. Mevsimlik tarım işçileri çalışma yerlerinde işverenler traktörü kendileri kullanmakta, ilaçlama ve gübrelemeyi kendileri yapmaktadır; bu sebeple MTİ'nde bu kazalar görülmemektedir. Trakya bölgesinde Özyıldırım ve Akpınar'ın yaptığı araştırma da bulgularımız desteklemektedir. 116 çiftçiye uygulanan ankette çiftçiler ilaçlamayı % 72'sinin ilaçlama işlemini kendisinin yaptığını ifade etmiştir.

Tablo 33. Hangi Tür İş Kazası Yaşadınız?

Hangi Tür İş Kazası Yaşadınız?	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Güneş çarpması	12	32,4
Trafik kazası	5	13,5
Tarımsal alet kazası/yaralanması	4	10,8
İlaçlamaya bağlı zehirlenme	2	5,4
Böcek, yılan sokması	12	32,4
Diğer (yıldırım düşmesi, düşük)	2	5,4
Toplam	37	100

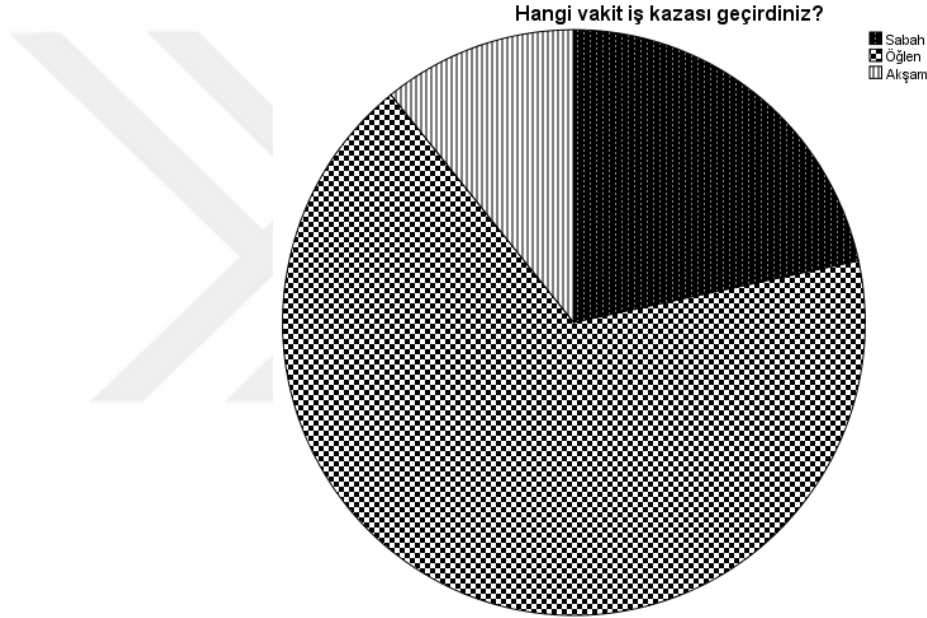

Grafik 27. İş Kazası Türü

Bu soruda MTİ'lerinin yaşadıkları iş kazalarının ne tür olduğu sorgulanmıştır. İş kazası yapan toplam 37 işçiden: 12 tanesi % 32,4'ünün güneş çarpması, 5 tanesi %13,5'i trafik kazası, 4 tanesi % 10,8'i tarımsal alet kazası yaşadığını, 2 tanesi %5,4'ü ilaçlamaya bağlı zehirlenme yaşadığını, yine 12 tanesi % 32,4'ü böcek, yılan ısırması yaşadığını, 2 tanesi % 5,4'ü de diğer türden iş kazası yaşadığını belirtmiştir. Burada % 64,8 gibi bir oranla arazide hasat ve ürün toplamada çalıştıkları için en yoğun güneş çarpması ve tarımsal el alet kazası yaşamaktadır.

Tablo 34. Hangi Vakit İş Kazası Yaşadınız?

Hangi Vakit İş Kazası Yaşadınız?	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Sabah	8	21,6
Öğle	25	67,6
Akşam	4	10,8
Toplam	37	100

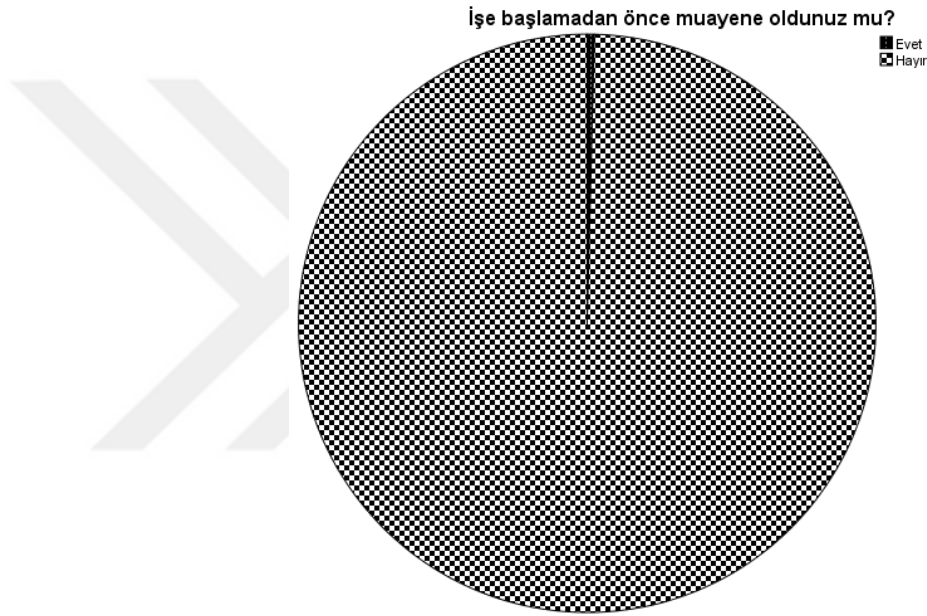

Grafik 28. Hangi Vakit İş Kazası Geçirdiniz?

İş kazası yapan 37 tarım işçilerinden 8 tanesi % 21,6'ı sabah saatlerinde, 25 tanesi % 67,6'ı öğlen saatlerinde, 4 tanesi % 10,8'i akşam saatlerinde iş kazası yaşadığını belirtmiştir. Güneş çarpması ve tarımsal el aletlerle yapılan kaza oranı toplamı %67,6 olması sebebiyle iş kazalarının en yoğun öğlen saatlerinde olması beklenen bir olasılıktır.

Tablo 35. İşe Başlamadan Önce Muayene Oldunuz Mu?

Muayene Olma	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	1	0,4
Hayır	250	99,6
Toplam	251	100

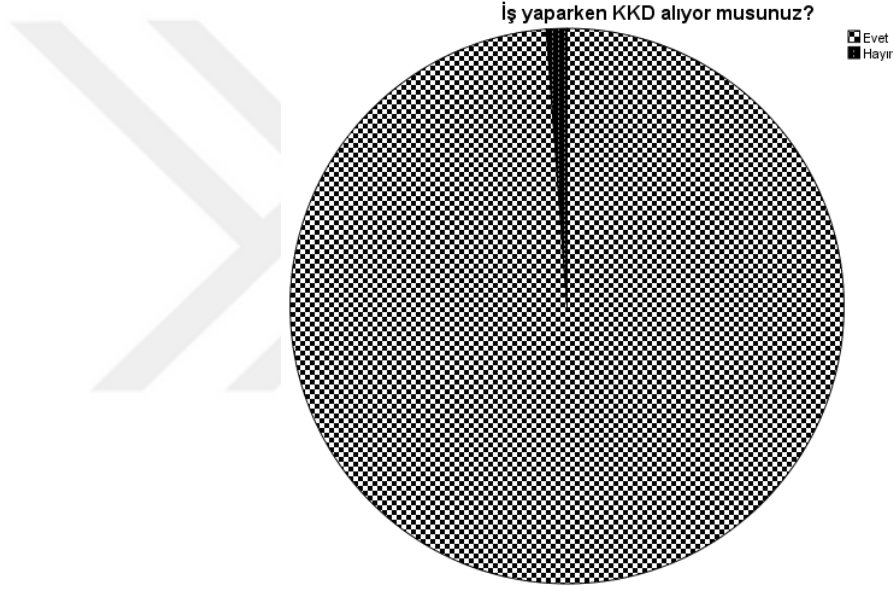

Grafik 29. İşe Başlamadan Önce Muayene Oldunuz Mu?

Ankete verilen cevaplardan sadece bir tane işçinin işe başlamadan önce muayene olduğu anlaşılmaktadır. İşe başlamadan önce mutlaka muayene olunmalıdır; fakat tarım sektöründe kontrol ve denetimin olmaması bu zorunluluğu kaldırmaktadır.

Tablo 36. İş Yaparken KKD Kullanıyor Musunuz?

KKD Kullanıyor Musunuz?	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	248	98,8
Hayır	3	1,2
Toplam	251	100

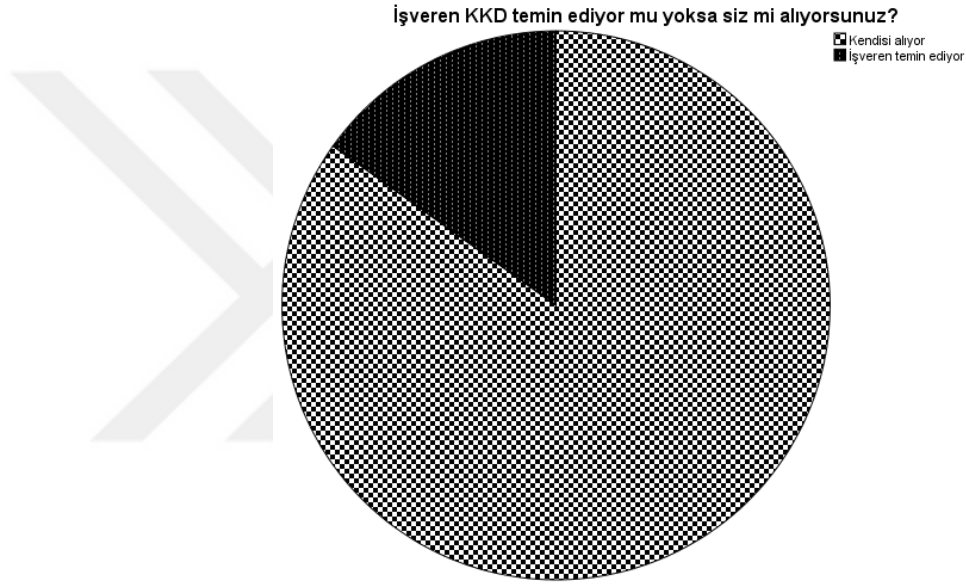

Grafik 30. İş Yaparken KKD Alıyor Musunuz?

Tablo 36. incelendiğinde mevsimlik tarım işçilerinin % 98,8 gibi tamamına yakını iş yaparken KKD kullandığı görülmektedir. Bu KKD olarak sadece eldiven kullanılmaktadır. Tozlardan korunmak için maske, sıcaktan korumak için şapka ve güneş gözlüğü, yağmurlu havalarda çizme gibi KKD olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 37. İşveren Mi Yoksa Kendisi Mi KKD Temin Ediyor?

KKD Temini	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Kendi temin ediyor	213	84,9
İşveren temin ediyor	38	15,1
Toplam	251	100

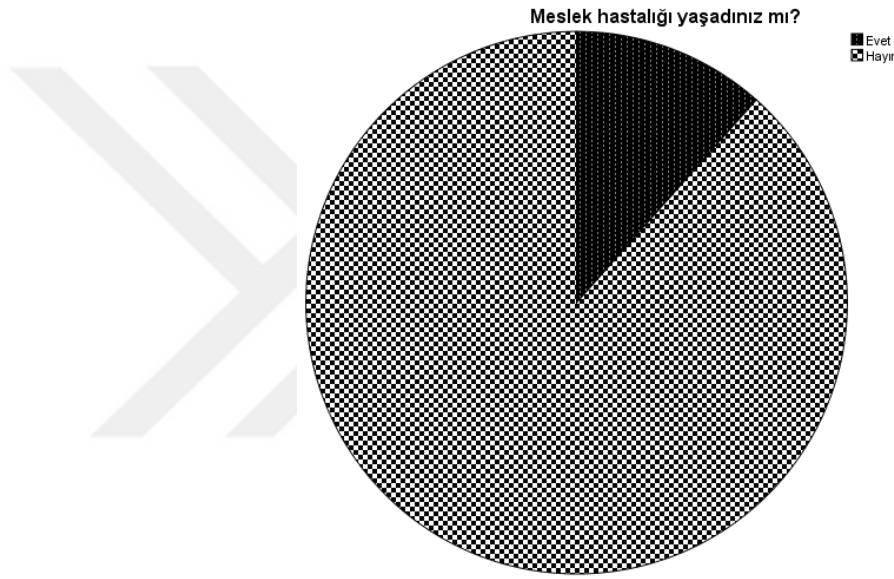

Grafik 31. İşveren Mi Yoksa Kendisi Mi KKD Temin Ediyor?

Çalışanlar KKD'leri % 84,9'u kendi sağladıklarını, % 15,1'i işveren cevabını vermişlerdir. KKD'leri işveren sağlamakla yükümlüdür; çok zor şartlar altında ve düşük ücretlerle çalışan bu insanlar KKD'leri de kendileri sağlamaktadır.

Tablo 38. Meslek Hastalığı Yaşadınız Mı?

Meslek Hastalığı	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	29	11,6
Hayır	222	88,4
Toplam	251	100

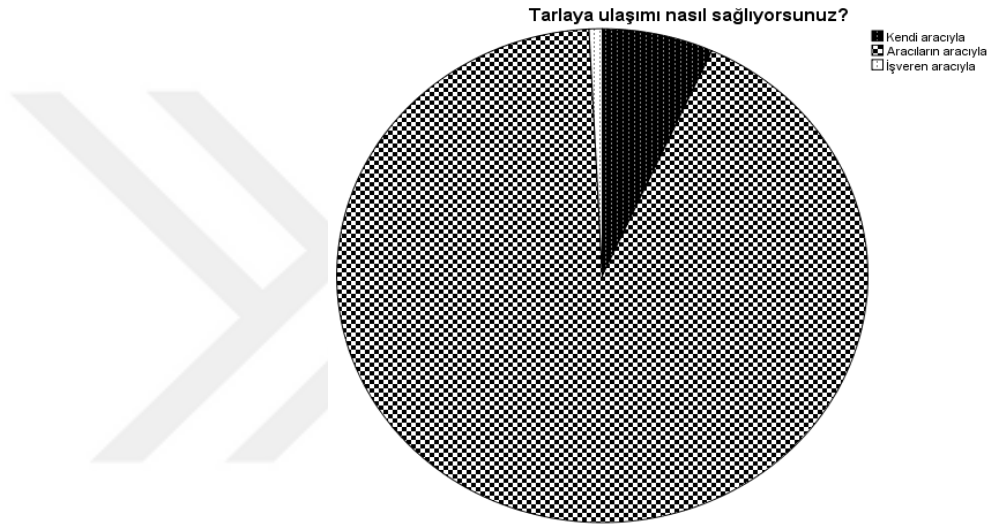
Grafik 32. Meslek Hastalığı Yaşama Durumu

İşçilerin % 11,6'sı meslek hastalığı yaşadığını, % 88,4'ü meslek hastalığı yaşamadığını belirtmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin yoğun olarak yaşadığı meslek hastalıkları kast iskelet sistemi rahatsızlığıdır. Tarım çalışanlarında sıklıkla görülebilen veya gelişebilen hastalıklar:

- Solunum yolu ve Dermatolojik hastalıkları,
- Pestisit ve diğer kimyasallara maruziyet,
- Toza maruziyet,
- Bulaşıcı ve parazitik hastalıklar,
- Aşırı sıcak/soğuk vb. olumsuz iklim koşulları altında çalışma,
- Termal riskler, Psikososyal etmenler ve strestir. (ÇSGB)

Tablo 39. Tarlaya Ulaşımı Nasıl Yapıyorsunuz?

Tarlaya Ulaşım	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Kendi aracımlla	17	6,8
Aracımın aracıyla	232	92,4
İşveren aracıyla	2	0,8
Toplam	251	100

Grafik 33. Tarlaya Ulaşım

Mevsimlik tarım işçilerinin % 6,8'i kendi aracıyla, % 92,8 gibi büyük bir çoğunluk aracımın aracıyla, % 0,8'i de işverenin aracıyla tarlaya ulaşımı sağlamaktadır.

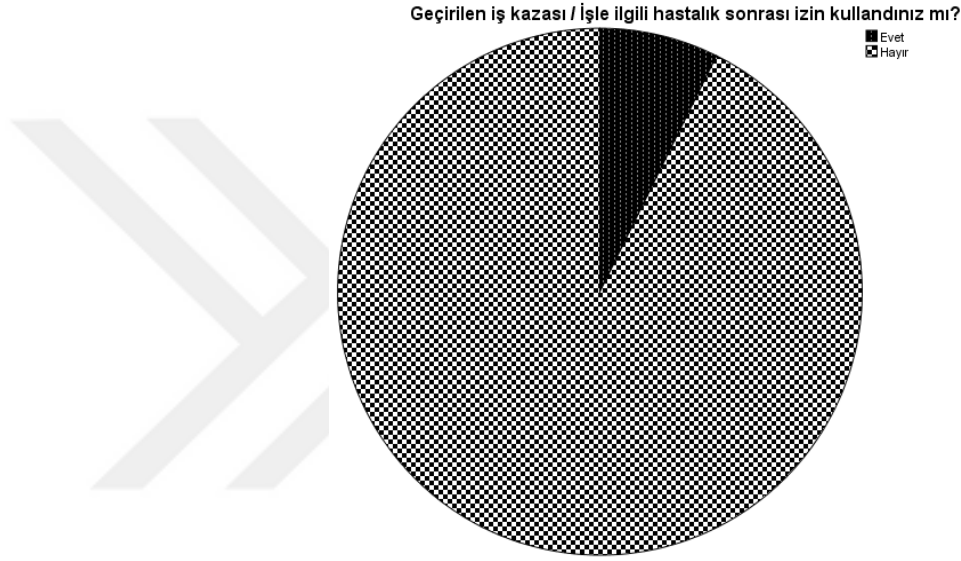
Tablo 40. Tarımda Yaptığınız İş Nedir?

Tarlada Yapılan İş	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Toplama, ekme, biçme vb.	251	100

İşçilerin hepsi tarlada ekme-biçme, toplama işi yapmaktadır. Bu sebeple grafiği de verilmemiştir. Mevsimlik tarım işçileri traktör ve araç gereçleri ile ilgili herhangi bir çalışma yapmamaktadır. Bu yüzden ilaçlama, gübreleme, hasat edildiği zamanda herhangi bir ekipman kullanılmamaktadır. İşverenler bu araçları kendileri kullanmakta ya da gündelikçi (kendi çevrelerinde olan işçilere) yaptırmaktadır. Bu da iş kazalarının türlerini belirlemektedir.

Tablo 41. Geçirilen İş Kazası/İşle İlgili Hastalık Sonrası İzin Kullandınız Mı?

Hastalık/Kaza İzni	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	8	12
Hayır	58	88
Toplam	66	100

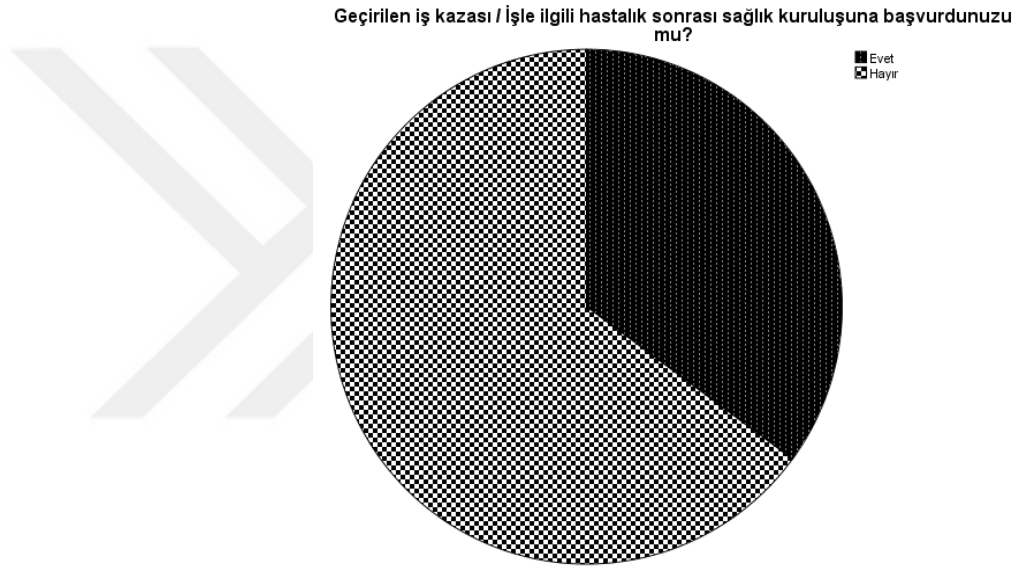
Grafik 34. Geçirilen İş Kazası/İşle İlgili Hastalık Sonrası İzin Kullananlar

Mevsimlik tarım işçilerinin iş kaza çeşitlerine baktığımızda en fazla güneş çarpması (çapa, ot temizlemek, toplama), böcek, yılan, akrep sokması, zehirlenme, küçük aletlere bağlı kesik görülür. Bu tür iş kazalarında izin kullanmamakta ve sağlık kuruluşuna gitmemekte; gittiği takdirde ücreti kesilmektedir. Bir traktör kazası ya da araçlarına bağlı ezilme, kırılma, yaralanma gibi kazalarda, izin almak ve sağlık kuruluşuna gitmek zorundadır.

Geçirilen iş kazası ve meslek hastalığı yaşayan toplam işçi sayısı 66'dır; bunun 8 tanesi % 12'si kaza sonrası veya hastalık sonrası izin kullanmıştır. 58 tanesi % 88'i kaza sonrası veya hastalık sonrası izin kullanmamıştır.

Tablo 42. Geçirilen İş Kazası/İşle İlgili Hastalık Sonrası
Sağlık Kuruluşuna Başvurdunuz Mu?

Hastalık/Kaza Sonrası Sağlık Kuruluşuna Başvurma	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Evet	40	61
Hayır	26	39
Toplam	66	100

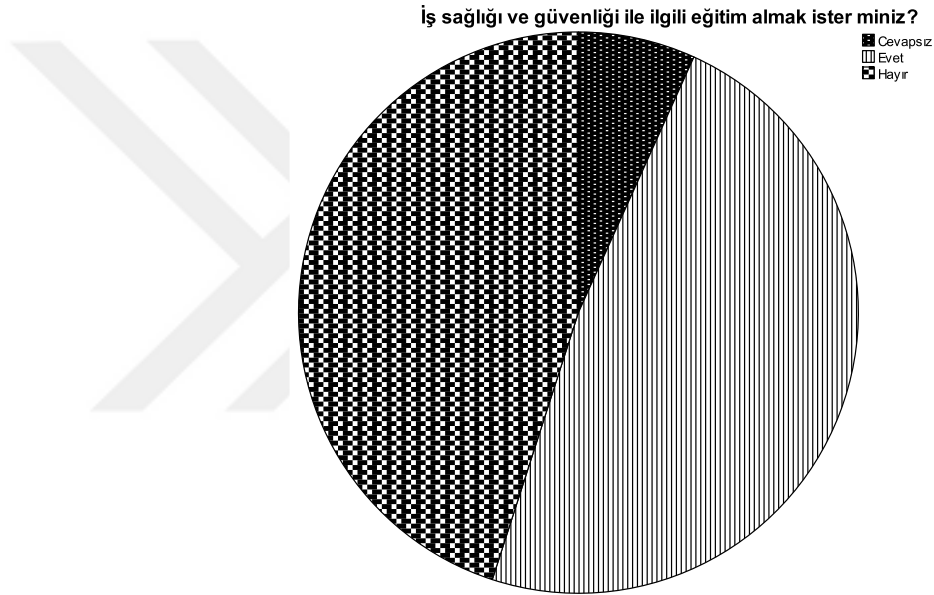

Grafik 35. Geçirilen İş Kazası/İşle İlgili Hastalık Sonrası Sağlık Kuruluşuna Başvuranlar

Tablo 42. incelendiğinde iş kazası geçiren ve meslek hastalığı yaşayan toplam işçi sayısı 66'dır, 40 kişi % 61'i kaza sonrası veya hastalık sonrası sağlık kuruluşuna başvurmuştur. 26 kişi % 39'u kaza sonrası veya hastalık sonrası sağlık kuruluşuna gitmemiştir.

Tablo 43. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almak İster Misiniz?

İSG İle İlgili Eğitim Almak İster Misiniz?	Denek Sayısı (N)	Yüzde (%)
Cevapsız	17	6,8
Evet	121	48,2
Hayır	113	45,0
Toplam	251	100

Grafik 36. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitim Almak İster Misiniz?

Mevsimlik tarım işçilerinin % 48,2'i iş sağlığı ve güvenliği eğitimi almak istiyor, %45,0'ı almak istemiyor ve % 6,8'i is cevap vermemiştir. Sanayi veya inşaat sektöründe bu oranın daha yüksek olduğu bilinmektedir. Tarım kesiminde ise eğitim seviyesinin düşük olması, iş kazalarını öğrenmek ve buna karşı tedbirli olmakla ilgili eğitim almayı istememe oranı % 45,0 olması düşündürücüdür.

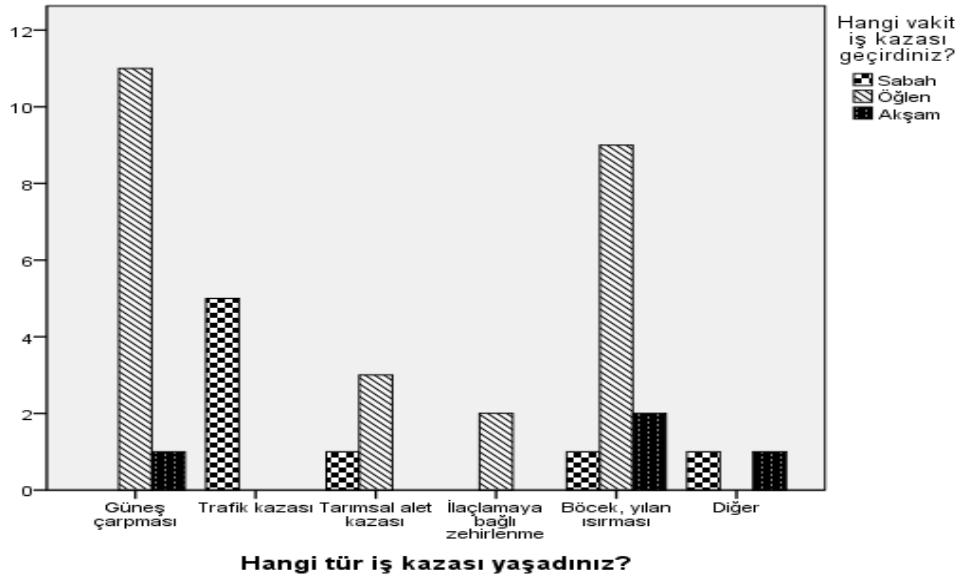
4.3. Çapraz Tablolar

Araştırma anketinde kullanılan değişkenler arasında ikili ilişkiler ya da iki değişken arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacı ile çapraz tablolar yapılacaktır. Değişkenler arasında ilişki olup olmadığına dair hipotezler kurularak ilgili hipotezlerin “kabul” veya “red” edilebilme olasılıkları χ^2 testi ile karşılaştırılacaktır. Yapılan χ^2 analizlerinde H_0 hipotezinin kabul veya red edilme olasılığı $\alpha=0.05$ sınır olarak alınacaktır. Hesaplama sonucu bulunan olasılık oranı bu $\alpha=0.05$ 'den küçük ise H_0 hipotezi red edilecek ve alternatif hipotez kabul edilecektir. H_0 yokluk hipotezlerinin kontrolü için χ^2 hesaplamaları SPSS istatistik paket programı üzerinde yapılacaktır.

4.3.1 Kazanın Türü İle Kazanın Yapıldığı Vakit Arasındaki İlişki

İş kazası türleri ile kazanın yapıldığı vakitler arasında bir ilişki var mı veya kazanın yapıldığı vakit kazanın türüne bağlı olup olmadığını belirlemek için gerekli hipotezler kurularak χ^2 testi ile karşılaştırılacaktır. Buna göre:

- H_0 : Kazanın türü ile kazanın yapıldığı vakit arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- H_1 : Kazanın türü ile kazanın yapıldığı vakit arasında herhangi bir ilişki vardır.

Grafik 37. Hangi Tür İş Kazasını Hangi Vakit Geçirdiniz?

Tablo 44. Hangi Tür İş Kazasını Hangi Vakit Geçirdiniz?						
			Hangi Vakit İş Kazası Geçirdiniz?			Toplam
			Sabah	Öğlen	Akşam	
Hangi Tür İş Kazası Yaşadınız?	Güneş Çarpması	Denek sayısı	0	11	1	12
		Hangi tür iş kazası yaşadınız %	0,0	91,7	8,3	100,0
		Hangi vakit iş kazası geçirdiniz %	0,0	44,0	25,0	32,4
		Toplam %	0,0	29,7	2,7	32,4
	Trafik Kazası	Denek sayısı	5	0	0	5
		Hangi tür iş kazası yaşadınız %	100,0	0,0	0,0	100,0
		Hangi vakit iş kazası geçirdiniz %	62,5	0,0	0,0	13,5
		Toplam %	13,5	0,0	0,0	13,5
	Tarımsal Alet Kazası	Denek sayısı	1	3	0	4
		Hangi tür iş kazası yaşadınız % içinde	25,0	75,0	0,0	100,0
		Hangi vakit iş kazası geçirdiniz %	12,5	12,0	0,0	10,8
		Toplam içinde %	2,7	8,1	0,0	10,8
	İlaçlamaya Bağlı Zehirlenme	Denek sayısı	0	2	0	2
		Hangi tür iş kazası yaşadınız %	0,0	100,0	0,0	100,0
		Hangi vakit iş kazası geçirdiniz %	0,0	8,0	0,0	5,4
		Toplam içinde %	0,0	5,4	0,0	5,4
	Böcek, Yılan Isırması	Denek sayısı	1	9	2	12
		Hangi tür iş kazası yaşadınız %	8,3	75,0	16,7	100,0
		Hangi vakit iş kazası geçirdiniz %	12,5	36,0	50,0	32,4
		Toplam içinde %	2,7	24,3	5,4	32,4

	Diğer	Denek sayısı	1	0	1	2
		Hangi tür iş kazası yaşadınız %	50,0	0,0	50,0	100,0
		Hangi vakit iş kazası geçirdiniz %	12,5	0,0	25,0	5,4
		Toplam içinde %	2,7	0,0	2,7	5,4
Genel Toplam		Denek sayısı	8	25	4	37
		Hangi tür iş kazası yaşadınız içinde %	21,6	67,6	10,8	100,0
		Hangi vakit iş kazası geçirdiniz %	100,0	100,0	100,0	100,0
		Toplam içinde %	21,6	67,6	10,8	100,0

Ki-Kare Testi			
	χ^2 Değer	Serbeslik Derecesi	Önemlilik Derecesi
Pearson Ki Kare	29,662	10	0,001
Gözlem sayısı (N)	37		

Tablo 45. Ki-Kare Testi

Yapılan χ^2 hesaplaması sonucunda 10 serbestlik derecesinde $\chi^2 = 29,662$ değerine karşılık gelen olasılık 0,001 olarak bulunmaktadır. Bu durum H_0 hipotezinin “red “ edilme olasılık sınırı olarak belirlenen $\alpha=0.05$ 'ten küçük olduğu için; H_0 hipotezinin red edilmesine, buna karşılık gelen H_1 hipotezinin kabul edilmesine karar verilir. *Bunun anlamı, kaza türü ile kazanın yapıldığı vakit arasında bir ilişki vardır ve bu ilişki istatistik olarak önemlidir.*

Tablo 44. ve Grafik 37.'de görüldüğü gibi öğlen saatlerinde güneş çarpması ve böcek- yılan ısırması en yüksek seviyede olduğu görülmektedir.

4.3.2. Kazanın Cinsiyet İle Arasındaki İlişki

İş kazası ile cinsiyet arasında bir ilişki var mı veya kaza yapılmasının, cinsiyete bağlı olup olmadığını belirlemek için gerekli hipotezler kurularak χ^2 testi ile kararlaştırılacaktır. Buna göre:

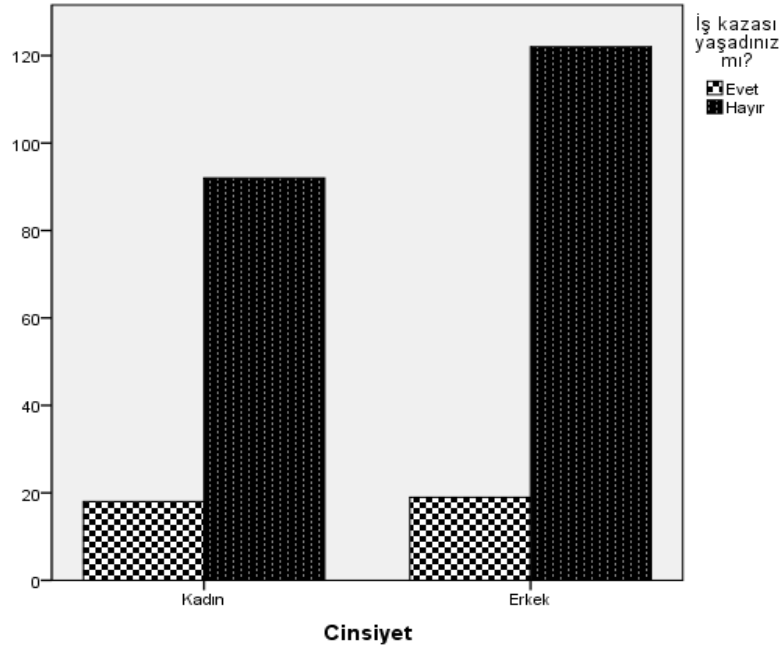
- **H₀**: İş kazası yapmak ile cinsiyet arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- **H₁**: İş kazası yapmak ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır.

Tablo 46. Kazanın Cinsiyet İle Arasındaki İlişkisi					
			İş Kazası Yaşadınız Mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	Denek sayısı	18	92	110
		Cinsiyet içinde %	16,4	83,6	100,0
		İş kazası içinde %	48,6	43,0	43,8
		Toplam içinde %	7,2	36,7	43,8
	Erkek	Denek sayısı	19	122	141
		Cinsiyet içinde %	13,5	86,5	100,0
		İş kazası içinde %	51,4	57,0	56,2
		Toplam içinde %	7,6	48,6	56,2
Genel Toplam		Denek sayısı	37	214	251
		Cinsiyet içinde %	14,7	85,3	100,0
		İş kazası içinde %	100,0	100,0	100,0
		Toplam içinde %	14,7	85,3	100,0

Ki-Kare Testi			
	χ^2 Değer	Serbeslik Derecesi	Önemlilik Derecesi
Pearson Ki Kare	0,41	1	0,522
Gözlem sayısı (N)	251		

Tablo 47. Ki-Kare Testi

Yapılan hesaplamada $\chi^2 = 0,41$ değeri bulunmuş olup bu değere karşılık gelen 1 serbeslik dereceli önemlilik olasılık oranı ise 0,522'dir. Bu oran $\alpha=0.05$ 'ten büyük olduğu için H_0 hipotezinin kabul edilmesine karar verilir. *Buna göre iş kazası yapma ile cinsiyet değişkenleri arasında herhangi bir ilişki yoktur.* Tablo 46. ve Grafik 38.'de görüldüğü gibi kaza yapanlar cinsiyete göre değişmemektedir. Oran sabit kalmaktadır.

Grafik 38. Kazanın Cinsiyet İle Arasındaki İlişki

4.3.3. Cinsiyetle Meslek Hastalığı Arasındaki İlişki

Cinsiyet ile meslek hastalığı değişkenleri arasında bir ilişki var mı veya meslek hastalığının cinsiyete bağlı olup olmadığını belirlemek için gerekli hipotezler kurularak χ^2 testi ile karşılaştırılacaktır. Buna göre:

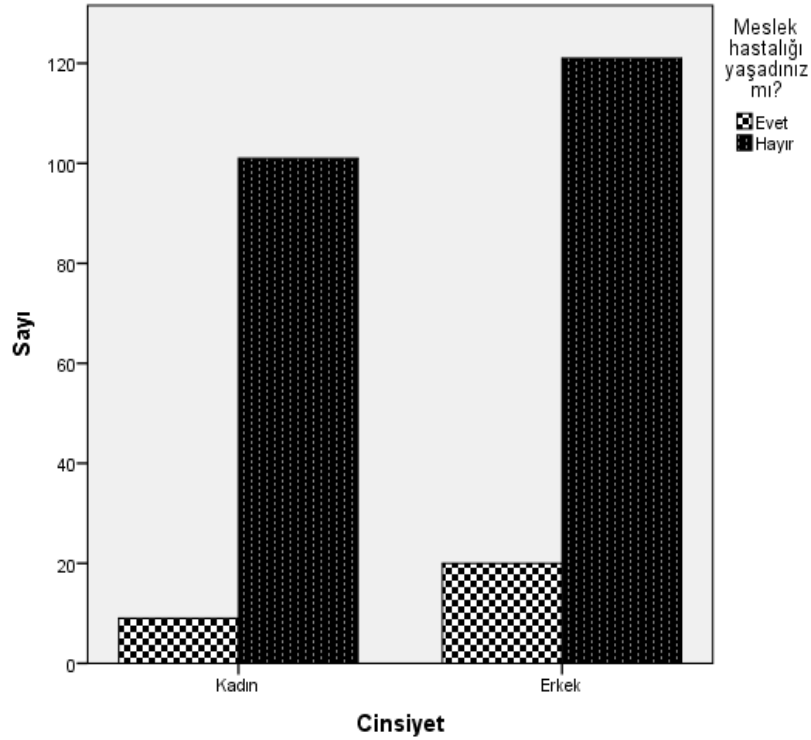
- **H₀**: Cinsiyet ile meslek hastalığı arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- **H₁**: Cinsiyet ile meslek hastalığı arasında bir ilişki vardır.

Tablo 48. Cinsiyet İle Meslek Hastalığı Arasındaki İlişki					
			Meslek Hastalığı Yaşadınız mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	Denek sayısı	9	101	110
		Cinsiyet içinde %	8,2	91,8	100,0
		Meslek hastalığı yaşadınız mı? %	31,0	45,5	43,8
		Toplam içinde %	3,6	40,2	43,8
	Erkek	Denek sayısı	20	121	141
		Cinsiyet içinde %	14,2	85,8	100,0
		Meslek hastalığı yaşadınız mı? %	69,0	54,5	56,2
		Toplam içinde %	8,0	48,2	56,2
Genel Toplam	Denek sayısı	29	222	251	
	Cinsiyet içinde %	11,6	88,4	100,0	
	Meslek hastalığı yaşadınız mı? %	100,0	100,0	100,0	
	Toplam içinde %	11,6	88,4	100,0	

Ki-Kare Testi			
	χ^2 Değer	Serbeslik Derecesi	Önemlilik Derecesi
Pearson Ki Kare	2,179	1	0,14
Gözlem sayısı (N)	251		

Tablo 49. Ki-Kare Testi

Yapılan hesaplamada $\chi^2 = 2,179$ değeri bulunmuş olup bu değere karşılık gelen 1 serbeslik dereceli önemlilik olasılık oranı ise 0,14'tür. Bu oran $\alpha=0.05$ 'ten büyük olduğu için H_0 hipotezinin kabul edilmesine karar verilir. *Buna göre meslek hastalığı ile cinsiyet değişkenleri arasında herhangi bir ilişki yoktur.* Tablo 48. ve Grafik 39.'da görüldüğü gibi meslek hastalığına yakalananlar cinsiyete göre değişmemektedir, oran sabit kalmaktadır.

Grafik 39. Cinsiyet İle Meslek Hastalığı Arasındaki İlişki

4.3.4. Yaş İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki

Tablo 50. Yaş İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki					
			İş Kazası Yaşadınız Mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Yaşı	15-24 Yaş	Denek sayısı	20	78	98
		Yaş içinde %	20,4	79,6	100,0
		İş kazası içinde %	54,1	36,4	39,0
		Toplam içinde %	8,0	31,1	39,0
	25-35 Yaş	Denek sayısı	1	30	31
		Yaş içinde %	3,2	96,8	100,0
		İş kazası içinde %	2,7	14,0	12,4
		Toplam içinde %	0,4	12,0	12,4
	36-46 Yaş	Denek sayısı	9	49	58
		Yaş içinde %	15,5	84,5	100,0
		İş kazası içinde %	24,3	22,9	23,1
		Toplam içinde %	3,6	19,5	23,1
	47 Yaş Üstü	Denek sayısı	7	57	64
		Yaş içinde %	10,9	89,1	100,0
		İş kazası içinde %	18,9	26,6	25,5
		Toplam içinde %	2,8	22,7	25,5
Genel Toplam	Denek sayısı	37	214	251	
	Yaş içinde %	14,7	85,3	100,0	
	İş kazası içinde %	100,0	100,0	100,0	
	Toplam içinde %	14,7	85,3	100,0	

Yaş ile iş kazası yaşamak değişkenleri arasında bir ilişki var mı veya iş kazası yaşamak yaşa bağlı olup olmadığını belirlemek için gerekli hipotezler kurularak χ^2 testi ile karşılaştırılacaktır. Buna göre:

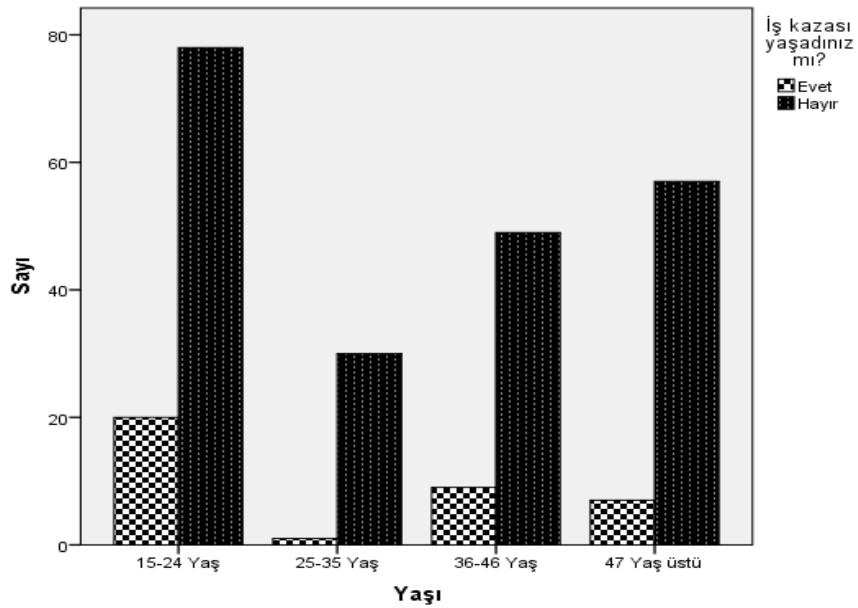
H₀: Yaş ile iş kazası yaşamak arasında herhangi bir ilişki yoktur.

H₁: Yaş ile iş kazası yaşamak arasında bir ilişki vardır.

Ki-Kare Testi			
	χ^2 Değer	Serbeslik Derecesi	Önemlilik Derecesi
Pearson Ki Kare	6,589	3	0,088
Gözlem sayısı (N)	251		

Tablo 51 Ki Kare Testi

Yapılan hesaplamada $\chi^2 = 6,589$ değeri bulunmuş olup bu değere karşılık gelen 3 serbeslik dereceli önemlilik olasılık oranı ise 0,088'dir. Bu oran $\alpha=0.05$ 'ten büyük olduğu için **H₀** hipotezinin kabul edilmesine karar verilir. Buna göre *iş kazası yaşamak ile yaş değişkenleri arasında herhangi bir ilişki yoktur*. Tablo 50. ve Grafik 40.'da görüldüğü gibi meslek iş kazası yaşamak yaşa göre değişmemektedir. İş kazası yaştan bağımsızdır.

Grafik 40. Yaş İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki

4.3.5. Yaş İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki

Tablo 52. Yaş İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki					
			Meslek Hastalığı Yaşadınız Mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Yaşı	15-24 Yaş	Denek sayısı	0	98	98
		Yaş içindeki %	0,0	100,0	100,0
		Meslek hastalığı yaşamak içindeki %	0,0	44,1	39,0
		Toplam içindeki %	0,0	39,0	39,0
	25-35 Yaş	Denek sayısı	0	31	31
		Yaş içindeki %	0,0	100,0	100,0
		Meslek hastalığı yaşamak içindeki %	0,0	14,0	12,4
		Toplam içindeki %	0,0	12,4	12,4
	36-46 Yaş	Denek sayısı	4	54	58
		Yaş içindeki %	6,9	93,1	100,0
		Meslek hastalığı yaşamak içindeki %	13,8	24,3	23,1
		Toplam içindeki %	1,6	21,5	23,1
	47 Yaş Üstü	Denek sayısı	25	39	64
		Yaş içindeki %	39,1	60,9	100,0
		Meslek hastalığı yaşamak içindeki %	86,2	17,6	25,5
		Toplam içindeki %	10,0	15,5	25,5
Genel Toplam	Denek sayısı	29	222	251	
	Yaş içindeki %	11,6	88,4	100,0	
	Meslek hastalığı yaşamak içindeki %	100,0	100,0	100,0	
	Toplam içindeki %	11,6	88,4	100,0	

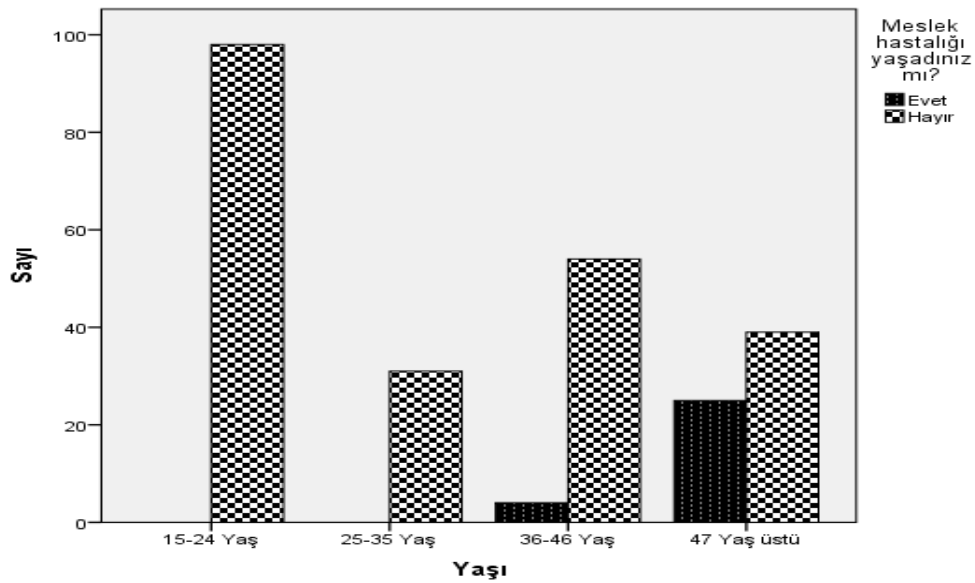
Yaş ile meslek hastalığı yaşamak değişkenleri arasında bir ilişki var mı veya meslek hastalığının yaşa bağlı olup olmadığını belirlemek için gerekli hipotezler kurularak χ^2 testi ile karşılaştırılacaktır. Buna göre:

- **H₀**: Yaş ile meslek hastalığı yaşamak arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- **H₁**: Yaş ile meslek hastalığı yaşamak arasında bir ilişki vardır.

Ki-Kare Testi			
	χ^2 Değer	Serbeslik Derecesi	Önemlilik Derecesi
Pearson Ki Kare	65,476	3	0,000
Gözlem sayısı (N)	251		

Tablo 53. Ki Kare Testi

SPSS istatistik paket program ile yapılan hesaplamada $\chi^2 = 65,476$ değeri bulunmuş olup bu değere karşılık gelen 3 serbeslik dereceli önemlilik olasılık oranı ise 0,000'dır. Bu oran $\alpha=0.05$ 'ten küçük olduğundan dolayı **H₀** hipotezinin red edilmesine ve **H₁** hipotezinin kabul edilmesine karar verilir. *Bu karara göre yaş ve meslek hastalığı arasında bir ilişki olduğu söylenebilir.* Tablo 52. ve Grafik 41. incelendiğinde 36 yaştan itibaren yaş ilerledikçe meslek hastalığı artmaktadır. Meslek hastalığının yaştan etkilenen bir özellik olduğu hükmüne istatistik olarak varılır.

Grafik 41. Yaş İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki

4.3.6. Eğitim Seviyesi İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki

Tablo 54. Eğitim Seviyesi İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki					
			İş Kazası Yaşadınız Mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Eğitim Seviyesi	Okuma Yazma Bilmiyor	Denek sayısı	14	76	90
		Eğitim seviyesi içinde %	15,6	84,4	100,0
		İş kazası içinde %	37,8	35,5	35,9
		Toplam içinde %	5,6	30,3	35,9
	İlkokul	Denek sayısı	7	62	69
		Eğitim seviyesi içinde %	10,1	89,9	100,0
		İş kazası içinde %	18,9	29,0	27,5
		Toplam içinde %	2,8	24,7	27,5
	Ortaokul	Denek sayısı	12	57	69
		Eğitim seviyesi içinde %	17,4	82,6	100,0
		İş kazası içinde %	32,4	26,6	27,5
		Toplam içinde %	4,8	22,7	27,5
	Lise/ Üniversite	Denek sayısı	4	19	23
		Eğitim seviyesi içinde %	17,4	82,6	100,0
		İş kazası içinde %	10,8	8,9	9,2
		Toplam içinde %	1,6	7,6	9,2
Genel Toplam	Denek sayısı	37	214	251	
	Eğitim seviyesi içinde %	14,7	85,3	100,0	
	İş kazası içinde %	100,0	100,0	100,0	
	Toplam içinde %	14,7	85,3	100,0	

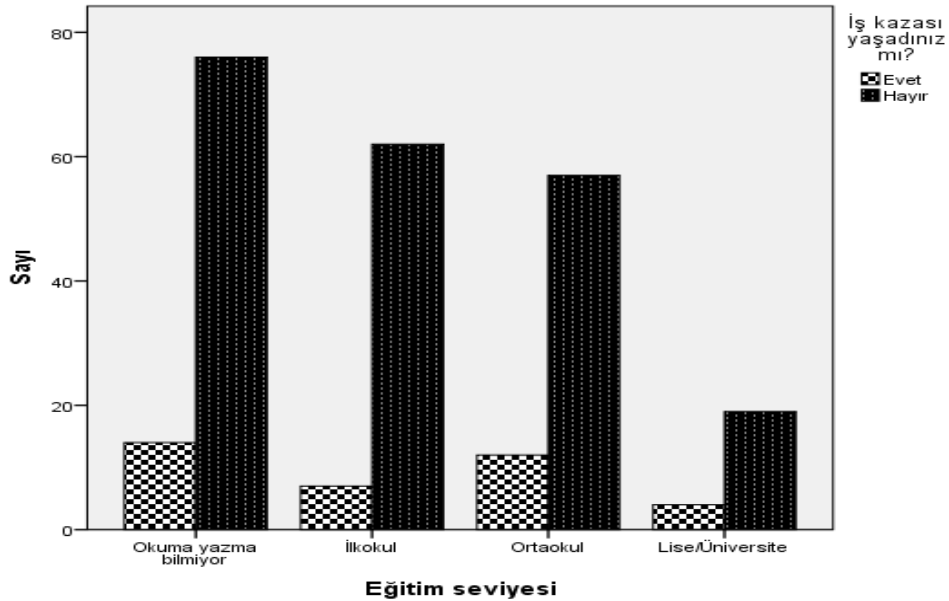
Eğitim seviyesi ile iş kazası yaşamak değişkenleri arasında bir ilişki var mı veya iş kazasının eğitim seviyesine bağlı bir değişken olup olmadığını belirlemek için gerekli hipotezler kurularak χ^2 testi ile kararlaştırılacaktır. Buna göre:

- **H₀**: Eğitim seviyesi ile iş kazası yaşamak arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- **H₁**: Eğitim seviyesi ile iş kazası yaşamak arasında bir ilişki vardır.

Ki-Kare Testi			
	χ^2 Değer	Serbeslik Derecesi	nemlilik Derecesi
Pearson Ki Kare	1,721	2	0,632
Gözlem sayısı (N)	251		

Tablo 55. Ki-Kare Testi

SPSS istatistik paket programda yapılan hesaplamada $\chi^2 = 1,721$ değer bulunmuş olup bu değere karşılık gelen 2 serbeslik dereceli önemlilik olasılık oranı ise 0,632'dir. Bu oran $\alpha=0.05$ 'ten büyük olduğu için **H₀** hipotezinin kabul edilmesine karar verilir. *İstatistik olarak iş kazası ile eğitim seviyesi değişkenleri arasında herhangi bir ilişki yoktur.* Tablo 54. ve Grafik 42.'de grldğu gibi iş kazası yaşamak eğitim seviyesine göre değişmemektedir.

Grafik 42. Eğitim Seviyesi İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki

4.3.7. Eğitim Seviyesi İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki

Tablo 56. Eğitim Seviyesi İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki					
			Meslek Hastalığı Yaşadınız Mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Eğitim Seviyesi	Okuma Yazma Bilmiyor	Denek sayısı	19	71	90
		Eğitim seviyesi içinde %	21,1	78,9	100,0
		Meslek hastalığı yaşamak içinde %	65,5	32,0	35,9
		Toplam içinde %	7,6	28,3	35,9
	İlkokul	Denek sayısı	7	62	69
		Eğitim seviyesi içinde %	10,1	89,9	100,0
		Meslek hastalığı yaşamak içinde %	24,1	27,9	27,5
		Toplam içinde %	2,8	24,7	27,5
	Ortaokul	Denek sayısı	2	67	69
		Eğitim seviyesi içinde %	2,9	97,1	100,0
		Meslek hastalığı yaşamak içinde %	6,9	30,2	27,5
		Toplam içinde %	0,8	26,7	27,5
	Lise/ Üniversite	Denek sayısı	1	22	23
		Eğitim seviyesi içinde %	4,3	95,7	100,0
		Meslek hastalığı yaşamak içinde %	3,4	9,9	9,2
		Toplam içinde %	0,4	8,8	9,2
Genel Toplam	Denek sayısı	29	222	251	
	Eğitim seviyesi içinde %	11,6	88,4	100,0	
	Meslek hastalığı yaşamak içinde %	100,0	100,0	100,0	
	Toplam içinde %	11,6	88,4	100,0	

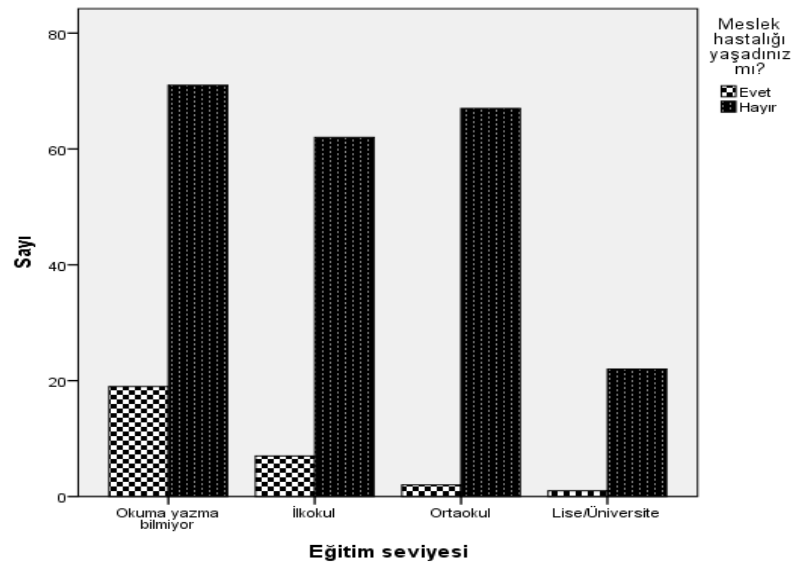
Eğitim seviyesi ile meslek hastalığı yaşamak değişkenleri arasında bir ilişki var mı veya iş kazasının eğitim seviyesine bağlı bir değişken olup olmadığını belirlemek için gerekli hipotezler kurularak χ^2 testi ile kararlaştırılacaktır. Buna göre:

- **H₀**: Eğitim seviyesi ile meslek hastalığı yaşamak arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- **H₁**: Eğitim seviyesi ile meslek hastalığı yaşamak arasında bir ilişki vardır.

Ki-Kare Testi			
	χ^2 Değer	Serbeslik Derecesi	Önemlilik Derecesi
Pearson Ki Kare	14,406	3	0,002
Gözlem sayısı (N)	251		

Tablo 57. Ki-Kare Testi

SPSS istatistik paket programda yapılan hesaplamada $\chi^2 = 14,406$ değerı bulunmuş olup, bu değere karşılık gelen 3 serbeslik dereceli önemlilik olasılık oranı ise 0,02'dir. Bu oran $\alpha=0.05$ 'ten küçük olduğu için **H₀** hipotezinin red edilmesine buna karşılık **H₁** hipotezinin kabul edilmesine karar verilir. *Eğitim seviyelerinin mesleki hastalık yaşama üzerine etkisi olduğu kanısına varılır.* Tablo 56. ve Grafik 43.'de görülebileceği gibi eğitim seviyesi düştükçe mesleki hastalık yaşama oranı artmakta, eğitim seviyesi arttıkça mesleki hastalık oranı da azalmaktadır.

Grafik 43. Eğitim Seviyesi İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki

4.3.8. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki

Tablo 58. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki						
			İSG Eğitimi Almak İster Misiniz?			Toplam
			Cevapsız	Evet	Hayır	
İş Kazası Yaşadınız mı?	Evet	Denek sayısı	1	24	12	37
		İş kazası yaşadınız mı? %	2,7	64,9	32,4	100,0
		İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almayı istemek % içinde	5,9	19,8	10,6	14,7
		Toplam içinde %	0,4	9,6	4,8	14,7
	Hayır	Denek sayısı	16	97	101	214
		İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almayı istemek % içinde	7,5	45,3	47,2	100,0
		İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almayı istemek % içinde	94,1	80,2	89,4	85,3
		Toplam içinde %	6,4	38,6	40,2	85,3
Genel Toplam	Denek sayısı	17	121	113	251	
	İş kazası yaşadınız mı? % içinde	6,8	48,2	45,0	100,0	
	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almayı istemek % içinde	100,0	100,0	100,0	100,0	
	Toplam içinde %	6,8	48,2	45,0	100,0	

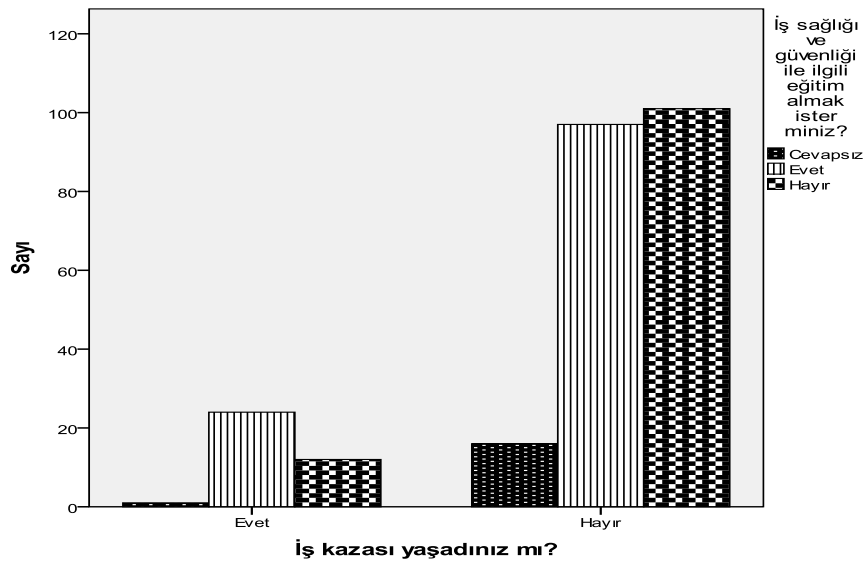
İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almayı istemek ile iş kazası yaşamak değişkenleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için gerekli hipotezler kurularak χ^2 testi ile karşılaştırılacaktır. Buna göre:

- **H₀**: İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almayı istemek ile iş kazası yaşamak arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- **H₁**: İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almayı istemek ile iş kazası yaşamak arasında ilişki vardır.

Ki-Kare Testi			
	χ^2 Değer	Serbeslik Derecesi	Önemlilik Derecesi
Pearson Ki Kare	5,087	2	0,079
Gözlem sayısı (N)	251		

Tablo 59. Ki-Kare Testi

Mevsimlik tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almayı isteyip istememelerinin iş kazalarına etkisinin olup olmadığını belirlemek için SPSS istatistik paket programında yapılan hesaplamada $\chi^2 = 5,087$ değeri bulunmuş olup, bu değere karşılık gelen 2 serbeslik dereceli önemlilik olasılık oranı ise 0,079'dur. Bu oran $\alpha=0.05$ 'ten büyük olduğu için **H₀** hipotezinin kabul edilmesine karar verilir. *Bu durumda iş sağlığı ve güvenliği eğitimi almayı istemek ya da istememek yaşanan iş kazasını etkisinin olmadığı hükmüne varılır.*

Grafik 44. İSG İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle İş Kazası Yaşamak Arasındaki İlişki

4.3.9. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki

Tablo 60. İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki						
			İSG İle İlgili Eğitim Almak İster Misiniz?			Toplam
			Cevapsız	Evet	Hayır	
Meslek Hastalığı Yaşadınız Mı?	Evet	Denek sayısı	2	14	13	29
		Meslek hastalığı yaşadınız %	6,9	48,3	44,8%	100,0
		İSG ile ilgili eğitim almayı istemek %	11,8	11,6	11,5%	11,6
		Toplam içindeki %	0,8	5,6	5,2%	11,6
	Hayır	Denek sayısı	15	107	100	222
		Meslek hastalığı yaşadınız %	6,8	48,2	45,0%	100,0
		İSG ile ilgili eğitim almayı istemek %	88,2	88,4	88,5%	88,4
		Toplam içindeki %	6,0	42,6	39,8%	88,4
Genel Toplam	Denek sayısı	17	121	113	251	
	Meslek hastalığı yaşadınız mı? %	6,8	48,2	45,0%	100,0	
	İSG ile ilgili eğitim almayı istemek %	100,0	100,0	100,0%	100,0	
	Toplam içindeki %	6,8	48,2	5,0	100,0	

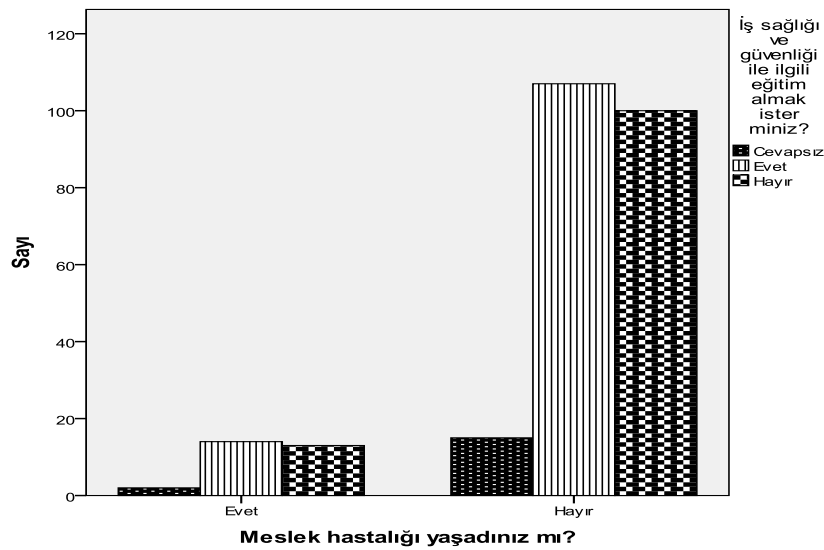
İSG ile ilgili eğitim almayı ister misiniz sorusu ile meslek hastalığı yaşamak arasında bir ilişki var mı veya meslek hastalığı yaşayan işçilerin eğitimi almayı istemelerine bağlı bir değişken olup olmadığını belirlemek için gerekli hipotezler kurularak χ^2 testi ile kararlaştırılacaktır. Buna göre:

- **H₀**: İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almayı istemek ile meslek hastalığı yaşamak arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- **H₁**: İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almayı istemek ile meslek hastalığı yaşamak arasında ilişki vardır.

Ki-Kare Testi			
	χ^2 Değer	Serbeslik Derecesi	Önemlilik Derecesi
Pearson Ki Kare	0,001	2	0,999
Gözlem sayısı (N)	251		

Tablo 61. Ki-Kare Testi

İSG ile ilgili eğitim almak istemeleri mevcut meslek hastalıklarına karşı korunmada etkisinin olup olmadığını belirlemek için yapılan hesaplamada $\chi^2 = 0,01$ değeri bulunarak, bu değere karşılık gelen 2 serbeslik dereceli önemlilik olasılık oranı ise 0,999'dur. Bu oran $\alpha=0.05$ 'ten büyük olduğu için **H₀** hipotezinin kabul edilmesine karar verilir. *Bu durumda iş sağlığı ve güvenliği eğitim almayı istedikleri meslek hastalığına karşı bir etkisinin olmadığı hükmüne çok büyük bir oranla varılır.*

Grafik 45. İSG İle İlgili Eğitim Almayı İstemek İle Meslek Hastalığı Yaşamak Arasındaki İlişki

SONUÇ

Sonuç ve Tartışma

Medyanın ve toplumun dikkati daha çok sanayi, inşaat, turizm gibi kentsel alanlardaki iş kazalarına çevrilmektedir. Tarım alanındaki iş kazaları ve meslek hastalıklarına yönelik çalışmalar az ve yeterli değildir. Yapılan anket çalışması ve bu anketin istatistik analizleri göstermiştir ki; tarımsal alanda çalışan mevsimlik tarım işçilerinin eğitim seviyelerinin çok düşük olduğu, iş sağlığı ve iş güvenliği eğitiminin yeterince verilmediği, iş kazaları ve meslek hastalıklarının önemsenmediği görülmektedir.

Dünyada mevsimlik tarım işçilerinin % 60'ından fazlası yoksulluk sınırı altında yaşarken ülkemizde de aynı şekilde her iki işçiden biri doğduğu andan itibaren mevsimlik tarım işçisi olmaktadır. % 80'inin herhangi bir sosyal güvencesi yokken, %70'i de tarlalarda çocuklarıyla birlikte çalışmaktadır. Güvenli ulaşım, barınma, temiz su ile altyapı ihtiyacı, iş güvenliği ile sağlığı ve kamu hizmetlerine erişememe gibi temel insani gereksinimlerden mahrum kalan mevsimlik işçiler; hâlâ naylon, branda, çadır gibi örtülerle kalacak yeri çevrelemekte; derme çatma: tuvalet, banyoyla hayatlarına devam etmektedir.

Ülkemizde iş gücünün %23,07'sini (2012, TÜİK) tarım oluşturmakta, buradaki büyük nüfusun, iş kazası ve meslek hastalık riski yüksek olmasına rağmen gerekli olan sağlık ve güvenlik açısından koruma kapsamında değildir. Çalışma koşulları açısından değerlendirildiğinde geleneksel, eğitimsiz ve korunmasız işgücünün küçük ölçekli aile işletmelerinde çeşitli tehlike ve riskler karşısında önlem alınmadan çalışılan bu iş kolunda, önleme ve koruma hizmeti yok denecek kadar azdır. (www.casgem.gov.tr).

Tarımda iş sağlığı ve güvenliğinin gelişmemesinin sebeplerine bakıldığında; mevsimlik iş olması, işlerin art ardına kısa sürede yapılması nedeniyle çalışanların kayıt dışı kalması, işgücünün sürekli yer değiştirmesi, açık alanda hava koşullarından etkilenmesi, kadın ve çocukların fazla olması, eğitim seviyelerinin düşüklüğü,

kanunların denetim eksikliği gibi sebepler, iş sağlığı ve güvenliğini öğrenme ve uygulamada büyük problemlere yol açmaktadır.

Tarımda İş Sağlığı ve Risk Etmenlerine Bakıldığında:

- İşin uygunsuz koşullarda yapılması, kaygan zemin, güneş, yağmur ve rüzgâr gibi çalışanları güvensiz ortamda çalışması,
- İşin zor ve yorucu olması sebebiyle stresin yol açtığı hasarlar olabilir,
- Su kaybeden işçilerin yaralanma riski artar,
- 2 saatten fazla süren, 1 dakikada 3 defa 23 kg'dan ağır yük kaldırmak bel ve sırt rahatsızlıklarına sebep olabilir,
- Doğrudan güneş altında çalışmak sıcak stresine yol açabilir; terleme, aşırı su ve tuz kaybına bağlı aşırı yorulmaya, kas kramplarına, tansiyon düşmesine ve hatta ölüme sebep olabilir.
- Tarımsal ürünlerin ekim bakım ve hasat döneminde eğilerek tekrarlanan ve güç harcanan işler kramplara, boyun, omuz ve sırtta hasara yol açabilir. Bu da kast iskelet sistemi rahatsızlıkların en çok tarım işçilerinde görülmesindeki etkidir.
- Elle yapılan işlerde devamlı titreşime maruz kalmak kan dolaşımının bozulmasına, kas, sinir, kemik ve eklemlerde hastalıklara neden olmaktadır.

Bu sebeplerle çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verilmeli, mühendislik önlemler alınmalı ve risklerden korunmalıdır.

Tarımda iş sağlığı ve güvenliği yönünden en tehlikeli kimyasallar tarım ilaçlarıdır. Bunlar cilt temasıyla, solunum ve göz yoluyla vücuda girer, kalıcı rahatsızlıklara yol açabilir. Kesinlikle çocuk ve genç işçiler, hamile kadınlar kesinlikle uzak tutulmalıdır. (www.casgem.gov.tr).

Tarım işçilerinin çalıştıkları ortamlarda hava sıcaklığı, nem, rüzgâr, toz fırtınaları, yağışlar ve zararlı güneş ışınlarından kaynaklanan radyasyon, yangın gibi çeşitli tehlikeler bulunmaktadır. *İSG Açısından Bu Tehlikeleri Azaltmak İçin:*

- Çalışanın sıcak ve soğuk havalarda çalışmak için bir engelinin olmaması gerekmektedir.
- İşçiler hava koşullarına uygun giyinmelidir.

- Çalışanlara eldiven, iş elbisesi, maske, ayakkabı, gözlük gibi KKD'ler sağlanmalıdır. Temiz tutulmalı ve uygun koşullarda saklanmalıdır.
- Yağmurlu havalarda yağmurluk ve su geçirmez ayakkabı giyilmelidir.
- Yoğun güneş ışınlarına karşı UV filtreli KKD'ler kullanılmalıdır.
- İşçilerin çalışma yerlerine yakın temiz su bulundurulmalıdır. Sıcak havalarda sık sık su içilmelidir, kapalı ve tek seferlik bardaklar kullanılmalıdır.
- Tarım çalışanları protein, yağ, karbonhidrat açısından dengeli beslenmeli, yiyecekler hijyenik bir şekilde saklanmalı ve tüketilmelidir.
- Tarım işçilerinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri geçici barınaklarla dinlenme, uyuma, banyo, yemek yapma gereksinimleri sağlanmalıdır. Bekâr ve evli olanlar için ayrı mekânlar tahsis edilmeli ve her kişi için ayrı yatak verilmelidir.
- Çalışma yerlerinde kadın ve erkekler için ayrı tuvaletler tesis edilmelidir. Su ve sabun bulundurulmalıdır.
- Dinlenme yerlerinde gölgelik alanlar oluşturulmalıdır.
- Çalışma yerlerinde mutlaka ilkyardım çantası bulundurulmalıdır ve mutlaka çalışanlara eğitim verilmelidir.
- Şiddet, taciz, zorbalık gibi durumlara karşı gerekli önlemler alınmalı ve herhangi bir sorun yaşandığında yetkililere haber verilmelidir.

Tarımda Ergonomik Etkenlere Bakıldığında:

- Tarım faaliyetlerinin gerçekleştiği fiziksel koşullar: iklim, gürültü, aydınlatma gibi özelliklere dikkat edilmeli, çalışanın en az etkilenmesi için KKD'ler sağlanmalıdır.
- İşin örgütlenmesi (vardiya sistemi) kurulmalıdır,
- İşçilerin kişisel özellikleri yaş cinsiyet, eğitim seviyesi, beden sağlığı gibi özellikleri dikkate alınarak çalışılmalıdır.

Tarımda Biyolojik Risklere Bakıldığında:

Tarım ve hayvancılık yapılan yerlerde tozlar, havada kalan asılı tanecikler solunum yoluyla vücuda girmekte, işçilerin hastalanmasına yol açmaktadır. Bunun için:

- İşçiler tozun zararları konusunda eğitilmelidir.

- Tozlu işlerde vardiya yapılarak maruziyet süresi azaltılmalıdır.
- İşçilere tozdan korunmak için uygun KKD'ler verilmelidir.

Ülkemizde çiftçilerin kayıt sisteminde olması sebebiyle tarım iş kazaları ve meslek hastalıklarıyla ilgili veriler buradan gelmektedir. Mevsimlik işçiler yaklaşık 300-330 bin işçi kayıt altında; fakat ülkemizde 3-3,5 milyon işçi kayıt dışı olması onların sağlık, iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı savunmasız bırakmaktadır. Tarım işçileri çalışma ortamlarında maruz kalınan fiziksel, kimyasal, biyolojik risklere karşı korunamıyor, ergonomik olmayan çalışma şartlarıyla, uzun saatler güneşin altında; ayakta kalarak, çömelerek, eğik durarak onların fiziksel yapılarını bozmakta ve erken yaşlanmalarına sebep olmaktadır.

Araştırmamızda mevsimlik işçilerin iş kazaları en çok güneş çarpması ve akrep-yılan sokması yoğunluktadır. En çok görülen meslek hastalığı ise kast iskelet sistemi rahatsızlıklarıdır. Bununla birlikte sağlıksız barınma, temiz su, elektrik bulunmamakta, yemeklerini dışarıda pişirmekte, beslenme ve hijyen koşullarından uzakta yaşamaktadırlar. Kadın ve çocuk işçiler bu sektörde en çok mağdur edilen insan gücüdür. Çocuk işçiliği acil olarak önlenmeli, eğitim hayatlarına devam etmelidirler.

Çalışma alanında Sarıoba köyünü betimlediğimizde: sıralı bir şekilde çadırlar yerleştirilmiş, elektrik ve su hizmeti sağlanmaktaydı. Çadırların dışında açık mutfak hemen yanında (çadırın dışında) banyo ve tuvalet vardı. Bununla birlikte “çadır okul” yoktu veya aktif değildi. Yeniköşeler’e bakıldığında ise durum gerçekten çok vahimdi. Burada yaşayan insanların neredeyse temel yaşam ihtiyaçlarının hiçbirisi karşılanmamaktadır. Çadırlar, derme çatma düzensiz bir şekilde yerleştirilmiş, elektrik, su, altyapı yoktu; çevreleri ise çok kirliydi. Çadırlar toprağın üzerine kurulu; yağmur ve rüzgârda çadırların akması, uçması en büyük problemleriydi. Böcek ve akreplerden korunamadıklarını bahsetmişlerdir. Oğuzlar köyü ise daha düzenli, tertipli ve temizdi. Elektrik ve su vardı.

Sosyal Sorunlara Bakıldığında:

Mevsimlik tarım işçiliğinde en önemli sorunlarından biri de kazandıklarından araçılara pay vermeleridir. Araçılar mevsimlik işlerin yönetimini ellerinde tutarak

işçi ve işveren arasındaki koordinasyonu sağlayarak, işi yürütmektedir. Yeterli eğitim, bilgi ve donanıma sahip olmayan araçlar, işçilerin haklarının aranması, sorgulanması ya da iyileştirilmesi için herhangi bir şey yapmadıkları gibi kadın ve çocukların daha fazla emek sömürüsüne ses çıkarmamaktadır. Kanada'da olduğu gibi devlet araçları etkisiz kılmalı, mevsimlik tarım işçilerinin ihtiyaç olduğu yere kendisi yönlendirmelidir. Kanada'daki işverenler yemek ihtiyacı için cüzi bir miktarda para yardımıyla bulunmaktadır. Yine Portekiz'de de kutsal günlerde (bayramlarda) ikramiye veriliyor, belirli günler tatil edilerek, çalışmadıkları günler için de ücret ödemektedir. Bu gibi insani haklar ülkemizde de verilerek, mevsimlik işçilerin dinlenmeleri ve daha iyi imkânlarla kavuşturulması sağlanmalıdır. (Yıldırım, 2014).

Bununla birlikte yaşadıkları sorunlar ve bunlara getirilen çözüm önerileri için 2015 yılında, mevsimlik işçilerin sorunları Meclis'e taşınmıştır. Hazırlanan raporun en önemli konuları: ulaşım, yetersiz beslenme nedeniyle ortaya çıkan hastalıklar ve alınamayan ücretler oldu. Emeklerinin karşılığını almakta zorluk çeken mevsimlik işçiler, son dönemde Suriyeli sığınmacıların daha düşük ücretle çalışmaları mevsimlik işçilerin sorunsalına bir de Suriyeliler eklenmiş oldu.

METİP projesinin daha etkin olması için bakanlıklar, belediyeler, sivil toplum örgütleri katkı sağlayarak, mevsimlik tarım işçilerinin çocukları tarımsal arazide çalışması önlenmelidir. Eğitimlerine devam edebilmeleri için sürekli yerleşim yerlerinde yatılı okulda eğitim almaları sağlanmalı ya da göç ettiklere yerlere nakledilmelidir. Çadır okullar eğitim faaliyetlerine devam etmeli, çocuklar ailelerinden uzak kalmadan eğitim hayatına yönlendirilmelidir.

Mevsimlik tarım işçilerine yaşadıkları problemlerden biri çalışma zamanlarında yöre halkı tarafından yaşadıkları sosyal dışlanmadır. Bu sebeple köylerin dışında, kenarlarda kolini şeklinde yerleşiyorlar. Çalışmamızda da sosyal dışlanmanın en önemli etkenlerinin etnik köken, düşük vasıflı işçi olma, barınma koşullarının kötü olması, yoksulluk, eğitimsizlik, giyim kuşamları, dil gibi sebepler olduğu görülmüştür. Sosyal dışlanmayla ilgili olarak kanaatim: ataerkil, kalabalık aile olmaları, yoksulluk, etnik köken, gelişmemelerine bağlı olarak yenilenememeleri,

asırlarca bu insanların değişmeden süre gelmelerine sebep olmakta ve bu da dışlanmayı sürdürmektedir.

Bu sektörde en çok mağdur edilen kadınlardır; kadınlar tarlalarda çalışmakta, bunun yanında yemek, temizlik, çocuk bakmak ve çok çocuk doğurmak gibi ataerkil zihniyetin temsili halindedir. Bu düzenin değişmesi için önce kadınlar ve kız çocuklarının bu monarşist egemen toplumun dışına çıkarılması gerekmektedir. Devletimiz birçok yasa, genelge çıkararak sadece bu çalışmalar masada kalmakta ve bu insanlar daha fazla sorunla büyümekte ve hep ertelenmektedir. Çalışmamızda görüldüğü gibi eğitim seviyesi yok denecek kadar az, kadın ve erkekler okuma yazma bilmiyor, yeni nesilde ilkokul, en fazla ortaokul seviyesinde kalmaktadır. Bu da onların daha çabuk siyasi olarak yönlendirilmesi ve mağdur edilmesi anlamına gelmektedir. Devlet “sosyal devlet” anlayışı altında bu insanlara yardım etmeli, destek sağlamalı, çocukların tarladan alınarak, yatılı okul zorunlu tutulmalı yoksa bu çark devam ederek doğu sorunu hep var olacaktır.

Mevsimlik tarım işçilerinin geniş aile, ataerkil değerler ve bazı durumlarda aşirete dayalı toplumsal yapılarından, kadın tarım işçilerinin aile içi karar verme süreçlerini de olumsuz etkilemektedir. Kast sistemi gibi olan yapı, kadınlarının iradelerini yok saymakta, çalışıp çalışmama ve ücretlerinin kontrolü ile ilgili kararları dahi kendilerinin verebilmelerini zorlaştırmaktadır. Bu tür bir toplumsal örgütlenme biçimi içerisinde yer alan kız çocukları hem eğitimsiz kalmakta hem ikinci plana itilmekte hem de erken yaşta evlilik yaparak daha gerilerden hayata başlamaktadır. Kız çocuklarının dörtte biri okul ile dahi tanışmıyor, bu veri onların seçme-seçilme, irade, hak arama gibi haklarından mahrum bırakmaktadır. Doğu, Güneydoğu bu yüzden ülkemizin hala gerisinde kalmaktadır.

Bu insanlar yoksul kalmakta ve anlayamadıkları bu düzende kendilerine bir yol bulamamaktadırlar. Yaşam standartları sınırın altında, iş bulduğunda aralıksız çalışan, işverene ve aracılara boyun eğen kendi haklarını koruyamayan bu insanların; göç ettikleri yerlerden tarımsal faaliyet yapmak için geldikleri yerlere kadar iş güvenliğinden işçi sağlığına kadar bütüncül bir bakış açısı ile sorunların çözümü için kurum ve kuruluşlarla desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

AHIOĞLU S. S., (2008), “*Tarım Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği ve Risk Değerlendirmesi*”, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanlık Tezi, Ankara.

AKALIN M., (2018), “*Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Koşullarının Değerlendirilmesi: Yenice, Tarsus, Silifke Örnekleri*”, Sosyal Güvence Dergisi, 7(13), 1-30.

AKPINAR T., ÖZYILDIRIM K., (2016), “*Trakya Bölgesi’nde Tarımsal Faaliyette Bulunan Çiftçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi*”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 3, 1234.

ALTIN C., (2014), “*Mevsimlik Göç ve Yoksulluk: Ankara-Polatlı Mevsimlik Tarım İşçileri Örneği*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

ALTINPIÇAK T., GÜLÇUBUK B., (2004), “*Ankara İli Polatlı İlçesinde Gezici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları*”, Tarım Bilimleri Dergisi, 10 (1), 65.

AKTUNA A., (2017), “*Tarım Sektöründe Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Çerçevesinde Bilgi, Tutum ve Algı Düzeyleri: Tekirdağ Süleymanpaşa Örneği*”, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.

BENEK S., ÖKTEN Ş., “*Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam Koşullarına İlişkin Bir Araştırma: Hilven İlçesi (Şanlıurfa) Örneği*”, 2011, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (2): 653-676.

BULUT E., (2013), “*Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam ve Çalışma Koşullarına İlişkin Bir Saha Araştırması: Kocaali Örneği*”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

BULUT E., ÖZ S.C., (2013), “*Mevsimlik Tarım İşçilerinin Türk Hukuk Sistemi İçerisindeki Yeri*”, ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi, 1(1), s.95, 98-106.

ÇAKMAK G., (2018), “*Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam ve Çalışma Koşullarının Sosyal Dışlanma Bağlamında Bir Araştırması: Çanakkale İli Örneği*” Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

ÇINAR S., (2012), “*Bağımlı Çalışma İlişkileri Kapsamında Mevsimlik Tarım İşçilerinin Malatya Örneği Üzerinden Analizi*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

ÇİÇEK Ö.,ÖÇAL M., (2016), “*Dünyada ve Türkiye’de İş Sağlığı ve İş Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi*”, HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 5(5), 106-129.
ÇSGB, Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi.

DEMİR M., (2015), “*Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal Güvenlik Haklarına İlişkin Değerlendirmeler ve Öneriler*”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 1, s.177,180,183,184.

ERBÖRÜ N., (2014), “*Ankara İli Polatlı İlçesi Sarıoba Köyündeki Mevsimlik Tarım İşçilerinde İş Kazası Sıklığı ve İlişkili Etmenler*” Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

FERELİ S., AKTAÇ Ş, GÜNEŞ F. E., (2016). “*Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları, Beslenme Durumları ve Görülen Sorunlar*”, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 1(3), 36-38.

GEÇGIN E., (2009), “*Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Sosyolojik Analizi: Ankara Polatlı Örneği*” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

GÖÇER Ş., MAZICIOĞLU M.M., ULUTABANCA R.Ö., KARADUMAN D., TARHAN Ş.K., (), “*Mevsimlik Tarım İşçisi Kadınlarda Doğurganlık ve Aile Planlaması Yöntemi Kullanım Durumların Belirlenmesi*” Journal Of Health Services And Education; 2(1):40-46.

GÜĞERÇİN Ö., BAYTORUN A. N., (2018), “*Tarımda İş Kazaları ve Gerekli Önlemler*”, Çukurova Tarım Gıda Bilim Dergisi, 33(2), 158.

KALKINMA ATÖLYESİ (2019), “**Yoksulun Umudu Çocuk: Mevsimlik Tarım İşçisi Hanelerinin Sosyo-Ekonomik Profili ve Çocuk İşçiliği Araştırması**”, UNİCEF, Ankara.

KARACA A., (2013), “*Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı*”,Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan.

KARAMAN S., TAŞCIOĞLU Y., (2020), “*Mevsimlik Tarım İşçiliğinde Türkiye İş Kurumu Odaklı Yönetim Modeli*”, Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 34(1) s.226,227.

KAYA M., ÖZGÜLNAR N., (2015), “Mevsimlik (Gezici/Geçici) Tarım İşçilerinin İki Yerleşim Birimindeki Yaşam Koşulları ve Sağlık Durumlarına Niteliksel Bakış” İstanbul Üniversitesi, Türk / Public Health 2015; 13 (2).

KORUK İ., (2010), “İhmal Edilen Bir Grup: Göçebe Mevsimlik Tarım İşçileri”, Türk Tabipleri Birliği Meslek Sağlık ve Güvenlik Dergisi, MSG Yayın Kurulu, 18-21.

PARÇA H., (2018), “6331 Sayılı Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve Tarımda Uygulanabilirliği: Ankara İli Beypazarı İlçesi Araştırması”, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

SEYHAN G., ÇAMURCU S., (2015), “Tarım Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği” Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, 3(3), 550.

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ MESLEK SAĞLIK VE GÜVENLİK DERGİSİ, 2010, “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yasal Durumu”, MSG Yayın Kurulu, 2,3.

UZUNDERE A., (2015), “Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçileri: Temel Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri (Fındık Tarımı Örneği)”, Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

YALÇIN G.E., YAZICI E., ÖCAL K.F., İPEKÇİOĞLU Ş., YALÇIN M., (2016), “Tarımda İş Kazaları ve Hastalıkları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, XXII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 25-27 Mayıs, Şanlıurfa-Ankara, 2049, 2051.

YILDIRIM U.D., (2014), “1980 Sonrası Türkiye Tarımında Yapısal Dönüşüm ve Mevsimlik Tarım İşçileri: Sakarya Örneği”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

YİĞİT B., (2018), “Gezici Mevsimlik Tarım İşçileri İle Yerel Mevsimlik Tarım İşçilerinin Durumlarının Karşılaştırmalı Analizi: Isparta İli Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

YİĞİT B., ÇİÇEK Ö., ÖZTÜRK M., (2017), “Gezici Mevsimlik Tarım İşçileri İle Yerli Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştırılmalı Analizi: Isparta Örneği”, ÜNYE İBBF Dergisi, (1) 2, 4,9.

YURLU B., ÖZ E., ALAYUNT F. N., ÇAKMAK B., ŞİMŞEK Z., (), “Tarımda İş Güvenliği ve Sağlığı”.

EK-1: FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: 4-5 Yaşlarında Çocuk İşçi

Fotoğraf 2: Kadın İşçi

Fotoğraf 3: Yemek Pişirmesi

Fotoğraf 4: Yaşam Alanlarına İlişkin Görüntü

Fotoğraf 5: Sarıoba Köyü

Fotoğraf 6: Sarıoba Köyü Mutfak

Fotoğraf 7: Çadırın İçi

Fotoğraf 8: Yaşam Alanlarına İlişkin Görüntü

EK-2 ETİK KURUL İZİN FORMU

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜK

Çankaya Üniversitesi - ÜNİVERSİTE ETİK
KURULU
Tarih: 02.07.2019
Sayı: 80281877-050-99-E.0000039512
E.0000039512

Sayı : 80281877-050.99
Konu : Etik Kurul Raporu

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 11.06.2019 tarihli ve 58061159-050.03/00000037892 sayılı yazınız.

Enstitünüz İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı öğrencisi Tuğba KESKİN'in tez çalışması kapsamında "Ankara İli Polatlı İlçesinde Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşullarının İş Sağlığı ve Güvenliği Yönünden İncelenmesi" amacıyla Sarıoba Köyünde anket uygulama talebi, Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından değerlendirilmiş ve uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve ilgiliye bilgi verilmesini rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Can ÇOĞUN
Rektör

Ek: 31.05.2019 tarih ve 194 sayılı Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Proje Onay Formu

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://e-belge.cankaya.edu.tr> adresinden 86224aad-047e-4028-8380-d949a5b03e7d kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Merkez Kampüsü: Yukarıyurtçu Mah. Mimar Sinan Cad. No:4 06790, Etimesgut-ANKARA / Balgat Kampüsü : Çukurambar Mah. Öğretmenler Cad. No: 14, 06530 - ANKARA Tel:0 (312) 233 10 00/1134 / 0 (312) 284 45 00 / 134 Faks:0 (312) 233 11 49 / 0 (312) 286 96 31 E-Posta:genelsekreterlik@cankaya.edu.tr

Araştırmanın Yöntemi:	<p>Ankara'da yaklaşık 10.000 tarım işçisi olduğu bunun 4000-5000'e yakını Polatlıya geliyor Polatlı'da 95 köy mahalle bulunmaktadır. Bu köyler hakkında yapılan araştırmalarda mevsimlik tarım işçileri ağırlıklı olarak belli başlı köylerde toplanmıştır. Çalışma alanı olarak Sarioba köyü örneklem alanı seçilmiştir. Bunun sebebi burada iş yoğunluğunun fazla olmasıdır. Polatlı Belediyesinin yapmış olduğu Sarioba yerleşkenin olması ve burada yaklaşık 2000 kişinin barınabilmesidir. Fakat araştırma evreninde başka köylerde eklenebilir. <i>Yeni köyler ve diğer köyler eklenmiştir.</i></p> <p>Diğer köylerde aile şeklinde gelen işçiler küçük parçalar halinde köylerde toplanmıştır. Ulaşabildiklerimizle anket yapılacaktır.</p> <p>Tarım işçileri nisan sonu ve mayıs ayında gelmeye başladıkları için çalışmamız haziran ayında başlayacaktır.</p> <p>Araştırmada kullanılan yöntem yüz yüze anket yapılacaktır. Anket sonucunda veriler analiz edilecek, grafik ve tablolar sonucunda kalitatif ve kantitatif analizleri yapılacaktır. (fotoğraflarda eklenecektir)</p>
Kullanılacak biyolojik,psikolojik ve teknik vb tüm yöntemleri açıklayan etik ile ilgili özet:	<p>Anket çalışmasında işçilerin eğitim durumu, çalışma koşulları, demografik özelliklerine yönelik sosyal bir çalışmanın yanında, iş sağlığı ve güvenliği yönünden tarımda iş kazası, iş kazası sebepleri, kişisel koruyucu kullanımı, işverenlerin çalışanlara yönelik tedbirleri çalışma ve barınma, ulaşım, temizlik alanlarında yaşadıkları sorunlar gibi konularda da bilgiye ulaşılabilecektir. Bu hususta bilgilere birincil el kaynaktan, sahada işçilerle yüz yüze görüşme yapacağımı, tezimde kullandığım yazılı bilgilere doğrudan aldığım kaynağı aktaracağımı bildiririm.</p>

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://e-belge.cankaya.edu.tr> adresinden 15dd88cf-3f31-4c5a-a953-ce84c3c83c71 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.
Evrakın elektronik imzalı suretine <https://e-belge.cankaya.edu.tr> adresinden 86224aad-047e-4028-8380-d949a5b03e7d kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

"Ankara İli Polatlı İlçesinde Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşullarının İş Sağlığı ve Güvenliği Yönünden İncelenmesi" adlı projesi değerlendirilmiştir

Proje etik açıdan uygun bulunmuştur.

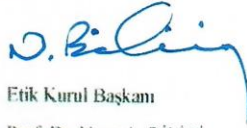
Projenin etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır

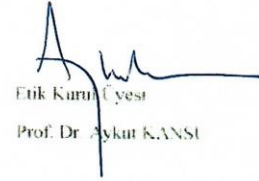

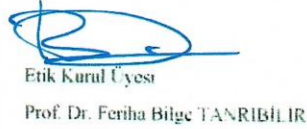
İmzalar:

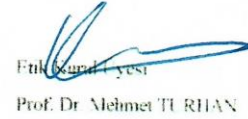

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ

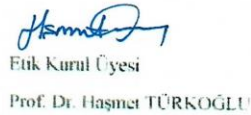

Etik Kurul Başkan Yardımcısı
Prof. Dr. Sıtkı Kemal İDİR

Etik Kurul Üyesi
Prof. Dr. Erdoğan DOĞDU

Etik Kurul Üyesi
Prof. Dr. Aykut KANSU

Etik Kurul Üyesi
Prof. Dr. Feriha Bilge TANRIBİLİR

Etik Kurul Üyesi
Prof. Dr. Mehmet TURHAN

Etik Kurul Üyesi
Prof. Dr. Haşmet TÜRKÖĞLÜ

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://e-belge.cankaya.edu.tr> adresinden 15dd88cf-3f31-4c5a-a953-ce84c3c83e71 kodu ile erişebilirsiniz.

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://e-belge.cankaya.edu.tr> adresinden 86224aad-047e-4028-8380-d949a5b03e7d kodu ile erişebilirsiniz.

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

EK-3 ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ

25/04/2019

T.C.
ANKARA VALİLİĞİNE
POLATLI KAYMAKAMLIĞINA

Çankaya Üniversitesi İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü Y. Lisans öğrencisiyim. İlçenizde Geçici Mevsimlik Tarım İşçilerinin İş Sağlığı ve Güvenliği yönünden incelenmesi hakkında bilimsel bir çalışma yapmak istiyorum. İşçiler ile yüz yüze anket çalışması yapacağımı bildirmek istiyorum.

Söz konusu çalışmamı İlçenizde uygulayabilmem için izinlerinizi arz ediyorum.

İLÇE TARIM VE ORMAN M.D.

T.C. POLATLI KAYMAKAMLIĞI EVRAK BÜROSU	
Evrakın Gön. Yer	İLÇE JENARANT KAN.
Gönderme Tar. ve Noşu	25.04.2017
Gönderen	KAYMAKAM
İmza	

1200

[Handwritten Signature]

Tuğba Keskin

[Handwritten Signature]

Cinsiyet?	Kadın	Erkek		
Kaç yaşındasınız?				
Okuma yazma biliyor musunuz?	Evet	Hayır		
Eğitim seviyeniz nedir?	İlkokul	Ortaokul	Lise / Üniversite	
Evli misiniz?	Evet	Hayır		
Kaç çocuğunuz var?				
Memleketiniz neresidir?				
Tüm aileniz beraber mi geldiniz?	Evet	Hayır		
Çocuklarınız eğitim alıyor mu?	Evet	Hayır		
Buraya geldiklerinde eğitime devam ediyorlar mı?	Evet	Hayır		
Ne zaman geliyorsunuz?	Nisan	Nisan Sonu	Mayıs	
Ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?	Kendi Aracıyla	Aracıların Aracıyla	Kiralayarak	İşveren
İşi kendiniz mi araçlar mı sağlıyor?	Kendi Sağlıyor	Aracılar Sağlıyor		
Yaptığınız işi seçiyor musunuz?	Evet	Hayır		
Polatlıya yerleştiniz mi yoksa tekrar memleketinize mi dönüyorsunuz?	Yerleşti	Yerleşmedi		
Tarla da mı yatıp kalkıyorsunuz?	Evet	Hayır		
Hangi işi yapıyorsunuz? Soğan, kimyon vb...				
Ücreti yevmiye mi götürü olarak mı alıyorsunuz?	Yevmiye	Götürü		
18 yaşın altındaki çocuklarınız da çalışıyor mu?	Evet	Hayır		
Çocukların ücreti nasıl belirleniyor?				
Sadece bu işle mi geçiniyorsunuz?	Evet	Hayır		
Sigortanız var mı?	Evet	Hayır		
Kışın ne iş yapıyorsunuz?	Çalışıyor	Çalışmıyor		

Günde kaç saat çalışıyorsunuz?	1-8 saat	9-10 saat	10 saat üzeri
	Evet	Hayır	
Mola veriyor musunuz? Ne kadar süre ve kaç defa?			
Dinlenme gününüz var mı?	Evet	Hayır	
Temiz suyunuz var mı?	Evet	Hayır	
İş kazası yaşadınız mı?	Evet	Hayır	
Hangi tür iş kazası yaşadınız?			
Hangi vakit iş kazası geçirdiniz?	Sabah	Öğlen	Akşam
İşe başlamadan önce muayene oldunuz mu?	Evet	Hayır	
İşi yaparken KKD kullanıyor musunuz?	Evet	Hayır	
İşveren KKD temin ediyor mu yoksa siz mi alıyorsunuz?	Kendisi	İşveren	
Meslek hastalığı yaşadınız mı?	Evet	Hayır	
Tarlaya ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?	Kendi Aracımla	Aracımın Aracıyla	İşveren Aracıyla
Tarımda yapılan iş nedir?	İlaçlama yapma	Tarım iş makinesi kullanma	Toplama, ekme, biçme gibi.
Geçirilen İş Kazası /İşle İlgili Hastalık Çeşidi	-Tarım İlaçlarına Bağlı -Kas/iskelet Sistemi Rah. -Güneş Çarpması -Böcek-Yılan- Akrep Isır. -Kullanılan İş Makineye uzuv kaptırma -Araç- Kamyon Traktör devrilmesi/çarpması/düşme -Elektrik çarpması -Diğerleri...		
Geçirilen İş Kazası /İşle İlgili Hastalık Sonrası İzin Kullanma	Evet	Hayır	
Geçirilen iş kazası /işle ilgili hastalık sonrası sağlık kuruluşuna başvurduğunuz mu?	Evet	Hayır	
İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim almak ister misiniz?	Evet	Hayır	